సుభాషిత రత్నాకరము.

బెజవాడ పురపాలక సంఘోన్నత పాఠశాల
నాంధ్రోపాధ్యాయులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు,
శబ్దనేత్రాష్టావధానులు నగు
పండిత
శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్యకవిగారిచే
రచింపఁబడినది.

ప్రథమ ముద్రణము ౧౦౦౦ ప్రతులు.

బెజవాడ ఆంధ్రవాణీ ముద్రాక్షరశాలయందు
శ్రీ కపిలవాయి సేతుమాధవరావుగారిచే
ముద్రింపఁబడినది.
విక్రమసంవత్సర విజయదశమి.
౧౯౪౦.

 [మూల్యము రు ౧-౦-౦

FOREWORD.

It is with great pleasure that I write this Foreword to the Gems of Wisdom in Telugu verse, entitled 'Subhashita Ratnakaramu.' The author Ubhayabhasha Praveena Mr. P. Subrahmanya kavi, Telugu Pundit of our High School, deserves every congratulation. He combines, in the work, the experience he has gained as a teacher with the scholar-ship he has acquired through self-culture, conceived with fore-thought and executed in neat and simple style, the book deserves to be placed in the hands of every pupil of our Secondary and Elementary Schools.

The easy flow of verse and the aptness of illustration, serve to enhance the charm and the usefulness of the book.

I make no doubt that this gains immense popularity before long, serving as Text-Book to impart moral as well as secular instruction. I wish the author every success.

Municipal High School,
BEZWADA,
6—12—1935.

(Sd.) A. GURUMURTI,
B. A., L. T.,
Headmaster.

గ్రంథకర్త:

శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్యకవి గారు.

శ్రీ కుందెము సత్యనారాయణమూర్తిగారు

ఈ గ్రంథ ముద్రణమునకు నూటపదారు రూప్యంబుల

నొసంగిన రసికవదాన్యులు.

గ్రంథ ముద్రాపక ప్రశంస.

శ్రీ కుందెము సత్యనారాయణమూర్తిగారు
మోరి (తూ. గో. జిల్లా.)

సీ॥ తనకుఁదానై ప్రేమఁ • గొని వరించిన యాంధ్రి,
కవితా లతాంగిని • కౌఁగిలించి
సరస సంగీత యో • షామణీ మృదుల భా
షల మెచ్చి రత్నభూ • షల నొసంగి
నవ్యనాట్యకళాంగ • నా హావభావాదు
లరసి నెయ్యమున స • యాటలాడి
లలిత నిర్మల యశో • లలనాలలామ స్వే
చ్ఛా విహారమునకు • సమ్మతించి

తే॥ గీ॥ ప్రథిత దక్షిణ నాయక • త్వము వహించి
పండిత కవీంద్రపోషణ • ప్రభుతగాంచి
యలరు కుందెము సత్యనా • రాయణ కవి
గ్రంథ ముద్రణమున కాది • కర్తయయ్యె.

శ్రీ జ్ఞాన మూలయ్యగారు, పాలకొల్లు. (ప. గో. జిల్లా.)

సీ॥ పిల్లికి బిచ్చంబుఁ - బెట్టఁజాలని లోభి
జనులఁ బుట్టించెడు - జడత వోవఁ
బల్కరించిన మండి-పడెడు పాపిష్ఠులఁ
గల్పించునట్టి దు-ష్కర్మ తొలఁగ
ధనధాన్యములఁ జూచు-కొనుచుఁ బొంగెడు నహం
కారుల సృష్టించు - కలుషమడఁగ
మంచిచెడ్డల విచా-రించనేరక మూఢ
మతుల నిర్మించు దు-ర్గతి నశింప
తే॥ గీ॥ త్యాగమును, శాంతమును, విన-యము, వివేక
మొకచోఁ గూర్చి యేరూప-మొందఁ జేసె
బ్రహ్మదేవుండు విఖ్యాతిఁ - బడయఁగలిగె
నా సుధీమణి జ్ఞాన మూ-లార్యునుగణి.

శ్రీ కారుపర్తి కుమారమల్లికార్జునెకో రామాచార్యులుగారు
జగ్గన్నపేట, (తూ. గో. జిల్లా.)

సీ॥ సన్నుతాయుర్వేద - సాగరాగస్త్యుఁడై
వెలయునే పరమ వి-వేకశాలి
ప్రథిత దివ్యౌషధ - ప్రకర విధాతయై
పరగునే నిరత భా-స్వద్యశుండు
సకలామయాసుర - చక్రాయు సంహాముఁ
జెలువారుచుండునే - లలితగుణుఁడు
కవిజనాంభోజభా-స్కరుఁడన నిరతంబుఁ
దనరారుచుండునే - ఘనమనీషి
తే॥ గీ॥ సంగత ప్రజ్ఞఁ దగుచు దే-వాంగకుల గు
రూత్తమత్వంబుఁగనె నే నరోత్తముండు
అట్టి శ్రీ కారుపర్తి వం-శాబ్ధి విధుఁడు
మల్లికార్జునైకోరామ - మాన్య బుధుఁడు.

శ్రీ భట్ట జ్ఞానకోటయ్యగారు, పెడన. (కృ. జిల్లా)

సీ॥ బహుళశ్రమా ధనము సం-పాదించుటే గాక
త్యాగమూర్తి యనంగఁ దనరు నట్టి
అత్యంత మర్యాద - లందుచుండుటె గాక
సకల మర్యాదఁ గా-పాడునట్టి
గౌరవోద్యోగముల్ - గాంచుటేగాక స
ర్వోద్యోగి మిత్రుఁడై - యొప్పునట్టి
కులములో మేటియై - వెలయుచుండుటె గాక
స్వీయజాతికి సేవఁ - జేయునట్టి
తే॥ గీ॥ అనుదినాభ్యర్చిత కుమారుఁ - డగు కుమార
నాకుమారాహ్వయుని గాంచి - యలరునట్టి
భట్ట వంశాబ్ధి శశిమూర్తి - ప్రథితకీర్తి
జ్ఞానకోటార్య ఘనుఁడు వి- జ్ఞాన ధనుఁడు.

శ్రీ జాన వీరభద్రయ్యగారు, మోరి, తూ. గో. జిల్లా.
శ్రీ పిచ్చిక దాసుమయ్య, వెంకన్న గార్లు, బండారులంక

చ॥ ఘనతర జానవంశ తిల-కంబు, గుణాఢ్యుఁడు, శంకరార్యనం
దనుఁడగు వీరభద్రుఁడు, సు-దారులు పిచ్చిక దాసుమయ్య వెం
కనలుఁ, బదన్యులున్ మదిన-ఖండ ముదంబు వహించి కూర్మి పెం
పున ధనమిచ్చి ముద్రణముఁ - బూర్తియొనర్చిరి కీర్తినిండఁగన్.

కం॥ వీరలకు సర్వజగదా
ధారుఁడు, సుజనావన ప్ర-ధానగుణాలం
కారుఁడు దీర్ఘాయుర్విభ
వారోగ్య యశంబులొసఁగు - నతులితకరుణన్.

పండితాభిప్రాయములు.

శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యాలయ పండితులు
శతావధానులు నగు కావ్య కళానిధి
శ్రీ పిశుపాటి చిదంబరశాస్త్రి గారు.

మ॥ మతిమంతుల్ గొనియాడఁగాఁ దగిన వాఙ్మాధుర్య విస్ఫూర్తి, సం
స్కృతమూలంబును జ్ఞప్తికిం గొలఁపు ఫక్కిన్ దెన్నుగా ధీసమ
గ్రతవాటిల్లునటుల్ రచించితివి సుబ్రహ్మణ్యా! నీ యీ సుభా
షిత రత్నాకర మంతరంగమునకుం జేకూర్చు సమ్మోదమున్.

మ॥ స్తుతి కర్హంబగు నీతులుండుట, గుణస్తోమంబు రాజిల్లుటన్
బ్రతిపద్యం బుపమాన యుక్తముగ నుంటం బిన్నలుం బెద్దలున్
సతతంబున్ బఠియింప నొప్పు వివిధజ్ఞాన ప్రదంబౌ సుభా
షిత రత్నాకర మెల్లకాలమును వాసిం గాంచెడుం గావుతన్.

పిశుపాటి చిదంబర శాస్త్రి.

బెజవాడ గవర్నమెంటు ట్రైనింగ్ స్కూల్ హెడ్‌మాస్టర్,
శ్రీ ఆచంట రామబ్రహ్మం పంతులుగారు, బి. ఏ. ఎల్. టి.

నేను సుభాషిత రత్నాకరము జూచితిని. బెజవాడ మ్యునిసిపల్ హైస్కూలు ఆంధ్రపండితులగు ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్య కవిగారిచే మృదుమధుర శైలితో స్వాభావికమైన కవిత్వధారతో సులభమైన తేటతెనుఁగు మాటలతో పామరులకుఁ గూడఁ దెలియు నుదాహరణములతో నీతులు బోధింపఁబడినవి. ఉపాధ్యాయులకు విద్యార్థులకు మిక్కిలి యుపయోగముగా నుండఁగలదు.

Govt. Training School
Bezwada
6—2—35

A. RAMABRAHMAM,
B. A. L T,
Head Master.

బెజవాడ హిందూ హైస్కూల్ హెడ్ మాస్టర్
శ్రీ కోటారు రామారావుపంతులు గారు. ఎం. ఏ. ఎల్. టి.

శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్య కవిగారు రచించిన సుభాషిత రత్నాకరము నందక్కడక్కడఁ గొన్ని పద్యములు చదివితిని. విద్యార్థుల కుపయుక్తము లగు ననేకవిషయములు చక్కఁగ బోధింపఁబడినవి. నూతనోపమానములు పెక్కులుగలవు. ప్రాథమిక మాధ్యమిక పాఠశాలలయందుఁ గడు నుపయోగకరము.

Hindu High school
Bezwada
9—12—35.

KOTARU RAMARAO,
M. A. L. T.
Head Master.

మదరాసు క్రిస్టియన్ కాలేజి పండితులు శతావధానులు నగు
కవిభూషణ విద్వాన్
శ్రీ దోమా వెంకటస్వామిగుప్త గారు.

మ॥ హితముం జెప్పెడు పట్లసద్ది ప్రియమై ♦ యేపాకఁగాఁజేయు టీ
క్షితిఁగష్టంబని యందురయ్యెఁ బ్రియమై ♦ చెల్వొందునట్లున్ సుభా
షితరత్నాకరమున్ సహస్రమితమై ♦ చెన్నొందుపద్యాళిసా
రతరంబై తగవ్రాసె మిత్రమణి సు♦బ్రహ్మణ్య ధీరుండొగిన్.

శా॥ వేమన్నన్, సుమతిన్, జయాఖ్యకృతికృ♦ద్విజ్ఞావళిన్, బంచతం
త్రామేయప్రతిభున్ మనంబునకుఁ బ్రీ♦త్యక్షీకరింపంగఁదా
నేమాత్రంబునులోఁగదీకృతియనన్ ♦ హృద్యాతి హృద్యంబుగా
నీమాద్యత్కృతి వ్రాసినట్టిఁడు నదీ ♦ యేష్టాత్ముఁడే తాదృశ
శ్రీమవ్వంబుగ నెన్నియోకృతుల న♦ర్థిన్ వ్రాసియాంధ్రస్థలిన్
బ్రామాణ్యంబగు కీర్తినొందు సుకమం ♦ గాంచున్ రమేశాదృతిన్.

మకాం_కంచి
20—5—40.

దోమా వెంకటస్వామిగుప్త.

సరసకవి శేఖరులును, బహుగ్రంథకర్తలు నగు

శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహాం పంతులుగారు.

శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్య కవిగారికి దీవించి వ్రాయునది అయ్యా! మీరుదయతోఁ బంపిన సుభాషితరత్నాకరము చేరినది. ఈపనయినవే చది వించుకొని విని యానందించితిని కవిత్వము సరసమై పాఠకులకు సంతోష కరమైయున్నది. దృష్టాంతములుగూడ మిక్కిలి మనోహరములుగా నున్నవి. ఇది ప్రాథమిక మాధ్యమిక పాఠశాలల విద్యార్థులకు మిక్కిలి యుపయోగ పడును. ఇట్టి చక్కని గ్రంథములు మఱికొన్ని రచియించి యాంధ్ర సార స్వతమును బెంపొందింతురుగాక.

రాజమహేంద్రవరము,
30—3—37.

చి. లక్ష్మీనరసింహాం.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ గౌరవాధ్యక్షులు, వదాన్య శేఖరులు, "సాహిత్య సమ్రాట్" బిరుద విభ్రాజమానులు, సరసకవి పండితసత్తములు నగు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ జయపుర మహారాజా బహద్దర్ విక్రమదేవవర్మగారు.

ఉభయభాషా ప్రవీణ, పండిత, శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్యకవి విర చితమగు "సుభాషిత రత్నాకరము" ౯౭౬ గీతిరతనములతోడ నొప్పు చున్నది. అందు నేను గొన్ని గీతులను మాత్రమే చదివితిని. అవి సలక్షణ మృదుపదయుతిములగుచుఁ జక్కని నీతులను వెల్లడించుచున్నవి. కనుక నిప్పొత్తము పాఠశాలలందుఁ బాఠ్యపుస్తకముగా నుండఁదగును.

మకాము "వాల్తేరు"
విశాఖపట్టణము.
౨-౨—౯—౪౦.

ఇట్లు,
శ్రీ విక్రమదేవవర్మ.

శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కర్తలు, సుప్రసిద్ధ
విమర్శకులు నగు కళాప్రపూర్ణ
శ్రీ జయంతి రామయ్య పంతులుగారు.
(రిటైర్డు డిప్యూటీ కలెక్టర్)

మహాశయా! నమస్కారములు. తాము పంపిన "సుభాషిత రత్నాకరము" ప్రతి చేరనది. కొన్ని పద్యములు చదివి చూచినాఁడను. మొత్తము మీద మీరచనయు, శైలియు మిక్కిలి బాగుగ నున్నవని నా యభిప్రాయము.

ముక్తీశ్వరము,
30—9—40.

చిత్తగింపుఁడు,
జి. రామయ్య.

శ్రీకృష్ణ భారతాది శతాధిక గ్రంథకర్తలు, కనకాభిషిక్తులు, కవిగండ పెండేర
విరాజితులు, మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ
కవిసార్వభౌమాంధ్ర వ్యాసాది బిరుద విభూషితులు నగు,
శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు.

శ్రీమదుభయభాషాప్రవీణ శ్రీపింజల సుబ్రహ్మణ్యకవిగారు రచించిన "సుభాషితరత్నాకర" మను గ్రంథమును స్థాలీపులాకన్యాయముగాఁ జదివిచూచితిని. ఇది 996 గీతములతో నలరారుచున్నది. ఇందలి సుభాషితములు రత్నముల వలెనేయున్నవి. కావున దీనికి రత్నాకర సంజ్ఞ సమంజసము గానున్నది. శైలిమృదుమధురముగానున్నది. కుంటుపడుట యేపద్యమునందును లేదు. ఈసుభాషితములు చిన్నగీతపద్యములలో నుండి పాఠశాలలలోని బాలకులకేగాక యెల్లవారికిని సుబోధకములగుటంజేసి యిదిపరమోపకారక మగునని తలంచుచున్నాను. మఱియు నిందలి సుభాషితంబులు నాఁబడు దృష్టాంతములు భాస్కరశతకాదులం గలయట్టివే గాక ఇప్పటి లోకంబు ననుసరించినవియు నెన్నో యున్నవి. ఇవియన్నియుఁ జేర్చికూర్చుటలో నిక్కవి మిక్కిలి పరిశ్రమము చేసియుండెననియు నిదిలోకోపకారకమైన గ్రంథమనియు నేను బ్రశంసించుచున్నాను.

రాజమండ్రి
3—10—40

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.

లక్కవరపు ఎస్టేటు జమీందారులు, శతగ్రంథకర్తలు,
“హోలీ బైబిల్” పద్యకావ్య రచయితలు, అష్టావధానులు,
సరసాగ్రేసరులు, కవిపోషకులు నగు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ రాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు
బహద్దరు జమీందారుగారు, ఎఫ్. ఎ. యు. డి. టి. హెచ్.

కవివర్యా! నీతిరత్నములతోడను, గీతపద్యరత్నములతోడను సుభాషిత ప్రశంసాముఖ తరంగరత్నములతోడను గూడిన మీ కావ్య రత్నము “సుభాషిత రత్నాకర” మనఁదగి యున్నది. నిరుపమానోపమాన భరితంబని వేనోళ్ళ వినుతింపఁబడునని భవద్గ్రంథపద్య సంఖ్యయే నుడువుచున్నది.

చ॥ అమృతము శబ్దజాలమున ♦ నబ్దమనోహరవృత్తి మంజులో
పమలను, శ్రీప్రసక్తి గురు♦భావములన్, విపజ్జృంభణంబు దు
ర్దమ ఖల దూషణంబులను ♦ రత్నపటిష్ఠత కూర్పునందు, దు
ర్గమ విభవంబు శైలిఁగనఁ ♦ గల్పన యొప్పె నపారవైఖరిన్.

మ॥ పలుకుందూడియ నేకియేకి ప్రణవ♦ధ్యానంబుతోఁ బద్దె పుం
జిలుగుం దారములాగి, కావ్యవసన ♦ శ్రేష్ఠంబు సృష్టించి, మా
పలుకుం జేడియకిచ్చెఁ గాన్కగఁ గవి♦బ్రహ్మల్ ముదంబందఁ బిం
జల వంశంబు తరింప దేవికృప వ♦ర్షప్రాయమై యొప్పుతన్.

క॥ పింజల సుబ్రహ్మణ్యక
విం జతురతవాణి కావ్య ♦ విసరంబులనో
లింజలుపఁ జేయుచు మనః
కంజమున వసించుఁగాక ♦ కరుణామతితోఁ.

ఏలూరు
1—10—40

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,
రాజా భుజంగరావు.

శ్రీమదాంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపాధ్యక్షులు, "కవిత్వ తత్త్వవిచా"రాది
గ్రంథకర్తలు, విమర్శకాగ్రేసరులునగు
డాక్టర్ శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు,
ఎం. ఏ. (కాంటాబ్) ఎమ్. ఎల్. సి.

The book 'Subhashita Ratnakaramu' by ubhaya-bhasha Praveena P. Subrahmanya Kavi, Telugu pandit, Municipal High School, Bezwada, is written in good homely style and contains appropriate illustrations of morals inculcated. It will be a useful book in the High Schools.

WALTAIR,
4—10—40.

C. R. REDDY.

అనువాదము.

ఈ "సుభాషిత రత్నాకరము" బెజవాడ ఉన్నతపాఠశాలాంధ్ర పండితులగు ఉభయభాషాప్రవీణ పింజల సుబ్రహ్మణ్యకవిగారిచే రచింపఁబడినది. ఇందు సర్వజన సులభమగు మంచి శైలితో సముచిత దృష్టాంతసహితములగు నీతులు సమకూర్పఁబడినవి. ఇది యున్నత పాఠశాలల కుపయోగముగా నుండును.

సి. ఆర్. రెడ్డి.

కవితిలక, కవితా విశారద, విద్వాన్,
శ్రీమతి కాంచనపల్లి కనకాంబగారు.
లెక్చరర్ క్వీన్ మేరీస్ కాలేజి, మైలాపూర్.

కం॥ మంజుల వాగ్వైఖరి సుమ
మంజరులం బోలు నుంచి ♦ మాటలు సరసుల్
రంజిల పింజల కవి పలి
కెం బాలకన గాఁగ నూత్న ♦ కృతి సుకృతమునన్.

మకాము, విజయవాడ.
17—10—1940.

కాంచనపల్లి కనకాంబ.

సుప్రసిద్ధ పండితులు, వివిధ గ్రంథకర్తలు నగు
శ్రీమాన్ రేపల్లి రామచంద్ర శాస్త్రిగారు.

శ్రీపింజల సుబ్రహ్మణ్యకవి గారు వ్రాసిన సుభాషితరత్నాకరము చదివిచూచితిని. ఇందలి పద్యములు సులభశైలిని మృదుమధురపదములతో దృష్టాంతపూర్వకముగా వ్రాసినారు. దీనివలన లోకజ్ఞానమును నీతియును అబ్బుటకు వీలుకలదు. పాఠశాలాధికారులీపుస్తకమును వాడి విద్యార్థులకు మేలుకలిగించి కృతికర్తను ప్రోత్సహింతురుగాక.

౮—౮—౩౭.
బెజవాడ.

మాన్ రేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి,
తెనుఁగుపుడి తోలికోలువరి.

బెజవాడ ఎస్. ఆర్. ఆర్ కళాశాలాంధ్రోపన్యాసకులు, సంస్కృతాంధ్రాంగ్లభాషాప్రవీణులు, ఆధునిక కవిశిఖామణులునగు
శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు. ఎం. ఏ.

శ్రీపింజల సుబ్రహ్మణ్యకవిగారు వ్రాసిన సుభాషితరత్నాకరమును జదివి మిక్కిలి యానందించినాను. బహుస్థలములయందలి సూక్తులను సేకరించి యనేకస్థలములఁ దమయూహలనుజొనిపి వీరీగ్రంథమును గడు శ్రద్ధతో విరచించిరి. ప్రతిపద్యమునందును నేదోయొకసామ్యమును గుదుర్చుచునేవచ్చిరి. కొన్నిచోట్లఁదెచ్చిన సామ్యములు మంచియూహాశాలిత్వమును, మేధాపటిమనువెడలఁగ్రక్కుచున్నవి. కవిత్వము సాధువై, సరళమై, కదళీపాకరమ్యమైయున్నది. కొందరు కవులు కథవంకమొగుచూపింతురు. ఈకవికిసుభాషితములందే యెక్కువయాదరము. సభాజనయోగ్యులకు సుభాషితజ్ఞానము మిక్కిలి యవసరమని వీరు చెప్పుచున్నారు. వీరి కవిత నాకు నాలుగైదేండ్లుగాఁ బరిచితమైనది ఈ గ్రంథముయొక్క బహుజనోపయోగము,విద్యార్థిజనోపయోగము వేరుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. పరమేశ్వరుఁడు వీరికిఁజిరాయురారోగ్యము లొసంగి యింకను బహుగ్రంథములు వ్రాయునట్లు కరుణించుఁగాక యని కోరుచున్నాను.

బెజవాడ,
21—9—40.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ.

కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన కళాప్రపూర్ణ విద్వన్మహో
కవిత్వాది బిరుదాంకితులగు శతావధాని,
శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకట శాస్త్రిగారు.

శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్య కవిగారికి ఆశీరుభయ కుశలోపరి. మీరు రచించిన సుభాషితరత్నాకరము చేరినది. అక్కడక్కడఁ జదివి చూచినాను. మిక్కిలి చక్కగా నున్నది. ఏవిషయమునందును నాకు లోటు కనఁబడలేదు. కేవల కవికోటిలోఁగాక మీ రచన మిమ్మును విద్వత్కవి కోటిలోఁ జేర్చుటకుఁ దోడ్పడునని నా యాశయము. గ్రహింపుఁడు.

కడియం. తూ. గో. జి.
1—4—37.

వె॥ శా॥
శతావధాని.

బెజవాడ పురపాలకోన్నత పాఠశాలా ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు,
"ఉభయభాషాప్రవీణ" "గాయకరత్న" బిరుదాలంకృతులునగు
శ్రీ చిలకలపూఁడి వేంకటేశ్వరశర్మగారు.

శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్యకవిగారు రచించిన 'సుభాషిత రత్నాకర"మను గ్రంథము ఆంధ్ర సరస్వతికొక యమూల్యాపూర్వాలంకారమని చెప్పనగు. ఆంధ్రసారస్వతమునఁ బూర్వులు వ్రాసిన సుభాషిత గ్రంథములున్నవి కాని యవి కుల్యలఁ దటాకములఁబోలునవి. నేడు "సుభాషిత రత్నాకరము లభించుట యాంధ్రుల భాగ్యము. దీనిని పాఠశాలోపయుక్తగ్రంథముగమాత్రమే యెంచుట భావ్యము కాదు. ప్రతియాంధ్రుడును నిత్యము పఠింపవలసిన గ్రంథమనఁదగు. ఏతద్గ్రంథ పఠనము ప్రతియాంధ్రుని దైనికజీవితమును జక్కచేయు ననుటకు సందేహములేదు. ప్రతియాంధ్ర సోదరుఁడును బఠించి కవివరుని శ్రమను సార్థకపఱుచునని విశ్వసించుచున్నాను. శ్రీకవిగారిట్టి యుపయుక్త గ్రంథములఁ బెక్కులరచించి యాంధ్రభాషాయోషకు వన్నెదెత్తురని కోరుచున్నాను.

బెజవాడ
10—10—40

ఇట్లు,
చిలకలపూఁడి వేంకటేశ్వర శర్మ.

సంస్కృతాంధ్ర పండితాగ్రేసరులు, సంగీత నాట్యకళా
విశారదులు నగు అవధానిశిరోమణి
శ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారు.

వత్సా! దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ. ఆశీరభయకుశలోపరి. సుభాషితరత్నాకరమును జూచితిని. కొన్ని పద్యములఁ జదివితిని. చాలనానందించితిని. శైలి మృదుమధురము, నిర్దుష్టము, హృదయరంజకమునై యున్నది. ఈక్రిందిపద్యములఁ గొనుము.

గీ॥ పూర్వకవి పద్యగతభావ ♦ ముల గ్రహించి
వ్రాసితినటంచు వినయభా ♦ వమ్ముఁ జూపఁ
బల్కుటివెగాని బ్రహ్మంత ♦ వాఁడు నేని
బాణునుచ్ఛిష్ట మెఱుఁగని ♦ వాఁడు కవియె. ౧

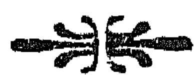
గీ॥ భావమేలాటి దయినఁగా ♦ వచ్చుఁగాని
మంచియల్లికలోఁ జేరి ♦ మహిమఁ గాంచు;
పొలుపులేనట్టి యుమ్మెత్త ♦ పూవె గాని
అర్ధనారీశ్వరులఁ జేరి ♦ యతిశయిల్లు. ౨

గీ॥ అల్లికలసొంపు, మొల్లలఁ ♦ జల్లునింపు
నల్లసిల్లు కవితయె రం ♦ జిల్లుఁగాని
భావమెవ్వరు చూతురి ♦ ప్పట్లఁ గవికి
వలయు యోగ్యతలన్నియుఁ ♦ గలవు నీకు.

గుంటూరు
24—9—1940

ఇత్యాశిషః,
కా॥ కృ.

మనవి.

ఆంధ్రమహాశయులారా!

ఎన్నివిద్యలు నేర్చినను, ఎన్నిచదువులు చదివినను, ఎన్ని సంపదలఁ బొందినను సత్ప్రవర్తనము లేక మానవజన్మ సఫలముకాదు. సత్ప్రవర్తనమునకు నీతిబోధ యావసరము. నీతిబోధకు సుభాషితములత్యావశ్యకములు. సుభాషితములు దృష్టాంత సహితములైననే సొంపునింపును. కావున దృష్టాంత సహితములగు సుభాషిత గ్రంథములు ప్రజల కత్యంత ప్రయోజనకరములు. అవి మిక్కిలిగా నున్నను లోకమునకు వెక్కసములుగావు. కాని యాంధ్రభాషలోనట్టివి చాలయరుదు. చంపకోత్పలాది దీర్ఘవృత్తకలితములై, ప్రౌఢ కవిత్వమున నొప్పుచుఁ బ్రసిద్ధములైన భాస్కరశతకము, సూక్తిసుప్రకాశకము నీతరగతిలోఁ జేరినవే. ప్రజలలో భాషాపండితులసంఖ్య పరిమితముగాన సత్ప్రవర్తనము సమకూర్చుటకు సర్వజనసులభమగు శైలియు, సరళమగు ధారయుఁ గల చిన్న చిన్న పద్యములే యెక్కువగాఁ దోడ్పడఁగలవు. ఇట్టియుద్దేశమును మనమునందిడికొని సుభాషితరత్న భాండాగారాది సంస్కృత గ్రంథములయందలి కొన్ని శ్లోకముల భావములను గ్రహించియు, లోకవృత్తము ననుసరించి కొన్ని సుభాషితములును దృష్టాంతములును స్వయముగాఁ గల్పించియు నీగ్రంథము రచింపఁబడినది. ప్రస్తుతము ముద్రింపఁబడిన ౯౯౬ పద్య

ములుగాక మఱికొన్నియుఁ గలవు. ముద్రణవ్యయమధిక ముగానున్న యిక్కాలమున సంపూర్ణముగాఁ బ్రకటింప నశక్తుఁడ నైతిని. కాని తమయాదరాతిశయముచే మిగిలినవానిని గూడ నచిరకాలమున ముద్రింపఁగలనని విశ్వసించుచున్నాను.

ఇది కేవలనీతిబోధక గ్రంథమైనను బ్రజలలో శృంగా రహాస్యచమత్కారముల నభిలషించు వారధిక సంఖ్యాకులు గాన నట్టివారికిని రుచించునట్లు శృంగార హాస్యాదులు నీతితో మేళవించి రచింపఁబడిన పద్యములు పెక్కులుగలవు. ప్రధాన ముగా సుభాషిత ప్రశంస, కవిత్వము, సుకవి, కుకవి, సరసుఁడు, విరసుఁడు, లోభి, యాచకుఁడు, ప్రభువు, ధనము, దారిద్ర్యము, సంపద, వార్ధకము, ప్రకీర్ణకము నను శీర్షికలుగల పద్యములం జదివిన విశదమగును.

ఈగ్రంథము నాదరముతో నవలోకించి తమయమూ ల్యాభిప్రాయముల నొసంగిన సుప్రసిద్ధకవులు, పండితులు, విమర్శకులు, రసికులు, ప్రభువులు నగు మహనీయులకును, ధనసాహాయ్య మొనరించి ప్రకటింపఁ జేసిన పరోపకార తత్పరులగు దాతలకును నాకృతజ్ఞతా వందనములు. దీనిం జది వియుఁ జదివించియు నాశ్రమంబు సఫలంబు గావింపఁగల మాన్యజనుల కెల్లరకు నా ధన్యవాదములు.

గ్రంథకర్త.

సవరణ పట్టిక.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౨	౪	శ్రీషమై	శ్రీష్ఠమై
౧౨	౧౪	కఱగు	కరఁగ
౨౧	౩	భవ్యమైు	భవ్యమై
	౪	బయట	బయటి
౨౨	౯	సలపు	సలంపు
	౧౧	చేఱకుఁ	చెఱకు
౨౬	౨	గాంచఁబోఁడు	గాంచఁబోరు
	౧౪	మార్చలేరు	మార్పలేరు
౩౫	౧౨	విడతు	విడుతు
	౧౯	ఎన్నో	ఎన్నొ
౪౪	౮	ధన్యత్వ	ధన్యత్వ
౪౫	౧౩	ద్రివ్యబు	ద్రివ్యంబు
౫౬	౨	ధాతృత	దాతృత
౬౧	౬	కష్టపడ	కష్టమగు
౬౪	౧౧	ఇంచుకేనియు	ఇంచుకేనియు
౭౫	౧౧	ఉరుతరైశ్వ	ఉరుతరైశ్వర్య
౭౮	౧౫	వేశ్వ	వేశ్య
౮౦	౧౦	వానికేల	వానికేల
౮౨	౧౯	శేరు	సేరు
౯౨	౧౯	శాస్త్రవిధుల	శాస్త్రవిదుల
౯౮	౭	మకరతంబు	మరకతంబు
	౧౪	గిడు	గీడు
౧౦౫	౧౨	జెఱచు	జెఱుచు
	౧౮	జల్కనగఁ	జాల్కనగఁ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౧౦	౧౦	నాశనంబగు	నాశముగుఁజుమీ
౧౧౧	౧౮	నాశముకు	నాశమునకు
౧౧౫	౨౦	సుక్రిక్కదే	సు్రిక్కదే
౧౨౩	౬	నిలచు	నిలుచు
౧౩౦	౧	గుణమేమి	గుణమేని
౧౩౮	౧౨	చెఱచుటకు	చెఱుచుటకు
౧౪౨	౧౧	జెందిరెందఱో	జెందిరెందఱో
	౧౭	సంపదల	సంపదం
౧౪౩	౮	మృ	మృదు
౧౪౭	౯	వార్థకము	వార్ధకము
	౧౪	చనుచుందురి	చనుచుండు
౧౪౯	౯	పరసతి	పరసతీ
౧౫౧	౭	ఫ్రౌఢ	ప్రౌఢ
	౧౭	దుర్మార్గమందు	దుర్మార్గములచే
౧౬౫	౧౬	గలంనే	గలునే
౧౬౬	౨౦	గోర్రిఁగాలేదె	గొర్రెలఁగాలేదె
౧౭౨	౨	అల్పవ్యయము	అల్పధనము
		బాఢ	బాధ
౧౭౬	౧౩	గటున	గట్టున
౧౭౮	౩	లగున	లగును
౧౮౩	౪	చేమట్టుచో	చేఁబట్టుచో
౧౮౫	౧౮	కాలంబుననే	కాలంబుననె
౧౯౨	౧౩	జాలఁడె	జాలఁడే
౧౯౬	౧౫	కార్రిలు	వరలు
౧౯౯	౫	జతు	జంతు

విషయసూచిక.

సుభాషితరత్నాకరము

సుభాషిత ప్రశంస.

గీ. దేశభాషలయందెల్ల ♦ దివ్యమగుచు
నతులిత యశంబు నార్జించె ♦ నాంధ్రభాష,
దాన మధురంబు కవిత, య♦ద్దానియందుఁ
బరమ మధురమ్ము సుమ్ము సు♦భాషితమ్ము. ౧

గీ. బాలుఁడేని యొక సు♦భాషితంబు వచింప
నెల్లజనులు నది గ్ర♦హింపఁదగును;
సూర్యకిరణములకుఁ ♦ జొరరాని చోటున
నింత దివ్వెవెలుఁగు ♦ నీయకున్నె! ౨

గీ. ధరణిపై మానవత్వంబు, ♦ దానికంటె
విద్య, యద్దానికంటెఁ గ♦విత్వ శక్తి
దుర్లభంబగు; నత్యంత దుర్లభంబు
భావరసభూషితంబు, సు♦భాషితంబు. ౩

గీ. కోర్కెమై సుభాషిత సుధం ♦ గ్రోలునట్టి
వాఁడు మధురంబులగు మాట ♦ లాడఁగలఁడు;
మక్కువను మావిచిగురుల ♦ మెక్కునట్టి
కోయిల మనోహరంబుగాఁ ♦ గూయుఁగాదె! ౪

గీ. జాడ్యము నడంచు, వికృతిఁ బొ♦సఁగనీదు,
నిండు తృప్తిని గూర్చు, క్షీ♦ణింపఁబోదు;
జగతిపైఁగల యెల్ల ర♦సంబులందు
శ్రేష్ఠమైయొప్పు నీ సుభా♦షితరసంబు.

గీ. ఇంపుగ సుభాషితంబు నా♦లించినంతఁ
గఠినులకుఁగూడ హృదయంబు ♦ కరఁగితీరు;
సుందరాంగిని గనులారఁ ♦ జూచినంతఁ
బ్రణయకుపితుల బింకంబు ♦ వదలకున్నె !

గీ. ఇలను సంసారమను విష♦వృక్షమునకు
నమృత తుల్యంబులైన పం♦డ్లరయ రెండు;
మేలగు సుభాషితరసంబుఁ ♦ గ్రోలు టొకటి
శిష్టులగువారితోఁ జెల్మి ♦ సేయు టొకటి.

గీ. సతులవలపుచేత ♦ సంగీత గతిచేతఁ
దనివి నిడు సుభాషి♦తములచేత;
ఎవని మనసు మార్పు ♦ నెనయకుండు నతండు
పరమయోగి, లేక ♦ పశువునుమ్మ.

గీ. అమృత తుల్యాన్నమును బక్వ♦మైన ఫలము
నతుల సౌందర్యరాశియౌ ♦ సతి, సుగంధ
బంధురంబగు విడెము, సు♦భాషితంబు
వలదనిన మూఢభావంబు ♦ దెలియకున్నె !

గీ. పుడమియందొక మనుజుఁడై ♦ పుట్టియుండి
యించుక సుభాషితాస్వాద ♦ మెఱుఁగకుండి
విబుధమండితమగు సభా♦వేదికపయిఁ
జేరి కూర్చుండు టన సిగ్గు♦చేటుగాదె! ౧౦

గీ. పండితుం డయ్యు నసమ సు♦భాషితాఖ్య
విత్తసంపాదనంబుఁ గా♦వింపకున్న
యతఁడు సరసప్రసంగాఖ్య ♦ యజ్ఞమందు
నేవిధంబైన దక్షిణ ♦ నీయఁగలఁడు? ౧౧

గీ. వసుధ నన్నంబు, జలము; సు♦భాషితంబు
ననెడు వెలలేని రత్నంబు ♦ లమరియుండ;
రాతిముక్కను దిలకించి ♦ రత్నమందు
రెట్టి మూఢత్వమో మది♦కెఱుక వడదు! ౧౨

గీ. అవసరంబునందు ♦ నాడినఁ గొఱగాని
పలుకుగూడ నది సు♦భాషితమగు;
అమితబాధఁగూర్చు ♦ నాకలిఁ గొన్నప్డు
గంజియేని ప్రీతి♦కరముగాదె! ౧౩

గీ. విమలమైనవాక్కు ♦ వినువారు లేకున్నఁ
జెప్పువార లేమి ♦ చేయఁగలరు?
అవని నెల్లరును ది♦గంబరులైనచో
ఫలము గలదె చాకి♦వారి వలన! ౧౪

—♦ కవిత్వము ♦—

గీ. విద్య లెన్నియైన ♦ వెలయుచుండును గాక
కవితవలన మిగుల ♦ ఘనత గలుగు;
ఇంతి కెన్ని గుణము♦లేని యుండును గాక
వాసిఁగనదె భర్తృ ♦ భక్తివలన! ౧౧

గీ. రసపిపాసువైన ♦ రసికుని చిత్తంబు
నందుఁ జేరఁగల్గు ♦ నదియె కవిత;
సరసుఁడైన పతికి ♦ సంతోష మొదవింపఁ
గలుగునట్టి సతియె ♦ కాంత యగును! ౧౨

గీ. వినినమాత్రాన సరసుల ♦ వీనుదోయి
కమృతసేచనమై యొప్పు ♦ నదియె కవిత;
కనినయంతనె రసికుల ♦ కన్నుఁగవకు
ననుపమానంద మిడునదే ♦ వనితగాదె! ౧౩

గీ. కావ్యములు సరసంబులై ♦ క్రాలు నెడల
నాదరింతురు జనులు త♦మంత దామె;
మధురమకరందకలిత సు♦మంబు లెల్ల
భృంగపంక్తిని రమ్మని ♦ పిలుచునొక్కొ! ౧౪

గీ. రసికశేఖరు నత్యా♦దరమును గాంచు
నపుడె తన కృతిచే మోద♦మగును గవికి;
పురుషోత్తముఁడగు పతిం ♦ బొందినపుడె
జనకునకు హర్షమగుఁగదా ♦ తనయవలన! ౧౫

గీ. ఒప్పుకింతయుఁ దెలియక ♦ యుండుఁగాక
చెవుల కింపుగ వెలయు స♦త్కవిమృదూక్తి
తావిగనరాకయున్న నే♦త్రముల కధిక
ముదము నిడకున్నె మాలతీ ♦ పుష్పమాల! ౨౦

గీ. పండితులుఁ బామరులుఁగూడఁ ♦ బద్యములను
జెప్పుదురుగాక సామ్యంబుఁ ♦ జెందఁబోవు
కోకిలలుఁ గాకులుంగూడఁ ♦ గూయుఁగాక
శబ్దభేదంబు దోచదే ♦ జనులకెల్ల! ౨౧

గీ. సుకవి కావ్యంబు ఖలులకుఁ ♦ జూపునెడల
మిగులఁ బరిశుద్ధమై సదా ♦ నెగడఁగలదు
కాంచనము నిప్పులోనుంచి ♦ కాల్చినపుడె
యమితమైన ప్రకాశంబు ♦ నందుఁ గాదె! ౨౨

గీ. తర్కమందునఁ గవివాక్కు ♦ కర్కశమగు
నదియె కావ్యమునకు మృదు♦వై చెలంగు
శత్రుగిరులభేదింప వ♦జ్రమగు నఖము
కలికి చెక్కిళ్ళ నెనసి కో♦మలముగాదె! ౨౩

గీ. ఆర్యజనులెల్ల సత్క్రియ ♦ లాచరింపఁ
గవులు కావ్యంబులందుంచి ♦ ఘనతఁగూర్తు
కొలను జలమిడి తాఁ బద్మ♦ములను బెంపఁ
గోరి సూర్యుండు కాంతి సే♦కూర్చకున్నె! ౨౪

గీ. ఎంచ నుపమాద్యలంకార ♦ హీనమయ్యుఁ
సరసకవిత యుపాధి హా ♦ ర్దంబుఁగూర్చు
నెన్ని హారాదిభూషణ ♦ రహితయయ్యు
సుందరాంగి కందోయి కా ♦ నంద మిడదె! ౨౫

గీ. సర్వగతుల నలంకార ♦ సహితమయ్యు
సారహీనకవిత్వ మ్మ ♦ సహ్యమగును
ఎన్నియో సొమ్ములం దగి ♦ లింత్రుగాక
మదికి మోదంబొసంగునే ♦ మట్టిబొమ్మ! ౨౬

గీ. కవులు రచియింతు రెన్నియో ♦ కావ్యములను
వానికిం బ్రకాశ మొసఁగూర్చు ♦ వార లరిది
సాలెపురు గెల్లెడను బూజు ♦ సంతరింప
సూర్యుఁ డొక్కండె దానికి ♦ శోభఁగూర్చు. ౨౭

గీ. కావ్యజాలమందుఁగల ♦ సారమెవ్వఁడో
గాని యెఱుఁగలేఁడు ♦ మానవుండు
కుసుమబృందమందుఁ ♦ బొసఁగు మరందంబుఁ
దేటిగాక యొరులు ♦ దెలియఁగలరె! ౨౮

గీ. పదనుగలిగి పరుల ♦ హృదయంబునను జొచ్చి
శిరము దిరుగునట్లు ♦ సేయుచున్నఁ
గవి కవిత్వమునను గాని ♦ ధనుర్ధరు
బాణమునను గాని ♦ ఫలము గలదె! ౨౯

గీ. అఖిలగుణయుక్తమైన కావ్యమున నింత
దోషముండిన సద్వాని దూఁపదగదు
ఇంచుక కళంక మొకటఁ గన్పించుఁగాక
చంద్రుని ధరింపకుండెనే శంకరుండు! 30

గీ. ధనముకై భూమిపతుల ప్రార్థనములఁ జేసి
కవిత కల్లాడలం దరినాక్కర నుయవు
విత్తమున కాసపడి సదా పిటులఁ గూడు
సంతఁ గులటయటంచు దూషింత్రుగాదె! 31

గీ. సరసకవితామృతాస్వాద సమయమందు
శబ్దసాధుతాసాధుత్వ చర్చితగదు
వెలఁది పోకముడిఁ దివిస్స వేళయందు
వలువ విలువను బరీక్షించువాఁడు గలఁడె! 32

— సుకవి —

గీ. ఎంతకాలము పుట్టుచును గిట్టుచుండ్రుగాక
కవియె మిక్కిలి లోకోపకారి యగును
అవనిపై నదులెన్నని యులఁగాక
గంగయొకటియె స్వర్గసుఖంబు నొసఁగు. 33

గీ. జగతిలో నెంత తొందలో జనులు గలుగ
సరసులగువారు సుకవుల సంస్మరింత్రు
పారిజాతాదిభూరుహప్రతతి యుండఁ
గోకిలలు మావిచెట్టునే కోరుఁగాదె! 34

గీ. కవివరేణ్యులెల్లఁ గావ్యముల్ ♦ రచియింపఁ
గాంచి బుధులు వాని ♦ గౌరవింతురు
భూరుహంబులెల్లఁ ♦ బుష్పంబులన బూయ
వానితావి గంధ♦వహుఁడు దాల్చు. ౩౫

గీ. మంచియుం జెడ్డయును విచా♦రించి కవితఁ
జెప్పఁగలవాఁడు సత్కీర్తిఁ ♦ జెందఁగలఁడు
క్షీరనీరంబులను వేఱు♦సేయఁగలుగు
హంస యత్యంత విఖ్యాతి♦నందుఁగాదె! ౩౬

గీ॥ కవివరేణ్యుండు ధనహీను♦ఁడవును గాక
యతని కవితయు నిస్సార ♦ మనఁగఁదగదు
చెఱకుగడ భిక్షుకుని చెంతఁ ♦ జేరినంత
నించుకయుఁ దీయఁదనము న♦శించునొక్కొ! ౩౭

గీ॥ ఇతరులెల్ల సూక్తులను హ♦రింతురు గాక
కవికొకింతయు లోపంబు ♦ గలుగఁబోదు
మొనసి సురలెల్ల రత్నంబు♦లను హరింప
నబ్ధి నేటికిఁగూడ ర♦త్నాకరంబె. ౩౮

—♦ కుకవి ♦—

గీ॥ ఇద్ధసాహిత్యవిద్యావి♦హీనుఁడైన
కవి కవిత్వంబుచే వేలుఁ ♦ గాంచలేఁడు
పూవుబోఁడికిఁ దలమెల్ల ♦ బోడియైనఁ
గుసుమములచేత నందంబు ♦ పొసఁగఁగలదె! ౩౯

గీ. కాళిదాసాదుల కెగాక ♦ కవిపదంబు
మాకునుం గలదండ్రు సా♦మాన్య జనులు
అవని వస్తువు లెల్లఁ బ♦దార్థములన
నది పరమాణువులు భేద♦మందకున్నె ! ౩౯

గీ. పండితులు మెచ్చరని కోప♦పడు జడుండు
తనదు కావ్యంపు దోషముల్ ♦ తలఁపఁబోఁడు
రవికకుట్టినవాని నే♦రమ్ము నెంచు
నతివ తన శుష్కకుచముల ♦ నరయునొక్కొ ! ౪౦

గీ. అధిక రమణీయమైన కా♦వ్యంబునందు
విసువక ఖలుండు నెరసులే ♦ వెదకుచుండు
మిక్కిలియుఁ జక్కనైనట్టి ♦ మేనియందు
నీగ కురుపులకొఱకు శో♦ధింపకున్నె ! ౪౧

గీ. శ్రవణ సుఖమిడు సూక్తి ర♦సంబుగలుగ
నెపుడుఁ దప్పుల వెదుక య♦త్నించు ఖలుఁడు
ఘనతరంబగు శృంగార♦వనముఁ జేరి
గొంటె కంటకములఁ గోరు♦చుంట లేదె ! ౪౨

గీ. శబ్ద శాస్త్రం బొకింతయుఁ ♦ జదువఁబోక
వ్యర్థ వాక్కుల సభ మెప్పు ♦ వడయ లేడు
ఎవఁడయినఁ బద్మనాళ తం♦తువుల చేతఁ
బెనచి మదగజమును గట్టి♦వేయఁ గలఁడె ! ౪౩

—◆ సరసుఁడు ◆—

గీ. ఎంతమంది పురుషు◆లేని యుందురుగాక
కవికి రసికునందె ◆ గౌరవంబు
ఇల సరోవరంబు ◆ లెన్ని యుండునుగాక
హంస మానసమునె ◆ యభిలషించు. ౪౪

గీ. ఇతరవిషయంబు లెవఁడేని ◆ యెఱుఁగుఁగాక
కావ్యసారంబు రసికుఁడొ◆క్కఁడె తెలియు
ఆకులం బండ్లఁ గొందురు ◆ గాక పరులు
మధుపమె గ్రహించు మకరంద ◆ మధురిమంబు. ౪౫

గీ. ఎంతయు ధనాఢ్యులగువార ◆ లెందఱున్నఁ
గవివరేణ్యుల రసికుఁ డొ◆క్కఁడె ప్రోచు
ఇలను నదులు సముద్రంబు ◆ లెన్నియున్న
జలదమొక్కఁడు ప్రోవదే ◆ చాతకముల! ౪౬

గీ. అవగుణము లెన్నియున్న ర◆వ్వంత సుగుణ
మరసి రసికుండు సంతోష◆మందుచుండు
రజము ముండ్లును బొండు వ◆ర్ణమును గలుగు
కేతకిసువాసనకుఁ జేటి ◆ ప్రీతిఁగనదె! ౪౭

గీ. అరయఁ గావ్యంబు గుణహీన ◆ మగునుగాక
సజ్జనుల నోటఁబడినఁ బ్ర◆శస్తిఁగాంచు
నీరసంబగునోటి పూ◆త్కారమేని
వేణువునఁ జేరి మధురమై ◆ వెలయకున్నె! ౪౮

గీ. సరసుఁడు స్వకీయవాక్కుల ♦ సంతసంబు
నందియుం బెఱముడుల కా♦నంద మొందు
పాదు నిజమకరంద సం♦భరితమైన
మఱల జలమును గోఱదే ♦ మావిచెట్టు ! ౪౯

గీ. అమల సాహిత్యరసవేత్త♦యందుఁ దక్క
కవి గుణంబులు మన్ననఁ ♦ గాంచఁబోవు
జలమునందక్క యన్యమా ♦ స్థలమునందుఁ
దైలబిందువు వేగ వి♦స్తరతఁ గనునె ! ౫౦

గీ. వ్యర్థమగు మూర్ఖుకడ దివ్య♦వాక్కుగూడ
నదియె రసికునిచెంగట ♦ సార్థకమగు
చాన వాల్చూపు బిడ్డకు ♦ సారహీన
మైన ; నాథున కతిమనో♦హరముగాదె ! ౫౧

గీ. అజ్ఞుతోఁ బ్రియవాక్యంబు ♦ లాడుకంటె
నరయ రసికునితోఁ గల♦హంబు ఘనము
లంబకుచ మేని యాలింగ♦నంబుకంటె
లికుచకుచ కాలితన్ను మే♦లిమి వహించు. ౫౨

—♦ విరసుఁడు ♦—

గీ. సరస సందోహవినుతమై♦చనెడు కవిత
విరసులకు నెవ్వఁడేని వి♦న్పింపఁబోఁడు
సుందరీకుచోచితము క♦స్తూరి రసము
మహిషజఘనంబునకుఁ బూయు♦మనుజుఁడున్నె ! ౫౩

గీ. కవిత పండితసన్నుతిం ♦ గాంచు నెడల
నెంత దూషించినను మూఢుఁ ♦ డేమిలెక్క ?
యువజనుల ప్రేమఁ గైకొన్న ♦ యువిదమిన్న
పరిగణించునె వృద్ధుల ♦ నిరసనంబు ! ౫౪

గీ. అమిత రమ్యమైన♦యట్టి కావ్యమునందు
దోషముల గ్రహించు ♦ దుర్జనుండు
అందమైన దేహ♦మందు వ్రణంబునే
యెంచి చూచుఁగాదె ♦ యీఁగ గుంపు ! ౫౫

గీ. సరస జనసన్నుతంబులౌ ♦ సత్కృతులకు
ఘనత దఱుగదు దుర్జన ♦ గర్జనముల
శివుఁడు ప్రేమించి శిరమునఁ ♦ జేర్చికొన్న
చంద్రు నెపుడేని రాహువు ♦ చంపఁగలఁడె ! ౫౬

గీ. తలఁబగులఁ గొట్టుకొనుఁగాక ♦ లలితకావ్య
మధురిమ నెఱుంగఁ బోలదు ♦ మందమతికి
చెఱువులోమున్గి నీరెల్లఁ ♦ జెఱచుఁగాక
తోయజ సుగంధమెఱుఁగునే ♦ దున్నపోతు ! ౫౭

గీ. కావ్యమునఁ దప్పులొప్పులుం ♦ గల్గియుండ
దుర్జనులు తప్పులే వచిం♦తురు సతంబు
తొడరి పరిశుద్ధమైన వ♦స్తువుల విడచి
సూకర మశుద్ధమును భుజిం♦చుటను గనమె ! ౫౮

—♦ విరసుఁడు ♦—

గీ. మానిత కవీంద్రబృంద వా♦ఙ్మధురిమంబు
ముదము నొదవింపఁజాలదు ♦ మూఢమతికి
లలిత గంగాతరంగిణీ ♦ జలమువలన
దున్నపోతున కింత సం♦తోషమగునె ! ౫౯

గీ. సరసజనులకు సంతోష♦జనకమైన
కావ్యమే మూఢులకుఁ గోప♦కారణమగు
ఎల్లసురలకు దీర్ఘాయు ♦ విచ్చు సుధయె
యెంచఁగా రాహువునకు హాని ♦ హేతువయ్యె ! ౬౦

గీ. సరస కవితాపరిపూర్ణమై ♦ వరలునట్టి
సత్కృతిని దుర్జనుండు దో♦షములు వెదకు
నిరుపమ గుణౌఘభరితమై ♦ నెగడునట్టి
కొలనిలోఁ గొంగ నత్తలఁ ♦ గోరకున్నె ! ౬౧

గీ. జ్ఞాన మిసుమంతయును లేని ♦ వానిచెంత
బలుకఁగారాదు కావ్యత♦త్త్వం బొకింత
పుట్టుగ్రుడ్డిని జేరి సం♦పూర్ణయావ
నాంగి రూపంబు వర్ణించు ♦ టర్థమగునె ! ౬౨

పండితుఁడు

గీ. పండితుల పరిశ్రమమెల్లఁ ♦ బండితులకె
తెలియు, మూర్ఖులకేమియుఁ ♦ దెలియఁబోదు
చేరి శ్రీరంగనీతులఁ ♦ జెప్పఁగాక
బిడ్డనొప్పి లెఱుంగునే ♦ గొడ్డురాలు! ౬౩

గీ. ఇతరు లెంతమంది ♦ యేని యుందురుగాక
భూషణంబు సభకు ♦ బుధుఁడొకండె
ఎన్ని గ్రహములేని ♦ యెసఁగుచుండును గాక
రవి యొకండె గగన ♦ రత్నమగును! ౬౪

గీ. పండితునిచేత సభ కీర్తి ♦ వడయుఁగాక
యెంద అజ్ఞానులుండిన ♦ నేమిఫలము
హంసచేఁ గొలను ప్రకాశ ♦ మందుఁగాక
కూడునే శోభ యొకవేయి ♦ కొంగలున్న! ౬౫

గీ. ఎంచఁగా సభలో నన్యు ♦ లెందఱున్న
ఘనత విద్వాంసు వలననే ♦ కలుగుచుండు
ఎముక లెన్నెని శివుమేన ♦ నమరియున్న
చంద్రభూషణమున కవి ♦ సాటియగునె! ౬౬

గీ. అతిదరిద్రుఁడైన ♦ నగుఁగాక శాస్త్రజ్ఞుఁ
డనుపమానకీర్తి ♦ నందఁగలఁడు
చిరిగిపోయినట్టి ♦ చీరె దాల్చునుగాక
కమలనయన శోభఁ ♦ గాంచకున్నె! ౬౭

గీ. పరుల దూషణములు గూడఁ ♦ బండితునకు
సంతసమె కూర్చుచుండును ♦ స్వాంతమందు
అనయమును బూదితోడ రు♦ద్దినను గూడ
నమలమగు కాంతి గలుగదే ♦ యద్దమునకు! ౬౮

గీ. వసుధపై నెంత గొప్ప వి♦ద్వాంసుఁడేని
మూఢమతులందుఁ బూజ్యతఁ ♦ బొందలేఁడు
హంస తానెంత తెల్విచే ♦ నలరుచున్నఁ
గాకిమూకలలో మెప్పుఁ ♦ గాంచఁగలదె! ౬౯

గీ. ఎంత పాండిత్యముండిన ♦ నిల స్వదేశ
వాసులగు వారలకు గౌర♦వంబు సున్న
అరయఁగా మంచి గుణముతోఁ ♦ బెరుగుఁగాక
పెరటిచెట్టౌషధంబౌచుఁ ♦ బ్రీతినిడునె! ౭౦

గీ. పండితోత్తముండు ♦ ప్రాజ్ఞమండితసభ
యందె గౌరవంబు ♦ నందఁగలఁడు
గొప్ప జాతిదైన ♦ గుఱ్ఱంబు రణరంగ
మందె మిగుల మెప్పు♦నందుఁ గాదె! ౭౧

గీ. పండితుం డొక్కఁడేని లే♦కుండు చోట
నల్పమతియేని కడుమెప్పు ♦ నందఁగలఁడు
అరయ నొకవృక్షమేని లే♦నట్టిచోట
నాముదపుచెట్టు ఘనతచే ♦ నలరకున్నె! ౭౨

గీ. నుతివహించిన గొప్ప పం♦డితుని యెదుట
ప్రజలు తమదోషముల మాటు ♦ పలుకరాదు
చాన తా సిగ్గుచే మంత్రి ♦ సానిముందు
తనదు మర్మంబు రవ్వంత ♦ దాచఁదగునె ! ౭౩

గీ. తానుగా జెప్పకున్న సం ♦ దర్భవశతఁ
బరుని భావంబు పండితు ♦ లెఱుఁగఁ గలరు
మిగుల జొంపంబునంగల ♦ మొగలిపూవు
నెఱుఁగవే తావిచే మధు♦కరములెల్ల ! ౭౪

గీ. సర్వశాస్త్రములను ♦ జదివి యందలి సార
మే బుధాగ్రణులు గ్ర♦హింపఁగలరు
ఎల్లపుష్పములను ♦ వీక్షించి మకరంద
బిందువులను గొనదె ♦ భృంగపంక్తి. ౭౫

గీ. నిరుపమధనాఢ్యుఁడగు మూర్ఖ ♦ నరునకంటె
సతత దారిద్ర్యయుతుఁడు పం♦డితుఁడు మేలు
రమ్యవసనంబుగల యంధు♦రాలికంటె
జీర్ణవస్త్ర సులోచన ♦ శ్రేష్ఠ మనరె ! ౭౬

గీ. పండితుండగువాడు ని♦ర్భాగ్యుఁడయ్యుఁ
బలు సభలయందుఁ బూజలఁ ♦ బడయుచుండు
ఒకటియైనను సొమ్ము లే♦కుండుఁగాక
తెలివిగల కన్నులెంతయు ♦ వెలయకున్నె ! ౭౭

గీ. అధిక వైభవంబు ♦ నందుచుండురుగాక
బుధు లొకింతయేని ♦ పొంగిపడరు
దివ్యమైన మావి♦ తేనె యబ్బినఁ గోకి
లం బొకింతయును మ♦దంబుఁ గనునె! ౭౮

గీ. లలిత విజ్ఞానశాలికే ♦ వలయుఁగాని
జడునకేల మహోపదే♦శంబులెల్ల?
కనులు గలవానికే సులో♦చనముగాని
యంధునకొసంగుచో వ్యర్థ♦మగునుగాదె! ౭౯

గీ. అజ్ఞుఁడు గుణంబుల గ్రహింప ♦ నంతమాత్రఁ
బండితునకు దోషంబు సం♦ప్రాప్తమౌనె?
ఇంచుకయు గుడ్లగూబ తాఁ ♦ గాంచకున్నఁ
బగటి కాంతికి హైన్యంబు ♦ వచ్చునొక్కొ! ౮౦

గీ. స్వల్పమగు నీవిచే బుధుల్ ♦ సంతసింతురు
గాని మూఢులహృదయంబు ♦ కఱగఁబోదు
జలముపోసినయంత వృ♦క్షములుపోలెఁ
బుడమిపై ఱాళ్ళు నభివృద్ధిఁ ♦ బొందఁగలవె! ౮౧

గీ. పండితుండు గర్వ♦పడఁబోఁడు సుంతైన
పామరుండు మిగులఁ ♦ బదరుచుండు
నిండుకుండ తొణక♦నేరదు రవ్వంత
వట్టికుండ యెప్పుడు ♦ మిట్టిపడును. ౮౨

గీ. పండితుం డొక్కఁడేని లే♦కుండుచోట
నల్పమతియును గౌరవం ♦ బందఁగలఁడు
అబ్జబాంధవుఁ డుదయింప ♦ నంతవఱకు
దీపమేని ప్రశస్తమై ♦ తేజరిల్లు. ౮౩

గీ. ఇల మహాపండితుఁడు మర♦ణించినంత
నెల్ల పామరులును విజృం♦భింపఁగలరు
ఎంచఁగా సూర్యుఁడొకఁ ♦ డస్తమించినంతఁ
గూయదే మోదమున గ్రుడ్డి♦గూబగూడ ! ౮౪

గీ. చేరి పండితులెల్ల భా♦షించుచోట
ముదమునఁ బామరులుగూడ ♦ వదరుచుండ్రు;
అంచలు కలస్వనంబుఁ గా♦వించుచుండ
నచటఁ గప్పలు బెకబెక♦లాడకున్నె ! ౮౫

—♦ మూఢుఁడు ♦—

గీ. పండితోత్తములను ♦ బరికించి మేలంబు
లాడుచుండ్రు మూఢు♦లైనజనులు
పరమ సాధ్వియైన ♦ పడఁతిని గనినంతఁ
జెడిపెల్లఁ బరిహా♦సింత్రుగాదె ! ౮౬

గీ. లేశమేని తెలివి♦లేనట్టి వానికి
నఖిలబోధలును ని♦రర్థకములు
భర్త యంధుఁడైన ♦ భార్య సింగారంబు
లెన్ని చేయుచున్న ♦ నేమిఫలము ! ౮౭

గీ. అక్షరజ్ఞానమే లేని♦యట్టి మనుజుఁ
డెంతకాలంబు బ్రదికిన ♦ నేమి ఫలము ?
పగతురంగాంచి భయమందు ♦ పంద కెంత
బలముగలిగిన దానిచే ♦ ఫలముగలదె ! ౮౮

గీ. అజ్ఞుఁడగువాని గొప్పకా♦ర్యమున నిలుప
సర్వమును నొక్కక్షణములో ♦ సమయఁజేయు
రమ్యమైయొప్పు రత్నహా♦రమును గోఁతి
చేతి కిడ ముక్క ముక్కలు ♦ చేయకున్నె ! ౮౯

గీ. అధికమూఢుఁడైన ♦ యట్టి మానవునకు
సత్కథావళి ప్ర♦సంగమేల ?
మిగుల నీచజంతు♦వగు గార్ధభమునకు
నింపు నిండునె చంద♦నంపుఁబూత ! ౯౦

గీ. నేను లేకున్నఁ గార్యంబు ♦ నిర్వహింపఁ
జాలరనుచు వచించును ♦ బాలిశుండు
'కొక్కొరోకో' యనుచుఁ గోడి♦కూయకున్నఁ
దెల్లవారదొకో తత్ప్ర♦దేశమందు ! ౯౧

గీ. మూఢులెల్లఁ జేరి ♦ మొఱుగుచుండెడిచోటుఁ
బాసి చనుటమేలు ♦ పండితునకు
కాకులెల్లఁ గర్ణ♦కర్కశంబుగఁ గూయు
స్థలమునందు హంస ♦ నిలువఁదగునె ! ౯౨

గీ. జగతియందు నెపుడు ♦ జడులుద్భవించుట
సాధుజనుల కెల్ల ♦ సంకటంబు
ఆకసమునఁ జంద్రుఁ ♦ డగపడినంతనే
కమలములకు హాని ♦ కలుగుఁగాదె! ౯౩

గీ. పసరమును బోలు మూఢుని ♦ బలమువలన
మాన్యుని గుణంబు సర్వంబు ♦ మాటువడును
గాఢముగఁ బర్వునట్టి మే♦ఘంబువలనఁ
దప్పక రవిప్రకాశంబు ♦ కప్పవడదె! ౯౪

గీ. అమిత విత్తవంతుఁ♦డగుఁ గాక మూఢుండు
గౌరవంబొకింతఁ ♦ గాంచఁబోఁడు
ఒడలినిండఁ బైడి ♦ తొడవులు నింపిన
గ్రుడ్డివాని కగునె ♦ గొప్పకాంతి! ౯౫

గీ. అనుభవింపరాని ♦ యట్టి వస్తువులేని
ప్రోగుచేయుచుంద్రు ♦ మూఢ జనులు
ఎలుక కొంచెమేని ♦ ఫలము లేకున్నను
పైడి వెండినగలఁ ♦ బట్టి తెచ్చు. ౯౬

గీ. ఎంతయును మూర్ఖులను బ్రబో♦ధింత్రుగాక
సరసభావంబుఁ గలిగింపఁ ♦ జాలరెవరు
కాదనిన లింగమును గట్టఁ ♦ గలరుగాని
లేనిభక్తి యొకింత క♦ల్గింపవశమె! ౯౭

గీ. పుణ్యదాయక సత్కథా♦బోధనమున
మూర్ఖున కొకింతయేనియు ♦ ముదముగాదు
భవ్యమైమించు సంగీత ♦ ఫణితియేని
చెవిటివానికి సంతుష్టి ♦ చేయఁగలదె! ౯౮

గీ. బయట గుణమునుగని భ్రాంతి ♦ పడును జడుఁడు
కానఁగాలేఁడు సుంతైన ♦ లోనిదోసఁగు
కలశమును మీఁదఁజూచి ♦ బంగారమనును
గాని లోపలి రాగిని ♦ గాంచునొక్కొ! ౯౯

గీ. సకలశాస్త్రపురాణ వి♦జ్ఞానులేని
యింద్రియ విజేతలైన యో♦గీంద్రులేని
మిమ్ము గనినంతనే ప్రణా♦మమ్ము లిడుదు
రపరదేవతలో మూర్ఖు♦లార! మీరు! ౧౦౦

♦ సజ్జనుఁడు ♦

గీ. సజ్జనులు దాము కష్టముల్ ♦ సైచుచుండి
కోరి పరులకు సుఖము సే♦కూర్చుచుంద్రు
మహిని వృక్షంబు లెండలో ♦ మాడుచుండి
యితరులకుఁ జల్లనగు నీడ ♦ నిచ్చుఁగాదె! ౧౦౧

గీ. సాధుజను లెల్లకాలంబు ♦ సరసఁజేరి
కష్టములఁదీర్చి దీనులఁ ♦ గాచుచుంద్రు
కంటి కిసుమంతయును బాధ ♦ గలుగకుండ
నెల్లవేళల ఱెప్ప ర♦క్షించుఁగాదె! ౧౦౨

గీ. సాధుపుంగవుఁ డగువాని ♦ స్వాంతమందు
దుర్జనుల దూషణంబులు ♦ దూరఁబోవు
ఱాలతోఁ గొట్టినను గూడ ♦ బాలకులకు
మధురఫలము లొసంగదే ♦ మావిచెట్టు ! ౧౦౩

గీ. దూషణంబుల వినియును ♦ భూషణములఁ
బల్కుచుండుట సాధుస్వ♦భావమగును
సంద్రమున నుప్పునీర్ద్రావి ♦ జలధరంబు
మఱలఁ దీయని జలమును ♦ గురియుఁగాదె ! ౧౦౪

గీ. శత్రువుల కేని యుపకృతి ♦ సలపుచుంట
సజ్జనుల ధర్మమైయుండు ♦ సంతతంబు
చెఱకు; నమలుచుఁ బిప్పిగాఁ ♦ జేయునట్టి
జనుల కీయదె మధురర♦సంబు నెపుడు ! ౧౦౫

గీ. సర్వకామితములు గూడ ♦ సాధుజనులు
అడుగకయె పూర్తిచేయుదు ♦ రర్థితతికి
సూర్యచంద్రులు దా మెల్ల♦చోటులందుఁ
గోరకయె కాంతినెపుడుఁ జే♦కూర్త్రుగాదె ! ౧౦౬

గీ. శిష్టజనుఁ డొక్కరుండేని ♦ చెంతనున్న
నింక నమృతంబుకొఱకు వాం♦ఛింపనేల ?
దాత యొక్కండు చెంగటఁ ♦ దనరుచున్నఁ
గల్పవృక్షంబుకోసమై ♦ కాంక్ష యేల ? ౧౦౭

గీ. అధికముగఁ దన్ను బాధించు ♦ నప్పుడేని
సజ్జనుఁడు శత్రులకు మేలు ♦ సలుపుచుండు
తన్ను ఛేదించునపుడుఁ జం ♦ దనకుజంబు
గొడ్డలికి మంచివాసనఁ ♦ గూర్పకున్నె ! ౧౦౮

గీ. స్వల్పమగు పూజవలననే ♦ సాధుజనులు
సంతసము నొందుచుందురు ♦ సంతతంబు
అమ్మహేశ్వరునకుఁ జిన్ని ♦ తుమ్మిపూవు
హరికిఁ దులసీదళంబుఁ బ్రి ♦ యంబుగాదె ! ౧౦౯

గీ. సత్పురుషులెట్టి కార్యంబు ♦ సలుపనున్న
భావమున మాత్రమేయుండు ♦ బయటఁబడదు
కమలములయందు సూర్యుఁడు ♦ కాంతినిడుట
యెవని కేనియు ముందు వి ♦ న్పించునొక్కొ ! ౧౧౦

గీ. సజ్జనుని కష్టములనెల్ల ♦ సమయఁజేయ
సజ్జనులె చాలియుందురీ ♦ జగతియందు
ఏన్గు పంకంబులోఁ జొచ్చు ♦ నెడల దాని
నేన్గులేగాక యొరు లుద్ధ ♦ రింపఁగలరె ! ౧౧౧

గీ. సజ్జనుల గొప్పతనమును ♦ సర్వదిశల
సజ్జనులె చాటుచుందురు ♦ సంతతంబు
పూలలోని సువాసన ♦ గాలి వలన
నెల్లదిక్కులయందు వ్యా ♦ పించుఁగాదె ! ౧౧౨

గీ. సాధువుల గౌరవింతురు ♦ సాధుజనులు
అన్యు లపకార మొనరింప ♦ నభిలషింత్రు
చంద్రుని శిరంబున ధరించు ♦ శంకరుండు
చేరి రాహువు కబళింపఁ ♦ గోరుచుండు. ౧౧౩

గీ. ఎట్టి యాపదలేని ప్రా♦ప్తించుఁగాక
సజ్జనుల దివ్యభావంబు ♦ సడలఁబోదు
అగ్నిహోత్రునిచే బాధ ♦ యమరుఁగాక
వీడునే కప్పురపుఁ దావి ♦ వీసమైన ! ౧౧౪

గీ. ఆపదలయందె సజ్జను♦లైనవారి
దివ్యమగు శక్తియంతయుఁ ♦ దేటపడును
అగ్నిలోఁబడి తపియించు♦నపుడె మున్ను
లేనివాసన యగురునం ♦ గానవచ్చు. ౧౧౫

గీ. దుర్జనులతోడ స్నేహంబు ♦ తొడరినంత
సహజసౌమ్యంబు వీడరు ♦ సాధుజనులు
కాకితోఁజెల్మి యెంతేని ♦ కలిగియున్నఁ
గోకిల త్యజించునే మంజు♦కూజితంబు ! ౧౧౬

గీ. ఎపుడు దుష్టులలోఁ బ్రవే♦శించుఁగాక
సజ్జనుని సాధుభావంబు ♦ సడలఁబోదు
అనయమును యమునానదిఁ ♦ మునుఁగుఁగాక
తెల్లనగుహంస యిసుమంత ♦ నల్లఁబడునె ! ౧౧౭

గీ. అరయఁగా సజ్జనుల స్థిరం♦బైనమనసు
దుర్జనులచే రవంతయుఁ ♦ దొట్రువడదు;
విమలమైయొప్పు రత్నదీ♦పములకాంతి
తూలి నశియించునే సుడి♦గాలివలన ! ౧౧౮

గీ. కోపమొక్కింత సుజనులఁ ♦ గూడఁగాక
చెఱుపఁగా లేదు వారల ♦ చిత్తవృత్తి;
తలఁపఁగ నపారమగు సము♦ద్రంపునీరు
ఎప్పుడేనింకునే గడ్డి♦నిప్పువలన ! ౧౧౯

గీ. అరయఁగా నొక్క మధురవా♦క్యంబువలన
సజ్జనుల కోపమంతయు ♦ సమసిపోవు;
చల్లనగు నీటి నొక్కింతఁ ♦ జల్లినంతఁ
బాయకుండునె క్షణములోఁ ♦ బాలపొంగు ! ౧౨౦

గీ. సజ్జనునిగాంచి ముదమొందు ♦ సజ్జనుండు
ఖలున కిసుమంత మోదంబు ♦ గలుగఁబోదు;
కమలమునఁ జేరఁ దుమ్మెద ♦ కాంక్షసేయుఁ
జెంతనేయుండు కప్ప వాం♦ఛించు నొక్కొ. ౧౨౧

గీ. కొండెగాండ్రు చెప్పు ♦ కుటిలవాక్యములచేఁ
జెడదు సాధుజనుల ♦ చిత్త మెపుడు;
సర్పముల విషంపు ♦ సంపర్క మున్నంతఁ
గొలని నీరు చెడునె ♦ కొంచెమైన ! ౧౨౨

గీ. సజ్జనులకు నెంత ♦ సంపద గలిగిన
గర్వ మెప్పుడేని ♦ గాంచఁబోఁడు;
సర్వరత్నములకు ♦ స్థానమైనను సము
ద్రమున కించుకయు మ♦దంబుగలదె! ౧-౪౩

గీ. సాధుజనులు దమకు ♦ సంపదల్గలిగెడు
కొలఁది వినయమూని ♦ మెలఁగుచుంద్రు;
ఇల ఫలించినట్టి ♦ వృక్షంబు లన్నియు
నొప్పమీఱ వ్రాలి♦యుండకున్నె! ౧-౪౪

గీ. చెడ్డచెలిమివలనఁ ♦ జేరదు దోషంబు
సుంతయేని బుద్ధి♦మంతునందు;
సర్పనిలయమైన ♦ చందనవృక్షంబు
నందు విషమొకింత♦యైనఁ గలదె! ౧-౪౫

గీ. సద్గుణామృతంబు ♦ సమ్మతిం గ్రోలంగ
నవని సజ్జనుండె ♦ యర్హుఁ డగును;
కోకిలం బొకండె ♦ క్రొమ్మావిచిగురుల
మెక్కి సంతసింప ♦ మేటి గాదె! ౧-౪౬

గీ. తలఁచిచూడ సంప♦దలుగాని యాపదల్
గాని సాధువులకె ♦ కలుగుచుండు;
ఎపుడుఁ జంద్రుఁ డొందు ♦ వృద్ధిక్షయంబులఁ
గాంచునొక్కొ తార♦కాగణంబు! ౧-౪౭

గీ. జగతియందు సాధు♦జను లయాచితముగ
నెల్లరకు ముదంబు ♦ నిచ్చుచుంద్రు;
తలఁప నెల్ల మేఘ♦ములు దమంతటఁ దాము
ప్రజల తాప మెల్లఁ ♦ బాపుఁగాదె! ౧౨౮

గీ. మంచిచెడ్డతనము ♦ లెంచక యెల్లరఁ
బ్రోచుచుండు సాధు♦పుంగవుఁడు;
చందురుండు తనదు ♦ చంద్రికఁ బరపుచుఁ
గాంతినిడఁడె యెల్ల ♦ కడలయందు! ౧౨౯

గీ. అరయ ఖలులెంత యౌన్నత్య ♦ మందియున్న
సాటిగారెందు సామాన్య ♦ సజ్జనులకు;
కాకిమూకలు పర్వతా♦గ్రమున నున్న
భూమిపైనుండు హంసలఁ ♦ బోల్పఁదగునె! ౧౩౦

గీ. ఉర్విపై నెల్లజీవుల ♦ నొక్కరీతి
నాదరింతురు సజ్జను♦లైనవారు;
అరయఁగా దోసిటంగల్గు ♦ నట్టిపూలు
కుడి యెడమచేతులకుఁ దావిఁ ♦ గూర్చుఁగాదె! ౧౩౧

గీ. సాధువున కెగ్గుఁగావించు ♦ జనుఁడుగూడ
నతనిచే నుపకారంబు ♦ నందఁగలఁడు;
అపుడపుడుఁ దన్ను దహియించు ♦ నా దవాగ్ని
కేని సంద్రంబు తృప్తి గ♦ల్గింపకున్నె! ౧౩౨

గీ. భవ్యదోషసమేతులౌ ♦ వారికేని
యనయమును మేలుసేత స♦జ్జనుల వ్రతము;
రాగసంయుతమైన నీ ♦ రజమునందు
సూర్యుఁడు స్వకీయతేజంబుఁ జొనుపకున్నె! ౧౩౩

గీ. సాధువు గుణంబుఁ గొనును దో♦షంబు విడచి
ఖలుఁడు తద్వ్యతిరేకతం ♦ గాంక్ష సేయు;
మంచిగింజలఁ జేట గ్ర♦హించుచుండ
జల్లెడ తదీయవిపరీత ♦ సరణిఁ గాంచు. ౧౩౪

గీ. సజ్జనులొకప్డు తాము దు♦ర్జనులఁ జేరి
నంతమాత్రాన దుష్టత్వ♦ మందఁబోరు;
వెలఁది తా సాధ్వియైనచో ♦ వేశ్యయింటఁ
గాపురంబున్న వ్యభిచార♦గతిని గనునె! ౧౩౫

గీ. కుజనసంఘంబునంబుట్టి ♦ సుజనుఁడొకఁడు
బ్రదుకఁగలుగుటఁ జూడ న♦బ్రంబుగాదు;
విషములోఁగూడఁ బురుగు లా♦విర్భవించి
పెరుగుచుండుటలేదె యి♦ద్ధరణియందు! ౧౩౬

గీ. సజ్జనులకొక్కపరి మేలు ♦ సలుపునెడల
పలుమరుం గొప్పఫలములఁ ♦ బడయవచ్చు;
విత్తనమునాటి నీరొక్క♦ వేళఁ బోయఁ
దరములకొలంది ఫలమీదె ♦ తాటిచెట్టు! ౧౩౭

గీ. సజ్జనుల మానసంబులు ♦ సంతతంబు
సత్క్రియలనాచరింప నా♦సక్తిఁగాంచు;
అలగులాబి పూవులకు ని♦రంతరంబు
సౌరభముఁ గూర్చుచుంట నై♦జంబుగాదె! ౧౩౮

గీ. తనకు నుపకారియైనట్టి ♦ జనునకెందు
సజ్జనుండు ప్రత్యుపకృతి ♦ సలుపుచుండు;
మున్ను నీరిచ్చినట్టి స♦ముద్రుగుణము
నెంచి నది తన జలమొడ్డు ♦ నిడుటఁగనమె! ౧౩౯

గీ. తలఁపఁగా గొప్పకష్టంబు ♦ గలిగినపుడె
ఘనతరంబగు సాధు ల♦క్షణము దెలియు;
రాతిపైఁబెట్టి బల్మిమై ♦ గీతగీచ
నపుడె బంగారు మేలిమి ♦ నరయవచ్చు. ౧౪౦

గీ. సంపదల నంది తగ్గును ♦ సజ్జనుండు
ప్రబలగర్వంబుచే మిట్టి♦పడును ఖలుఁడు:
ఫలములను గాంచి వృక్షముల్ ♦ వంగుచుండ
వర్షజలమును గని పొంగి♦పడును నదులు. ౧౪౧

గీ॥ సుంతయేనియు నోరెత్త ♦ నంతవఱకు
కుజన సజ్జను లొకరీతి ♦ గోచరింతుర్;
రాజిత వసంతకాలంబు ♦ రాకముందు
కాకపికముల భేదంబుఁ ♦ గాంచనగునె! ౧౪౨

గీ. దుర్జనుండు పరీక్షించు ♦ దోషములను
సజ్జనుండు గుణంబునే ♦ సంగ్రహించు ;
పంది దుర్గంధమును భావ♦మందుఁ గోర
హంస క్షీరంబుకొఱకుఁ దా ♦ నాసపడదె ! ౧౪౩

గీ. సాధులకు దోషమునగల్గుఁ ♦ సద్గుణంబు
దోష మొదవును గుణముచే ♦ దుర్జనులకు;
గడ్డిదినియును గోవు దు♦గ్ధముల నీయఁ
బాలుద్రాగియు విషమును ♦ బామొసంగు. ౧౪౪

గీ. చెప్పనే గాని దుష్టుండు ♦ సేయలేఁడు
చెప్పకుండియు సుజనుండు ♦ చేయుమేలు ;
ఉఱుము శరదంబుధరము తాఁ ♦ గురియఁబోదు
చప్పుడే లేక కురియు వ♦ర్షర్తు ఘనము. ౧౪౫

—♦ దుర్జనుఁడు ♦—

గీ. దుష్టమతు లెందును గ్రహింత్రు ♦ దోషములనె
యెంచ గుణలేశమేని వీ♦క్షింపలేరు;
స్తనములను బట్టుకొనియును ♦ జలగ తాను
రక్తమునె పీల్చుఁగాని పా♦ల్ద్రావఁగలదె ! ౧౪౬

గీ. మంచిగుణముల నన్నింటి ♦ మాటుపఱచి
దోషములఁ జూపుచుందురు ♦ దుష్టమతులు;
భవ్యరత్నంబు లడుగునం ♦ బడఁగఁ ద్రొక్కి
జలధి పైకెత్తు గడ్డి పో♦చలనె యెపుడు ! ౧౪౭

గీ. ఖలుఁడు సన్మార్గమును బూని ♦ మెలఁగునేని
పరులకు నుపద్రవంబుగాఁ ♦ బరిణమించు
వ్యాఘ్రి మెపుడేని దా నుప♦వాసమున్నఁ
బారణముగాదె పశువర్గ ♦ మారణమున! ౧౪౮

గీ. అరయ దుష్టుండు మధురోక్తు ♦ లాడుఁగాక
తుదకు సంప్రాప్త మగుజుమ్ము ♦ దుష్ఫలంబు
చిలువ మెల్లఁగ నోడిలోనఁ ♦ జేరుఁగాక
పిదపఁ దన దుర్గుణంబుఁ జూ♦సింపకున్నె! ౧౪౯

గీ. అవని ఖలుఁ డొక్క చెడ్డకా♦ర్యంబు సేయ
సాధువులకును గొప్ప క♦ష్టంబు గలుగు;
జానకిని రావణుండు తా ♦ సంగ్రహింప
నేదొసఁగులేని జలధి బం♦ధింపఁబడదె! ౧౫౦

గీ. చేరి దుర్జనుఁ డొకఁడు వం♦చించు నెడల
సజ్జనులయందు నేనియు ♦ శంకగలుగు;
పాల వేడిమిచే నాల్క ♦ గాలునేని
తక్రమును బూత్కరించియే ♦ త్రాగ నెంతు్ర; ౧౫౧

గీ. సంతతంబు స్వజాతి నా♦శనము కొఱకె
వెలయుచుండును దుష్టుల♦బలములెల్ల;
శక్తిమై డేగ పక్షులఁ ♦ జంపుఁగాక
చేరఁగల్గునె పాముల ♦ చెంతకేని! ౧౫౨

గీ. సజ్జనుల దివ్యగుణములు ♦ సంతతంబు
తూలనాడంగఁజాలును ♦ దుర్జనుండు;
అధిక నిర్మలమైయొప్పు ♦ నాకసంబు
మలినమైపోవుఁగాదె ధూ♦మంబువలన! ౧౫

గీ. కుజనుఁడెంతటి శాస్త్రార్థ♦కుశలుఁడైన
సజ్జనత్వంబు నొందంగఁ ♦ జాలఁడెందు;
నిండు జలమునఁ గలకాల♦ముంచుఁగాక
కఠిన శిలలు మృదుత్వంబుఁ ♦ గాంచఁగలవె! ౧౫

గీ. ఖలులకు హితోపదేశముల్ ♦ సలుపుకొలఁది
దుర్జనత్వంబె యధికమై ♦ తోఁచుచుండు;
పాములకుఁ బాలువోసి కా♦పాడుకొలఁది
నెల్లవేళల విషమె వ♦ర్ధిల్లుచుండు! ౧౫

గీ. ఎట్టి సదుపాయమేసి గా♦వించి కూడ
మంచివానిగ దుష్టుని ♦ మార్చలేరు;
ఎంతయుం బున్గుతోడ మ♦ర్దింతురుగాక
యుల్లిగడ్డ సువాసన ♦ నొందఁగలదె! ౧౫

గీ. సజ్జనులలోన నొక్క దు♦ర్జనుని జేర్చి
నంతమాత్రాన సౌజన్య♦మందఁబోఁడు;
తెలిసి తెలియక మణులలోఁ ♦ గలిపినంత
గాజుపెంకును రత్నంబుఁ ♦ గాంతిఁ గనునె! ౧౫

గీ. ఎంచఁగా సజ్జనుల నెది♦రించు కుమతు
లెల్లఁ దమదోషముననె న♦శించుచుంద్రు;
అగ్నిపై మోహరించిన ♦ యందువలన
మృత్యువున కెఱగాకున్నె ♦ మిడుత లెల్ల! ౧౫౮

గీ. దుష్టుఁ జేరినంత ♦ దోషంబు లగుచుండు
ఘనతరంబులైన ♦ గుణములేని;
కరము తీయఁదనము♦గల నదీనీరంబు
అబ్ధిఁగలసి యుప్పు ♦ నగును గాదె! ౧౫౯

గీ. అందఱికిని గర్వ♦మడఁగించు విద్యయే
దుర్జనునకు మదముఁ ♦ దొడరఁ జేయు;
జనుల కెల్లఁ దేజ♦ మొనఁగూర్చు రవికాంతి
గ్రుడ్లగూబ కిడదె ♦ గ్రుడ్డితనము! ౧౬౦

గీ. ఎన్నిమార్లు హితము♦నెంచి బోధించిన
ఖలుఁడొకింత తెలివి ♦ గాంచఁబోఁడు;
రాతిమీద నెంత ♦ రాచివేసినఁగూడ
బొగ్గు విమలకాంతిఁ ♦ బొందఁగలదె! ౧౬౧

గీ. ఆలు తన యధీన♦మందు వర్తించినం
బరునిసతికి నాస♦పడును ఖలుఁడు;
చెరువు నిర్మలాంబు ♦ భరితమై యున్నను
గాకి కడవనీరు ♦ గతుకకున్నె! ౧౬౨

గీ. పరుల మోసగింప ♦ భావించి దుర్మార్గు
లతివినమ్రులగుచు ♦ నలరుచుంద్రు;
అరయ ఱంకులాఁడి ♦ యగునట్టి భామిని
మిగుల లజ్జఁబూని ♦ మెలఁగకున్నె! ౧౬౩

గీ. గొప్పవారితోడఁ ♦ గూడియు దుష్టుండు
సహజగుణము వీడఁ♦జాలఁ డెందు;
పాలసంద్రమందు ♦ బహుకాలముండినఁ
వాయసంబు నలుపు ♦ వాయునొక్కొ! ౧౬౪

గీ. ఘనులచెంతఁ జేరఁ♦గల్గినమాత్రాన
మారఁబోదు ఖలుని ♦ మానసంబు;
విష్ణుచేతియందు ♦ వెలసినఁ శంఖంబు
లోని కుటిలభంగి ♦ మానెనొక్కొ! ౧౬౫

గీ. వైరముననుగాని ♦ వాత్సల్యమునఁగాని
కుజనుఁ జేరనీయఁ♦గూడ దెపుడు;
కుక్క కఱచుఁగాక ♦ కూర్మితో నాకెడుఁ
గాక మిగుల బాధ ♦ గలుగకున్నె! ౧౬౬

గీ. గొప్ప నీతు లెన్ని ♦ కోరి బోధించిన
ఖలుఁడు మంచితనముఁ ♦ గాంచఁబోఁడు;
విమలమైన పాన♦కముఁబోసి పెంచిన
వేపచెట్టు చేదు ♦ విఱుగునొక్కొ! ౧౬౭

గీ. ఎంచి సాధుజనుల ♦ హింసించు ఖలునకుం
దోడు సూపునట్టి ♦ దుష్టులుండ్రు;
కానలోనిచెట్లఁ ♦ గార్చిచ్చు దహియింప
గాలికూడఁ దోడు ♦ గాకయున్నె ! ౧౬౮

గీ. పరుల ధనమంతయును వచ్చి ♦ పడునుగాక
ఖలునిచే నర్థులకుఁ దృప్తి ♦ కలుగఁబోదు;
ఇలనుగల నదులన్నియుం ♦ గలియుఁగాక
దప్పిదీరునొకో సము ♦ ద్రంబువలన ! ౧౬౯

గీ. మనుజుఁ డొకడు దుష్టుఁ ♦ డని విన్నమాత్రాన
నెల్లజనులుఁ గంట ♦ గింతు రతని;
అరయ దుష్టకీట ♦ మగు వృశ్చికము కంటఁ
బడిన చంపకుండ ♦ విడతు రొకో ! ౧౭౦

గీ. జగతిలో దుర్జనులును స ♦ జ్జనులుఁ గూడ
నేకగర్భంబునం జని ♦ యించుచుండ్రు;
అరయఁగా నాడు క్షీరసా ♦ గరమునందుఁ
గాలకూటామృతంబులు ♦ గలుగవొకో ! ౧౭౧

గీ. అన్యుతోడ వాదు ♦ లాడకయుండిన
ఖలునకిల ముదంబు ♦ గలుగఁబోదు;
ఎన్నో రసము లార ♦ గించుఁగాక యమేధ్య
మింతలేక కాకి ♦ తృప్తిపడునె ! ౧౭౨

గీ. లలితవిద్యచే న♦లంకృతుండగుఁ గాక
కోరి దుష్టుచెంతఁ ♦ జేరరాదు;
రత్నకాంతిచే వి♦రాజితంబగుఁ గాక
చిలువ భయముగలుగఁ ♦ జేయకున్నె! ౧౭౩

గీ. పామువలన నైనఁ ♦ బడయవచ్చును మైత్రి
గాని కుజనువలనఁ ♦ గాంచలేరు;
శేషశాయియైన ♦ శ్రీకృష్ణునెడల దు
ర్యోధనుండు వైర ♦ మూనలేదె! ౧౭౪

గీ. ఖలున కెంతబోధ ♦ గావించినను గూడ
సాధుభావమొందఁ ♦ జాలఁ డెందు;
సకలవిధములైన ♦ శ్రమలకోర్చినఁ గూడఁ
జక్కఁ జేయఁబడునె ♦ కుక్కతోక! ౧౭౫

గీ. ఖలుఁడు వచియించుఁ దీయని ♦ పలుకులేని
భయము గలిగించు మానవ ♦ ప్రకరమునకు;
ఇల నకాలంబునందుఁ బు♦ష్పించునట్టి
ప్రసవములు భీతిఁ గొల్పవే ♦ ప్రజలకెల్ల! ౧౭౬

గీ. క్రూరు లపరాధహీనులౌ ♦ వారినేని
బాధ వెట్టుచు నుందురు ♦ పాడిదప్పి;
మంచిచెడ్డల నిసుమంత ♦ యెంచఁబోక
కాలిలోఁ గ్రుచ్చుకొనఁగాదె ♦ కంటకంబు! ౧౭౭

గీ. దీనులగువార లెంత ప్రా♦ర్థించుచున్న
ఖలుల హృదయం బొకింతయుఁ ♦ గఱఁగఁబోదు;
ఎంతయును భీతిచే మేక ♦ లేడ్చుచుండఁ
గరకరం గొంతుఁ గోయఁడే ♦ కటికవాఁడు! ౧౭౮

గీ. దివ్యమై యొప్పెడు గురూప♦దేశ మేని
ఖలుల హృదయంబులకుఁ బీడఁ ♦ గలుగఁజేయు;
నిర్మలంబౌచుఁ దనరారు ♦ నీరమేని
వీనులం జేరి బాధఁ గా♦వించుచుండు. ౧౭౯

గీ. ఎపుడు దుర్మార్గమున సంచ♦రించువానిఁ
దప్పక త్యజించుటే మహా ♦ ధర్మమగును;
అల్ల రావణుఁ డగ్రజుం♦డగును గాక
విడువఁడే దుష్టుఁడనుచు వి♦భీషణుండు! ౧౮౦

గీ. అరసి చూడంగ దుర్మార్గు♦లైనవారు
ఒప్పులును దప్పులని పల్కు♦చుందు రెపుడు;
"ధరణియందున అన్యాయ ♦ పురములోన
ఆలు మగలకు అంక"ను ♦ తీరు వినమె! ౧౮౧

గీ. ఎప్పుడుం దప్పులనె వచి♦యించు వాని
జీవితంబెల్ల వ్యర్థమై ♦ చెలఁగుచుండు
అరయఁగా "నబద్ధాల పం♦చాంగమునకు
నరువదియు ఘడియలు త్యాజ్య"♦ మనుటలేదె! ౧౮౨

గీ. ఖలులు స్వీయకార్య ♦ ములు ఫలించుటకునై
బాధఁగూర్చుచుండ్రు ♦ పరుల కెపుడు ;
"ధనము వలసినట్టి ♦ తరుణానఁ గరణంబు
బయటఁబెట్టుచుండుఁ ♦ బ్రాత కవిలె" ౧౮౩

గీ. ఇలపయి నొకండు దుష్టుండు ♦ గలుగు నెడల
నతనికి సహాయులుగ నుందు ♦ రట్టివారె
"అకట వికటపు రాజున ♦ కమిత మూఢు
డగు ప్రధానియు లభియించు" ♦ ననుట వినమె! ౧౮౪

గీ. జగతిపై నెందు సర్ప దు♦ర్జనులయందు
సర్పమే మంచిదనవచ్చు ♦ శంకదక్కి;
జనుల బాధించు నెప్పుడో ♦ సర్పవిషము
సంతతమును బీడించు దు♦ర్జన విషంబు. ౧౮౫

గీ. క్రమముగాఁ గ్రూరభావంబు ♦ గాంచుకొలఁది
తనరహస్యంబు దెలియును ♦ జనుల కెల్ల;
శునకపుచ్ఛంబు వక్రత్వ ♦ మెనయుకొలఁది
తెలియుచుండదె మర్మ ప్ర♦దేశమెల్ల! ౧౮౬

గీ. ఎన్ని సత్కారములను గా♦వించుచున్న
సజ్జనులతోడఁ బోరు దు♦ర్జనుఁడు సతము;
క్షీరమున నభిషేకంబుఁ ♦ జేసినంత
వాయసము రాజహంసత ♦ వడయునొక్కొ! ౧౮౭

గీ. సాధులెన్నని బోధలఁ ♦ జలుపు చున్న
ఖలుఁడు సౌజన్యమొక్కింతఁ ♦ గాంచఁబోఁడు
మధురజలపూరితంబులౌ ♦ నదులుగలియ
క్షారత నశించిపోవునే ♦ సాగరమున! ౧౮౮

గీ. ఎన్నివిధములచే గౌర♦వించుచున్న
ఖలుఁడు లోకోపకారియై ♦ వెలయలేఁడు
కరము నమృతంబుచేఁ బెంపుఁ ♦ గాంచుఁగాక
పనికివచ్చునె విషవృక్ష♦ఫల మొకింత! ౧౮౯

గీ. మొనసి తాఁబన్ను దుస్తంత్ర♦ముల వలననె
యెప్పుడో దుర్జనుఁడు హాని ♦ నెనయుఁగలఁడు;
ఒకటఁ దానల్లినట్టి యు♦ల్లికల యందె
చిక్కువడి సాలెపురుగు న♦శించుచుండు. ౧౯౦

గీ. దుష్టులైన వారి♦తో వాదమాడిన
సజ్జనులకె నింద ♦ సంభవించు;
మొనసి తా నశుద్ధ♦మున రాయి రువ్వినఁ
జింది ముఖముమీఁదఁ ♦ జేరకున్నె! ౧౯౧

గీ. అజ్ఞుఁడయ్యును దుష్టుం డ♦హంకరింప
విద్యగల్గియు సుజనుండు ♦ వినయమూను;
ఏమియునులేని పత్రంబు ♦ లెగసిపడిన
నన్నియునుగల యాకులే ♦ యడఁగియుండు. ౧౯౨

గీ. ఆపదలయందుఁ దనవారి ♦ నాశ్రయించి
పరులకడఁ జేరు ఖలుఁడు సం♦పదల యెడల;
నీరు లేనప్డు నాచునం♦ జేరు తేటి
సరసిజముకడ కేగదే ♦ జలము గలుగ! ౧౯౩

——♦ ఉత్తముఁడు ♦——

గీ. ఉత్తమున కెన్నికష్టంబు ♦ లొదవుచున్న
నీచకార్యంబు లెన్నఁడు ♦ నెరపఁబోఁడు;
సింహ మాఁకలిచేత డ♦స్సినను గూడఁ
దృణమును గ్రసింపఁగోరునే ♦ మనమునందు! ౧౯౪

గీ. బహుళసంపదలందు నా♦పదలయందు
నొక్కరీతిగనేయుండు ♦ నుత్తముండు;
మాన్యుఁడగు సూర్యుఁ డుదయా స్త♦మయములందు
నెఱ్ఱఁగాఁ దోఁచు టది లోక♦మెఱుఁగదొక్కొ!

గీ. ఘనుఁడు మిక్కిలి సంపద ♦ ల్గాంచుఁగాక
తనదు మర్యాద యొక్కింత ♦ దాటఁబోఁడు;
జలధి తనలోన నదులెన్ని ♦ కలియుచున్నఁ
గాంతు సేయునె చెలియలి ♦ కట్టదాట! ౧౯౬

గీ. ఎపుడు దుర్మార్గులందుఁ జ♦రింతుగాక
మాన్యజనుల స్వభావంబు ♦ మారఁబోదు;
కాకిమూకను బెరుగును♦ గాక మధుర
కూజితంబును వీడునే ♦ కోకిలంబు! ౧౯౭

గీ. ఆశ్రితున కెన్ని దోషంబు ♦ లమరియున్న
నెంచి యుత్తముఁ డతనిఁ ద్య♦జింపఁ బోఁడు;
క్షీణతను గళంకంబును ♦ బూనియుండు
చంద్రుని ధరించుచుండఁడే ♦ శంకరుండు! ౧౯౮

గీ. ధరణి నుత్తముండు ♦ తనచోటుఁ బాసియు
నమిత గౌరవంబు ♦ నందఁగలఁడు;
జలధిఁ బాసి రత్న♦ములు మహారాజుల
శిరములందుఁ జేరి ♦ మెరయుఁగాదె! ౧౯౯

గీ. అసువులను బాయు సమయంబు♦నందుఁ గూడఁ
బావనత్వంబు వీడరు ♦ భవ్యమతులు;
కాల్చివేతురుగాక శం♦ఖంబునందుఁ
గలుగు తెల్లదనంబది ♦ తొలఁగిచనునె! ౨౦౦

గీ. ఘనుల నీచులవోలె న♦గౌరవంబు
సేయుచుండెడువాని దూ♦షింతురు జనులు;
మకుటమునఁ జేర్పఁదగినట్టి ♦ మానికంబు
నందెలోఁ జేర్పఁ బరిహాస ♦ మొందకున్నె! ౨౦౧

గీ. తమకుఁ బ్రియులైనవారి చెం♦తను వసించి
యుత్తములు గొప్పఫలముల ♦ నొందుచుంద్రు;
కోరి మావిపై నెక్కి చి♦గుళ్ళు మెక్కి
కోకిల మనోహరంబుగాఁ ♦ గూయుఁగాదె! ౨౦౨

గీ. ఇలను బరిశుద్ధులగువారి ♦ హృదయమందుఁ
బరుల కపటంబునిల్వక ♦ బయటఁబడును;
స్వచ్ఛమై ప్రకాశించెడు ♦ స్ఫటికమందుఁ
గానఁ బడకున్నె వెలిరాళ్ళ♦కల్మషంబు!

గీ. మిగులఁ బరిశుద్ధభావులై ♦ నెగడువారి
నించుకయు లోభగుణము బా♦ధింపలేదు;
సదమల జలాఢ్యమగు మహా♦సాగరంబు
కలఁతనొందునె చేపపి♦ల్లలు చలింప!

గీ. ఘనులొకప్పుడు కోపింతు ♦ గాక శాంతి
నొందుదురు వెండియును, నీచు ♦ లొందఁబోరు;
కఠినమయ్యును గనకంబు ♦ కఱఁగుఁగాని
కఱఁగునే యెన్నఁడేనియు ♦ గడ్డిపోచ!

గీ. ఇతరు లెంతేని దమ్ము బా♦ధించుచున్న
సుఖము సేకూర్చుదురు పరి♦శుద్ధమతులు;
కాగఁబెట్టినఁ దరిచినఁ ♦ గష్టమనక
వెన్ననిడి మేలు గావింప ♦ కున్నె పాలు!

గీ. స్వజను లాపదలను బొందు ♦ సమయ మందు
నుత్తములు సూచి సుంతయు ♦ నోర్వలేరు;
పాండవులు ఘోరకష్టముల్ ♦ వడయుచుండ
సంతతంబును గృష్ణుండు ♦ సాయపడఁడె!

గీ. అధిక పరిశుద్ధమానసు♦లైన వారి
కెట్టి ఖలులును హానిఁ గా♦వింపలేరు;
అమల తేజంబుతో వెల్గు♦నట్టి నిప్పు
నవని నెందైనఁ జెదపుర్వు ♦ లంటుకొనునె! ౨౦౮

గీ. ఉత్తముల గుణంబులఁ జెంత ♦ నుండువారు
సకల దిక్కులఁ బ్రకటింత్రు ♦ సంతతంబు;
పద్మములు వికసింపఁ ద♦త్పరిమళంబు
గాలిచేఁ బర్వదే యెల్ల ♦ కడలయందు! ౨౦౯

గీ. మానవుఁడు శ్రుతి శీల క♦ర్మములచేత
నధికుఁ డగునేని యుత్తముఁ ♦ డనఁగఁ బరగు;
ఎంతయుం గాల్చి యొరసి ఛే♦దింపకున్న
పసిడి మేలిమి యేరీతి ♦ బయలుపడును! ౨౧౦

గీ. మాన్యులగువారు దోషముల్ ♦ మాటుపఱచి
గుణములను సంతసమునఁ గై♦కొనుచునుండ్రు;
హరుఁడు హాలాహలము కంఠ♦మందు దాచి
యింపుమైఁ జంద్రు నెత్తి నె♦క్కించుకొనఁడె! ౨౧౧

గీ. ఘనులు సుఖములు కష్టముల్ ♦ గలుగునపుడు
నేకరీతిగనే యుందు ♦ రిది నిజంబు;
పట్టభద్రతయున, వన♦వాస మనిన
నించుకయు రామునందు మా♦ర్పునసె నొక్కొ!

గీ. అధికులగువారు గురువుల ♦ యాజ్ఞ యెడల
మంచిచెడ్డల నిసుమంత ♦ యెంచఁబోరు;
జనకు నాదేశమును శిర♦సావహించి
భార్గవుఁడు దీయఁడే తల్లి ♦ ప్రాణములను! ౨౧౩

గీ. ఉత్తములనమ్మి సేవించు♦చున్న వారు
పూర్తిగాఁ గృతకృత్యతఁ ♦ బొందఁగలరు;
విశ్వనుతుఁడగు రాము సే♦వించుకతన
నాంజనేయుండు ధన్యత్వ♦మంద లేదె! ౨౧౪

గీ. ఘనులువల్కెడు స్వల్ప వా♦క్యంబునేని
ధరణి మానవులెల్ల నౌ♦దల ధరింత్రు;
జనపతులుఁగూడ రోహణా♦చలములోని
రాతిముక్కను దాల్త్రు శి♦రంబులందు. ౨౧౫

గీ. అల్పుల స్తుతించినను గాని ♦ యట్టి పనులు
ఘనుని సేవింప సులభంబు♦గా ఫలించు;
మాటికిని సాకులం బ్రీతి♦మాలుకంటె
వాదిపాదముల్ వట్టినఁ♦గాదె మేలు! ౨౧౬

గీ. ఉత్తముఁడు ప్రకాశ♦మొందించు సుగుణంబు
అవగుణంబుఁజూపు ♦ నధముఁడెపుడు;
అవనియందుఁజంద్రుఁ ♦ డమృతంబువర్షించు
సర్పమెప్పుడును వి♦షంబు గ్రక్కు. ౨౧౭

గీ. అధముఁడెప్పుడు ధనము ♦ నాశించుచుండంగ
ఘనుఁడు గౌరవము నె ♦ కాంక్ష సేయు;
చెరువునొద్ద కొంగ ♦ చేరిచేపలఁగోర
హంస నిర్మలత్వ ♦ మభిలషించు. ౨౧౮

గీ. ఎట్టి ఘోరకష్ట♦మేని యుత్తముఁ డోర్చుఁ
గాక యధముఁ డోర్వఁ♦గలఁడె సుంత!
రత్న మొకఁడె సాన♦రాతి ఘర్షణ మోర్చుఁ
జేరి నిల్వఁగలదె ♦ చిల్లపెంకు! ౨౧౯

గీ. స్మరణమాత్రాన నుత్తముల్ ♦ సంతసింప
నధములు ధనంబుచే మోద♦మందుచుండ్రు;
జపముచే దేవతలు సుప్ర♦సన్నులైన
నకట! భూతముల్ బలిచేత ♦ హర్ష మొందు. ౨౨౦

గీ. భవ్యుఁడు పరోపకృతికి ద్ర♦వ్యంబుఁ గూర్ప
హీనుఁడును గూర్చుఁ బొట్టనిం♦డించుకొనఁగ;
ఉదధిఁ జేరు మేఘము భూమి ♦ నుద్ధరింప
నాత్మతృప్తికై డాయు ద♦వానలంబు. ౨౨౧

— అధముఁడు —

గీ. ఎంత గొప్పచోట♦నేని యుండునుగాక
యధముఁ డుత్తమత్వ ♦ మందలేఁడు;
రాజితంబులైన ♦ రాజ హర్మ్యములందుఁ
జేరుఁగాక కుక్క ♦ సింహమగునె! ౨౨౨

గీ. అధమునకు గౌరవంబిచ్చి ♦ నంతమాత్ర
నుత్తమగుణంబు రవ్వంత ♦ యొదవఁబోదు ;
ఘనమయిన పంజరంబులోఁ ♦ గాకి నుంచఁ
జిలుక పలికిన రీతిగాఁ ♦ బలుకఁగలదె ! ౧౧౩

గీ. నీచుఁ డెంత ధనాఢ్యుఁడై ♦ నెగడుచున్న
నుత్తముఁడు వాని సన్నిధి ♦ నుండఁబోఁడు;
పక్వ ఫలసంతతులతోడఁ ♦ బరగుఁగాక
చేరునే హంస బూరుగ ♦ చెట్టుమీద ! ౧౧౪

గీ. ఘనతఁబొందిన యుత్తముఁ ♦ గాంచినంత
నల్పుఁడు విరోధ భావంబు ♦ నందుచుండు;
ఎంతయుం బూర్ణచంద్రు వీ♦క్షించినంతఁ
గుటిల రాహువు కబళింపఁ ♦ గోరకున్నె ! ౧౧౫

గీ. పరుల యన్నంబుఁ దిని సదా ♦ బ్రదుకు నధముఁ
డెట్టి గుణవంతుఁడైన గ♦ణింపఁబోరు;
బాల్యమునఁ దమచేఁ బెంపఁ ♦ బడినయట్టి
కోకిలను లెక్కసేయునే ♦ కాకిమూక ! ౧౧౬

గీ. పరులచే నొకింత ♦ బలము సంపాదించి
యదరిపడుచునుండు ♦ రధము లెల్ల;
అల్ల మేఘుఁ డొసఁగి♦నట్టి నీరము ద్రావి
కప్ప లెల్ల మిగుల ♦ గంతు లిడవె ! ౧౧౭

గీ. అల్పమైన సుఖము ♦ నందుచుండిన మాత్రి
నదరిపడుచునుండు ♦ రధము లెపుడు;
మురిగి కంపుఁగొట్టు ♦ బురదనీటిని దాగి
కప్ప కూయకున్నె ♦ కాలుకూత ! ౨౨౮

గీ. శూరవరుని గంటఁ ♦ జూడకున్నంత సే
పదరిపడుచునుండు ♦ రధము లెల్ల;
పాము తనదుకంటఁ ♦ బడనంతకాలంబుఁ
గప్ప లఱవకున్నె ♦ కడుమదమున ! ౨౨౯

గీ. వీరవరునిరాక ♦ విని శూరులడలంగ
నిర్భయముగనుందు ♦ నీచజనులు;
సింహగర్జనంబు ♦ చెవిసోక నేన్గులు
పరువులెత్తు; నిలుచుఁ ♦ బందులెల్ల ! ౨౩౦

గీ. హీనుఁడైనవాని ♦ నెంత పూజించిన
మానఁబోఁడు వాని ♦ హీనబుద్ధి;
కుక్కనందలమునఁ ♦ గూర్చుండఁ బెట్టిన
నెముక కంటఁబడిన ♦ దుముకుగాదె ! ౨౩౧

గీ. గొప్పవారిలోని ♦ గుణము రవ్వంతైన
నెఱుఁగఁజాలఁడెందు ♦ హీనజనుఁడు;
ఘుమ్ము ఘుమ్మ్మనెడు ♦ గంధంపుఁబొడితావి
గాడ్దె సుంతయెఱుఁగఁ ♦ గలుగునొక్కొ ! ౨౩౨

గీ. ఘనులచెంతనుండ్రి ♦ గాక నీచాత్ముల
నెవ్వఁడేని గౌర♦వింపఁబోఁడు;
చెలఁగి రాజవరులఁ ♦ జేరియుండునుగాక
కుక్క పొందఁగలదె ♦ గొప్పతనము ! ౨౩౩

గీ. జగతికెల్ల మేలు ♦ సలుపు నుత్తముఁడేని
యధములకు విరోధి ♦ యగును జుమ్మ ;
ఎల్లరకు ముదంబు ♦ నిచ్చెడు చంద్రుఁడే
జారచోరతతికి ♦ శత్రుఁడగును. ౨౩౪

గీ. జన్మభూమి వదలి ♦ చనినంతఁ బెఱచోట
నధముఁడెపుడు బాధ ♦ నందఁగలఁడు ;
కప్ప చెరువువీడి ♦ గట్టుఁ జేరినయంతఁ
గాకివలన బాధఁ ♦ గాంచకున్నె ! ౨౩౫

గీ. మంచి చోటునందు ♦ నుంచినఁ నీచుని
సహజ దుర్గుణంబు ♦ సడలఁబోదు ;
స్వచ్ఛమైన గంగ ♦ జలములోఁ జేర్చినఁ
బంది బురదమీఁద ♦ భ్రాంతి విడునె ! ౨౩౬

గీ. అధముఁ డెంతయుఁ గష్టంబు ♦ నందుఁగాక
పూర్ణమైనట్టి ఫలమును ♦ బొందలేఁడు ;
మూఁట లెన్నని యోర్పుతో ♦ మోయుఁగాక
గాడిదకు మేత యుండునే ♦ కడుపునిండ ! ౨౩౭

గీ. అల్పుఁడగువాని కధికార ♦ మబ్బినంత
నెల్లజనులను మిగుల వే♦ధింపఁగలఁడు;
"తేలునకుఁ బెత్తనం బీయఁ ♦ దెల్లవార్లు
కఱచుచుండు" నటన్న వా♦క్యంబు వినమె! ౨౩౮

గీ. కాంచఁగా నెందుకుం గొఱ♦గాని వారె
యెల్లపనులకు ముందుగా ♦ నేగుదెంతుర్;
పైస నీయనివారలే ♦ పడవమీఁద
నధివసింపరె యందఱి♦కంటె ముందు! ౨౩౯

గీ. భవ్యచరితు లచింత్యప్ర♦భావులగు మ
హాత్ములను గూడ దూషింతు ♦ రల్పమతులు;
అఖిలలోకైక పూజ్యుఁడై♦నట్టి కృష్ణుఁ
జేదినాథుండు కడు నింద♦సేయఁ డొక్కొ! ౨౪౦

గీ. మానహీనుండు స్వల్ప సం♦పాదనమునఁ
దృప్తిఁగనుఁగాక శ్రమమింత ♦ తీరఁబోదు;
ఎముక నొకదానిఁ గని కుక్క ♦ యెగిరిపడును
ఆకలి శమించునొక్కొ ర♦వ్వంతయైన! ౨౪౧

♦ మహాత్ముఁడు ♦

గీ. పరుల దోషములను ♦ బరికించియు మహాత్ము
లంతరంగముననె ♦ యుంతుర్వాని;
కాలకూటమెల్ల ♦ గ్రసియించి విడువక
శివుఁడు కంఠమందుఁ ♦ జేర్చికొనఁడె! ౨౪౨

గీ. అరయ నెట్టి దుష్టు◆లైన మహాత్ముల
చెంతఁ జేరి వారిఁ ◆ జెఱుపలేరు;
కంఠసీమ యందుఁ ◆ గాలకూటము సేర
శివున కేమియైనఁ ◆ జేటుకలదె! ౨౪౩

గీ. అల మహాత్ము లాప◆దలఁ బొందుచుండియుఁ
గొందఱకు ముదంబుఁ ◆ గూర్చుచుంద్రు;
చందురుండు క్షయము ◆ నొందుచుండియుఁ గూడ
నమరులకు నొసంగు ◆ నమృతరసము! ౨౪౪

గీ. జగతి నొక్క మహాత్ముని ◆ శక్తివలన
అన్యుల సమస్తశక్తులు ◆ నడఁగుచుండు;
సన్నుతంబైన సూర్య తే◆జంబువలనఁ
దారకల కాంతియంతయుఁ ◆ దఱిగిపోదె! ౨౪౫

గీ. ఎంచఁగా నీచుఁడు దిరస్క◆రించినంతఁ
దఱిగిపోదు మహాత్ము ను◆ద్దండశక్తి;
వాయసము నెత్తిపై రెట్ట◆ వేయునంత
నేన్గు గొప్పతనంబు క్షీ◆ణించునొక్కొ! ౨౪౬

గీ. ఎంత గర్వవంతు◆లేని మహాత్ముల
చెంత నమ్రులగుచుఁ ◆ జెలఁగుచుంద్రు;
అమిత గర్వియైన ◆ యా వింధ్యగిరి మౌని
పాదయుగము చెంత ◆ వ్రాలలేదె! ౨౪౭

గీ. గొప్పవారికి నాపదల్ ♦ గూడ దీర్ఘ
కాలము శ్రమంబు గల్గింపఁ ♦ జాలకుండు;
తలఁపఁ జంద్రున కల రాహు ♦ వలనఁ గలుగు
కష్టకాలంబు స్వల్పంబు ♦ గాకయున్నె! ౨౪౮

గీ. నెగడుదురు మహాపురుష సా♦న్నిధ్యమందు
సజ్జనులు దుర్జనులు వైర♦సరణి వీడి;
చంద్రసర్పంబు, లనలంబు ♦ జలముఁగూడి
శివునిసన్నిధి మైత్రితోఁ ♦ జెలఁగుఁగాదె! ౨౪౯

గీ. ఖలులచే నెంతయును బాధ ♦ గలుగుకొలఁది
ఘనుల మహిమంబు స్పష్టమై ♦ కానుపించు;
బూడిదను మాటిమాటికిఁ ♦ బూయుకొలఁది
అమలతేజంబు గలుగదే ♦ యద్దములకు! ౨౫౦

గీ. ఇల మహాత్ముల మహిమచే ♦ నితరులెల్లఁ
బొందు మేలు సమీపస్థు ♦ లొందఁబోరు;
దీపమునఁ జుట్టుపట్లఁ బ్ర♦దీప్తి గలుగఁ
గ్రిందిభాగంబు చీకటి ♦ నొందకున్నె! ౨౫౧

గీ. పిలువకున్నను మహితుల ♦ పేరువినుచు
నెందఱో వచ్చి యుపకార ♦ మందుచుంద్రు;
బహుఫలాన్వితమగు పాద♦పంబుకడకు
నెల్లపక్షులు స్వయముగా ♦ నెగిరి చనవె! ౨౫౨

గీ. హీనులైన వార ♦ లెంత నిందించినఁ
గోపమూనఁబోరు ♦ గొప్పవారు ;
నక్కలెల్ల మదపుఁ ♦ దిక్కెక్కి దూషింప
సింహ మింత లెక్క ♦ సేయు నొక్కొ ! ౨౫౩

గీ. బహుళ కష్టగతులు ♦ ప్రాప్తించిననుగూడ
ఘనులు హీనబుద్ధిఁ ♦ గాంచఁబోరు;
ఎండ వేడిచేత ♦ నెంత తపించియు
నేన్గు బురదనీటి ♦ కేగునొక్కొ ! ౨౫౪

♦ సుపుత్రుఁడు ♦

గీ. గుణగణాఢ్యుఁడైన ♦ తనయుఁడొక్కఁడుచాలు
నేమిఫలము నీచు ♦ లెందఱున్న ?
చందురుం డొకండె ♦ జగమెల్ల వెలిగించుఁ
జుక్క లెన్నియున్న ♦ శోభకలదె ! ౨౫౫

గీ. పరమధార్మికుండొ ♦ పండితవర్యుఁడో
గాని సుతునివలన ♦ గలదె ఫలము !
పాడిదైన లేక ♦ చూడిదియైనను
గాని ధేనువునకుఁ ♦ గలదె విలువ ! ౨౫౬

గీ. ఖలులు పదిమందిబిడ్డలు ♦ గలుగుకంటె
నొక్కఁడైనను జాలఁడే ♦ యుత్తముండు !
పంది తా వందపిల్లలఁ ♦ బడయుఁగాక
యేన్గునకుఁబుట్టు నొకపిల్ల ♦ కీడుగావు ! ౨౫౭

గీ. ఎంచఁగా నొక్కనికిఁ బుత్త్రు♦లెందఱున్న
నెవ్వఁడో యొక్కఁడే కీర్తి ♦ నెనయఁగలఁడు;
శంఖములుపుట్టె నెన్నియో ♦ సాగరమునఁ
బాంచజన్యంబె హరిమెప్పు ♦ వడయఁగలిగె. ౨౫౮

గీ. సర్వగుణభూషితుఁడుఁ గళా♦సహితుఁడైన
తనయుఁగని తండ్రి మిగుల మో♦దంబుఁగాంచు;
పచ్చనై ధాన్యకలితమౌ ♦ పైరుఁజూచి
చెలఁగడే సంతసమునఁ గృ♦షీవలుండు! ౨౫౯

గీ. ఎన్నివిధముల సంపద ♦ లున్ననేమి?
సుతులులేని గృహం బది ♦ శూన్యమెయగు;
పలురకంబుల పక్షులు ♦ వెలయుఁగాక
హంస లేనట్టి చెరువున ♦ కందమున్నె! ౨౬౦

గీ. తల్లిదండ్రులఁ బోషించి ♦ ధన్యుఁడైన
యుత్తమ సుతుండు చాలఁడే ♦ యొక్కఁడేని!
‘అచ్చివచ్చినచో భూమి ♦ యడిగెడైన
జాలు’ ననుమాట వెలయదే ♦ జగతియందు! ౨౬౧

—♦ కుపుత్త్రుఁడు ♦—

గీ. దుష్టుఁ డొక్కఁడు కులమునం♦దున జనింప
నా కులంబెల్ల నాశన♦మందు నిజము;
అరయఁగా నొక్క తొఱటలో ♦ నగ్నియున్నఁ
గాల్పకుండునె గొప్ప వృ♦క్షంబునెల్ల! ౨౬౨

గీ. ఎంచఁగా నీచులగు పుత్త్రు ♦ లెందఱున్నఁ
దల్లిదండ్రుల భారంబు ♦ తఱుగఁబోదు;
గాడిదల కెన్ని పిల్లలు ♦ గలిగియున్నఁ
జాకిమూటలు మోయవే ♦ చచ్చువఱకు! ౨౬౩

గీ. క్రూరులగు పుత్త్రులను జాల ♦ గారవింప
జనకునకుఁ గష్ట మెంతేని ♦ సంభవించు;
ఇంటి దీపమటంచు ము♦ద్దిడిన కొలఁదిఁ
గాలకుండునె మూతి మీ♦సాలు రెండు! ౨౬౪

గీ. తలఁప నుత్తములౌ తల్లి♦దండ్రులకును
బుట్టుదు రొకప్పు డధములై♦నట్టి సుతులు;
అఖిలలోకైక పూజ్యులై ♦ నట్టివారి
కవతరింపఁడె కడు నింద్యుఁ♦డైన మరుఁడు! ౨౬౫

—♦ దాత ♦—

గీ. ప్రాణహాని తనకుఁ ♦ బ్రాప్తించినను గూడ
దాత లోభగుణముఁ ♦ దాల్పఁబోఁడు;
నీరు చల్లినంత ♦ నారిపోవునుగాక
యగ్ని చల్లఁదనము ♦ నందునొక్కొ! ౨౬౬

గీ. ధనము క్షీణించుఁగాక యు♦త్తమ జనుండె
యాచకుల కోర్కెఁదీర్పంగ ♦ నర్హుఁడగును;
ఎండిపోయిన దగుఁగాక ♦ యేరు; దాని
యందె జలమునకై త్రవ్వు♦చుందురు జనులు. ౨౬౭

గీ. ఇలను సామాన్యమానవు ♦ లెందఱున్న
దాతవలె యాచకులనెల్లఁ ♦ దనుపలేరు;
ఎంచఁగా నన్యవృక్షంబు ♦ లెన్నియున్నఁ
గామ్యములఁ దీర్చునే కల్ప♦కంబువోలె! ౨౬౮

గీ. హీనుఁడైనను దాత సే♦వింప నర్హుఁ
డధికుఁడైనను లోభి యు♦నర్హుఁడగును;
జలముకై చిన్న బావికిఁ ♦ జనునుగాక
సంద్రమున కేగునే యెట్టి ♦ చవటయైన! ౨౬౯

గీ. సమయమెఱిఁగి వచ్చి ♦ జనునకే ధనమిత్తు
ననెడువాఁడు దాత♦యనఁగఁ దగఁడు;
కాలమందె ఫలముఁ ♦ గాంచఁగల్గినచెట్టు
కల్పవృక్షమనెడు ♦ ఖ్యాతిఁగనునె! ౨౭౦

గీ. అత్యుదారులగుచు ♦ నలరారువారికి
నీయరానివస్తు ♦ వేదికలదు?
జీవమొసఁగఁడొక్కొ! ♦ జీమూతవాహుండు
ఎముక దివిచి యీయఁ♦డే! దధీచి. ౨౭౧

గీ. ఒక్క దుర్గుణమేదేని ♦ యుండుఁగాక
దాతయగువాఁడు జనుల స్తో♦త్రముల వడయు;
చంచలత్వమ్ము మేఘంబు ♦ గాంచుఁగాక
జలమొసఁగి జీవకోటి ప్ర♦శంసఁగనదె! ౨౭౨

గీ. దాతయగురాజుఁ జేరు వి♦ద్వజ్జనులును
ధాతృతంగాంచి కీర్తిచేఁ ♦ దనరఁగలరు;
సాగరము నాశ్రయించెడు ♦ జలదములును
జీవనమొసంగి ప్రజల ర♦క్షింపకున్నె! ౨౭౩

గీ. పూన్కిమై దాచినను నిల్వఁ♦బోదు ధనము
కాన దానంబుసేయుటే ♦ ఘనతరంబు;
కర్ణ శిబి విక్రమార్కాది ♦ ఘనులకీర్తి
శాశ్వతంబై వెలుంగదే ♦ జగతియందు! ౨౭౪

గీ. యోగ్యులకు దాన మొనరించు ♦ టొప్పు నిల న
యోగ్యుల కొనర్ప వ్యర్థమౌ♦చుంట నిజము;
ఎప్పుడును శుక్తిలోఁగాక ♦ యిసుకయందుఁ
బడ నిరర్థకమగుఁగదా ♦ స్వాతి చినుకు! ౨౭౫

గీ. దాత తనద్రవ్యమెల్లఁ బే♦దలకు నిడి ద
రిద్రుఁ డగుఁగాక సత్కీర్తి ♦ వృద్ధియగును;
సానదీరిన రత్నంబు ♦ తూనికయెడఁ
దఱుగువడుఁగాక వెలచాలఁ ♦ బెరుగుఁగాదె! ౨౭౬

గీ. ఎవ్వఁడో యొకకొంత యా♦చించినంత
దాత యెల్లర కమిత మో♦దంబుఁగూర్చు;
చాతకముగోర నొక రెండు♦జలకణములు
నీటితో నింపదే ధరణి ♦ నీరదంబు! ౨౭౭

—♦ లోభి ♦—

గీ. ధనము నార్జించుఁగాక దా♦ననుభవింప
నేని యసమర్థుఁడగు లోభి♦యైనవాఁడు;
పొలతి గల్గునుగాక న♦పుంసకుండు
ఇంచుకైనను దాను సు♦ఖింపఁగలఁడె! ౨౭౮

గీ. ఎంతయును లోభి ధనధాన్య♦వంతుఁడైన
వాని చెంతకుఁబోరు వి♦ద్వాంసు లెపుడు;
చక్కఁదనము, బలంబు నె♦సంగుఁగాక
చాన యరుదెంచునే నపుం♦సకుని కడకు! ౨౭౯

గీ. ప్రవిమలానందకరములౌ ♦ కవుల నుడులు
అనయమును లోభులకు నస♦హ్యంబులగును;
తరుణిగావించు సొగసులుం ♦ దళుకుబెళుకు
లల్ల ముదిమగనికి నాగ్ర♦హంబునిడవె! ౨౮౦

గీ. విద్య హృద్యానవద్యమై ♦ వెలయునెడల
లోభు లాదరింపకయున్న ♦ లోపమేమి?
షండులగు మానవుల తిర♦స్కార వశతఁ
గాంతకుచకుంభముల కింత ♦ కాంతిచెడునె! ౨౮౧

గీ. అతులితంబైన సంపద ♦ యమరియున్నఁ
బరుల సంపదకై యాస♦పడును లోభి;
పరమసౌందర్య ఖనియైన ♦ భార్యయుండఁ
గ్రూరుఁ డేవేళఁ బరసతిం ♦ గోరకున్నె! ౨౮౨

గీ. అనుభవింపఁడు ధర్మ కా♦ర్యముల కిడఁడు
భక్తితో లోభి ధనముఁ గా♦పాడుచుండు;
పైరుపంటల నేవేళఁ ♦ బసులకొఱకుఁ
గష్టపడి కాచుచుండదే ♦ దృష్టిబొమ్మ ! ౨౮౩

గీ. ఎపుడు ధర్మములకు ♦ నీయకుండిన లోభి
కెంత ధనముగల్గ ♦ నేమి ఫలము !
బిఱ్ఱ బిగిసియుండు ♦ పీనుఁగుమెడ నెన్ని
పూలదండ లిడిన ♦ మేలుగలదె ! ౨౮౪

గీ. దానమనుమాట స్వప్నమం♦దేని లేని
లోభి సిరిచేత జగతికి ♦ లాభమేమి ?
అడవిఁగాచిన వెన్నెల ♦ యబ్ధియందుఁ
బడిన వర్షంబు జనులకే♦ఫల మొసంగు ! ౨౮౫

గీ. లోభగుణమొక్కటి మనంబు♦లోనఁగలుగ
నంతకంటెను నీచత్వ♦మరయ నేల ?
ఘనతరంబగు నపకీర్తి ♦ కలిగియున్న
నింక మృత్యువుకొఱకు వాం♦ఛింప వలెనె ! ౨౮౬

గీ. ఇలఁ బరోపకార ♦ హీనుఁడౌ మనుజున
కంటె దృణము వినుతిఁ ♦ గాంచఁగలదు;
భీరువులను గాచు ♦ ఘోరరణంబున
ఘాసమగుచుఁ బసుల♦కడుపు నింపు. ౨౮౭

గీ. అన్యులకు మేలుసేయని♦యట్టివాఁడు
పరమనీచాత్ముఁడగు మృత♦పశువుకంటె;
చచ్చినం బసరము దాని ♦ చర్మమేని
మిగుల లోకోపకారియై ♦ నెగడుచుండు ! ౨౮౮

గీ. ఆశ తనకులోఁబడు మాన♦వాళిచేత
నెట్టి దుష్కార్యమేని చే♦యింపఁగలదు;
లలితమని తన మోహజా♦లమునఁబడిన
విటుల నాడింపకుండునే ♦ వేశ్యకాంత ! ౨౮౯

గీ. దానమును భోగమునులేక ♦ ధనముగలిగి
నంతనే వాఁడు ధనవంతుఁ ♦ డనఁగఁదగఁడు;
అల్ల మేరువుచెంత ను♦న్నట్టివార
లెల్లరు ధనాఢ్యులనుచు వ♦చింపఁదగునె ! ౨౯౦

గీ. ఎంతయుధనంబు లోభి యా♦ర్జించుఁగాక
యించుకయు గౌరవంబు ల♦భింపఁబోదు;
ఎన్నియో భూషణముల ధ♦రించుఁగాక
మగలవలపును గాంచునే ♦ మాచకమ్మ ! ౨౯౧

గీ. దానభోగ విహీనుఁడౌ ♦ మానవుండు
బ్రదుకుచుండును గాకది ♦ బ్రతుకుగాదు;
గాలిపీల్చును విడచును♦గాక తిత్తి
అరయ నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాస ♦ సరణియగునె ! ౨౯౨

గీ. ఎంచి లుబ్ధునిధనము హా♦రింపఁగల్గు
చతురమతులైనవారు నీ♦జగతినుండ్రు;
సంద్రమున నిండియుండిన ♦ జల మదెల్ల
క్షణములో బడబాగ్ని వ♦శంబుగాదె. ౨౯౩

గీ. అలఘుతరమైన లోభ మా♦హాత్మ్యమెన్న
నలవియగునొక్కొ యెట్టి ప్రా♦జ్ఞులకునేని!
తనదు తేజంబు దివ్వెలం♦దునిచి మరలఁ
బడయుచుండుఁజుమీ లోక♦బాంధవుండు. ౨౯౪

గీ. లలిత చారిత్రులగు మహా♦త్ములనుగూడ
నాశ విడువక బాధించు ♦ ననుట నిజము;
సకలరత్నపరిపూర్ణుఁడౌ ♦ సాగరుండు
ఎపుడుఁ జంద్రోదయమును గాం♦క్షించుచుండు! ౨౯౫

గీ. పుడమిపై లోభమునకు లోఁబడిన వార
లెట్టి పాతకమేని గా♦వింపఁగలరు;
సారతరమైనదనుచుఁ గ♦స్తూరికొఱకు
అదయులై మృగములను జం♦పుదురు సుమ్ము! ౨౯౬

గీ. బహుళ సంపదలకు నాశ♦పడెడు వాఁడు
చుట్టముల సోదరులనేని ♦ చూడఁబోఁడు;
కౌరవాధీశ్వరుఁడు రాజ్య♦కాంక్షచేత
బాధపెట్టఁడె కృష్ణుని ♦ బాండవులను! ౨౯౭

గీ. కాసులేకయు పేరుండు ♦ గాంచు యశము
బహుధనం బుండియును లోభి♦బడయ లేఁడు;
సహజముగ సింహ మొందు తే♦జంబొకింత
కుక్కకు లభించునే పైడి♦గొలుసు లిడిన ! ౨౯౮

గీ. ఇష్టమగువస్తుచయము నా♦శించునపుడు
కష్టపడలేనియపుడు సు♦ఖంబుఁగలుగు;
ధనము చేకూర్చునప్పుడు ♦ దాచునపుడుఁ
గలుగు దుఃఖంబు వదలుచోఁ♦గలుగునొక్క! ౨౯౯

గీ. ఎంత ధనమున్న నర్థుల♦కీయలేని
వాఁడును దరిద్రుఁడే సుమ్ము ♦ వసుధయందు;
బహుజలంబుండి యుపయోగ♦పడని కతన
సాగరము మరు భూమితో ♦ సాటిగాదె ! 300

గీ. తలఁపఁగా లోభియగువాఁడు ♦ ధనము నెపుడుఁ
జూచుకొను దానఁ గష్టముల్ ♦ చూడఁబోఁడు;
పిల్లి పాలనె తిలకించుఁ ♦ బిదపవచ్చు
కఱ్ఱదెబ్బను సుంతైనఁ ♦ గాంచఁగలదె! 301

గీ. పలువు రొకవస్తువున కాశ♦పడుటవలన
నెల్ల కలహంబులును సంభ♦వించుచుండు;
మును దిలోత్తమపైఁ దీవ్ర ♦ మోహవశత
సుందుఁ డుపసుందుఁడును నాశ♦మొందలేదె! 302

గీ. ఎంచ లోభిచెంత ♦ నెంత ధనంబున్న
సొంత జనులకైన ♦ సుఖము సున్న;
సంద్రమందు నెంత♦జలముండినఁ గళాసు
బయటినీరుత్రాగి ♦ బ్రదుకవలయు. ౩౦౩

గీ. మిగుల సిరులతోడ ♦ మెలఁగుచుండియులోభి
యించుకేని యనుభ♦వింపలేఁడు;
గొంతుబంటి నీటి♦కొలనిలోనుండియు
నాల్కతోడఁ గుక్క ♦ నాకుచుండు. ౩౦౪

గీ. ఆర్యులంద్రు పూర్వ♦మందుఁ బెట్టనివారి
కిపుడు దొరకదనుచు ♦ నిది నిజంబు;
భూమియెల్ల నుదక ♦ పూరితంబైనను
చాతకమున కింత ♦ జలముగలదె ! ౩౦౫

గీ. అధికమగు నాశఁబొందిన ♦ యట్టివాఁడు
తుదకు భరియింపరాని యా♦పదలఁగాంచు;
పాండుపుత్త్రుల కైదూళ్ళుఁ ♦ బంచియీయ
నొల్లక సుయోధనుఁడు నాశ♦మొందలేదె ! ౩౦౬

గీ. కోరిక యొకింతఁ దీర్చెడు ♦ వారలున్న
నెల్ల యైశ్వర్యములఁబొంద ♦ నెంచు లోభి;
"ఆవగింజంత సందున్న ♦ నరువదైదు
గారెలందూర్తు" రనియెడు ♦ తీరువినమె ! ౩౦౭

గీ. అన్యులకు మేలొ కీడొ యే◆దైననేమి
తనదు లాభంబుమాత్రమే ◆ తలఁచులోభి;
"అట్లయిన వైద్యకట్నంబు ◆ నిట్లగునెడ
వైతరణి ధేనుదాన"మన్ ◆ వాక్కు లేదె! ౩౦౮

గీ. సతిని జేకొని లోభి సం◆సారసుఖము
నందుటకుఁగూడఁ గడుభీతిఁ◆జెందుచుండు;
కర్మగతిచేత బిడ్డలు ◆ గలుగునెడల
నార్జిత ధనంబుకొంత పా◆డగునుగాన. ౩౦౯

గీ. యాచకుని గాంచినంతనే ◆ యదరిపడెడు
పిసినిగొట్టులు నడయాడు ◆ పీనుగులుండ
తరులు గిరులు మహాసము◆ద్రములు భువికి
భారమని పల్కుటది వెఱ్ఱి◆పలుకుగాదె! ౩౧౦

గీ. అమిత సాహస మతి కష్ట ◆ మతివిచిత్ర
మేమని వచింపఁగావచ్చు ◆ నీవి కూర్చి
ఎంచకయె ప్రాణములనైన ◆ నిచ్చుఁగాని
యీయఁగాఁజాలఁడొక పైస◆యేని లోభి. ౩౧౧

గీ. అర్థిపొగడంగ లోభియు ◆ నతనిఁబొగడు
వర్ణనమొనర్పఁదాఁజేయు ◆ వర్ణనంబు
అంతమున నేగుచున్నాఁడ◆నంచుఁ బలుక
మనమునంబొంగి వంగి న◆మస్కరించు! ౩౧౨

గీ. అధిక మధురామ్లరుచ్యంబు ♦ లమరియుండ
మట్టిఁదిన గర్భవతి కిచ్చ♦పుట్టెనన్నఁ
గారణము వేఱె యుండునే ♦ గర్భమందు
నొక్క లుబ్ధుండు నివసించు♦చుంట దక్క! ౩౧౩

గీ. పామునకు రాహునకు సుధా♦పానవశత
జిహ్వయు శిరంబుఁ జెడెనన్న ♦ చింతచేత
మిగుల భయమందుచుం బెడ♦మొగము వెట్టి
తారు నిల లోభి కావ్యామృ♦తంబటన్న. ౩౧౪

గీ. తెల్లఁబడుఁగాక వెండ్రుక♦లెల్లఁ, బండ్లు
రాలుఁగాక, కన్నులుఁ గాన♦రావుగాక
ఇంచుకేనియుఁ బురుషుం డ్య♦జింపఁబోడు
ఆశతో సాటియగుసాధ్వి ♦ యవనిగలదె! ౩౧౫

గీ. ఆశయనునది లుబ్ధ జ♦నాళికెల్లఁ
జిత్రమగు సంకెలయటంచుఁ ♦ జెప్పవచ్చు;
పరుగులిడుదురు బంధింపఁ ♦ బడినవారు
బంధము సడల్పఁగూర్చుండ్రు ♦ పంగులవలె! ౩౧౬

గీ. జవ్వనము వార్ధకంబుచేఁ ♦ జచ్చిపోవ
వ్యాధివలన నారోగ్యంబు ♦ వదలిచనఁగ
జీవమునుగూడ మిత్తి భ♦క్షింపనుండ
ఆశమాత్రము సుఖముగా ♦ నలరుచుండు. ౩౧౭

గీ. హస్తముననుండి పేటిక♦యందునుండి
యీవల దోకింత నోటిప♦ల్కిమ్మటన్నఁ
జంతిలును లోభియని గేళి♦సేయ నేల ?
తిట్టవలె వానిఁ బుట్టించి♦నట్టి విధిని. ౩౧౮

గీ. సంపదను గాంచియును లోభి ♦ సౌఖ్యమందఁ
డనుచు దూషించుట యధర్మ♦మగు నొకప్డు;
అన్యునకు నీయఁగాఁ దగి♦నట్టి కూతు
తోడఁ దండ్రి సుఖించుట ♦ పాడియగునె ! ౩౧౯

గీ. అరయఁగా లోభితో సాటి♦యైనదాత
పుట్టఁగా లేదు మున్ముందుఁ ♦ బుట్టఁబోఁడు;
కూర్చిపేర్చిన లక్షల♦కొలఁది ధనము
నిచ్చును స్పృశింపకయె తాను ♦ జచ్చునపుడు. ౩౨౦

♦ యాచకుఁడు ♦

గీ. విద్య, సుజనత్వమును; శౌర్య ♦ వీర్యపటిమ
సర్వమును యాచ్ఞవలన నా♦శంబుగాంచు;
పాడి దప్పిన యొక రంకు♦లాఁడివలన
వంశగుణ గౌరవాదులు ♦ వమ్ముగావె ! ౩౨౧

గీ. ఇతరులం జేరి ధనము యా♦చించుకంటెఁ
గటికి దారిద్ర్యమేని యో♦ర్చుటయె మేలు;
వ్యాధిపీడితునకె గాక ♦ యౌషధంబు
బాగుగ సుఖించునట్టి నీ♦రోగికేల ! ౩౨౨

గీ. తృణముకంటెను దూదియే ♦ తేలికయగు
నంతకంటెను దేలిక ♦ యాచకుండు;
తన్నిటులనైన యాచించు♦నన్న భీతి
వాయువీతనిఁ బైకెత్తి ♦ వేయకుండె. ౩-౨౩

గీ. కంఠమున మాటరాకుంట, ♦ కాయమెల్లఁ
జెమటపట్టుట, మొగమెంతొ ♦ చిన్నవోయి
వెల్లనైయుంట సర్వంబు ♦ వీకు సేయఁ
జావనున్నట్టివాఁడు, యా♦చకుఁడు నొకటె. ౩-౨౪

గీ. ఆస్యముననుండి వెడలు యా♦చ్ఞాక్షరముల
తోడనే పంచప్రాణముల్ ♦ గూడ వెడలు;
దాత యిచ్చెదనన్న యా♦దరవుఁబలుకుఁ
జేరి కర్ణంబులం బ్రవే♦శించు మఱల. ౩-౨౫

గీ. ఎంత ఘనుఁడేని యొరు నాశ్ర♦యించు నెడల
క్షణములో వాని ఘనత నా♦శంబుఁ గాంచు;
బరువుగలయట్టి పెనురాతి ♦ బండయేని
తెప్పనుం జేరి నీటిపైఁ ♦ దేలకున్నె! ౩-౨౬

గీ. పరుల ధనమునకై యాస♦పడు నరుండు
ఎట్టి యవమానమేని స♦హించుచుండు;
భ్రమరములు వీనులం గొట్టఁ♦బడును గాక
యేన్గు గండస్థలంబుఁ ద్య♦జించునొక్కొ! ౩-౨౭

గీ. యాచనంబున నరుని మ♦హత్త్వమెల్ల
సత్వరంబుగ నశియించు ♦ జగతియందు;
బలిని యాచించి తనకోర్కె ♦ వడయునెంచి
వామనుఁడుగాఁడె శ్రీరమా♦వల్లభుండు ! ౩౨౮

గీ. ఉత్తముండును సముద్రుఁడై ♦ యొకోర్కెకప్పు
డెంచి యితరుల మిగుల యా♦చించుచుండు;
తలఁపగాఁ గౌస్తుభాది ర♦త్నములకొఱకు
నంబుధిని వేడలేదె నా♦రాయణుండు ! ౩౨౯

గీ. ఫలమునొసఁగెడు గుణమింత ♦ గలిగెనేని
ఎంత ధనహీనునైన యా♦చింపఁదగును;
వస్త్రములునేయ నుపయోగ♦పడునటంచు
నభిలషింపరె నీరసం♦బైన ప్రత్తి ! ౩౩౦

గీ. కాకియును యాచకుం డొక్క ♦ క్రమమువారె
కాని యిర్వురిలోఁ గొంత ♦ కాకిమేలు;
కాకి మేతకై పిల్చును ♦ గాకములను
యాచకుఁడు పాఱఁద్రోలును ♦ యాచకులను. ౩౩౧

గీ. జనులు భారంబుగానుండ్రు ♦ చచ్చినపుడు
కానఁబడె నేటి కద్దాని ♦ కారణంబు;
ధరణిలో లాఘవమున కా♦ధారమైన
యాచనంబు శవంబుల ♦ నంటఁబోదు. ౩౩౨

గీ. పరులకై సంద్రమున నీటిఁ ♦ బడయు కార
ణమున మేఘంబు నిలువెల్ల ♦ నల్లఁబడఁగ;
తనకొఱకు నన్యుల ధనంబుఁ ♦ గొనెడువాని
వదన మది నల్లబడుట న♦బ్రంబు గలదె! 333

గీ. కుత్సితుల కొంపకేగని ♦ కుంటివాఁడు
క్రూరకర్ములఁ గనఁబోని ♦ గ్రుడ్డివాఁడు
ధన మదోన్మత్తు పల్కు వి♦నని బధిరుఁడు
యాచకునికంటె మిగుల ధ♦న్యాత్ము లరయ. 334

గీ. ఘనతరంబగు నాశ ముం♦దునకుఁ ద్రోయ
లజ్జ మెడఁబట్టి వెన్కకు ♦ లాగుచుండుఁ
గాన నీ రెంటి మధ్యభా♦గమునఁ జిక్కి
యాచకుని మానసం బూగు♦లాడు నకట! 335

గీ. యాచ్ఞపరుషమొ, మఱి హాలా♦హలము కటువొ
రెండును సమానగుణముతో ♦ నుండఁగలవొ
తెలిపి శంకర! యీ శంకఁ ♦ దీర్పుమయ్య!
భేదము నెఱుంగును గదయ్య! ♦ నీదునాల్క. 336

—♦ ప్రభువు ♦—

గీ. అవనినాయకుఁ డవివేకి ♦ యైన యెడల
నఖిలవిద్యలు గూడ ని♦రర్థకములు;
పురుషుఁడు నపుంసకుండైనఁ ♦ దరుణి నిండు
జవ్వనంబెల్ల వ్యర్థమై ♦ చనకయున్నె! 337

గీ. కోపమును, బ్రసాదంబును ♦ గొంచెమేని
సార్థకముగాని ప్రభువేల ♦ జగతియందు ?
అరయఁగా షండుఁడగునట్టి ♦ పురుషుచెంతఁ
జేర వాంఛించు నొక్కొ యే ♦ చెలువయేని ! ౩౩౮

గీ. శక్తిలేనివాఁడు ♦ జనపతి యైనచోఁ
బ్రజల ఘనతగూడఁ ♦ బదటఁగలియు;
వాపి విడచి వెళ్ళ♦వాని పెండ్లామును
వదినె ! యనరె వాడ♦వార లెల్ల ! ౩౩౯

గీ. క్రూరుఁడైన రాజు ♦ కొలువు సేయుటకంటె
నడవిలో వసించు ♦ టదియె ఘనము;
ధూర్తుఁడైన భర్తతోఁ ♦ గాపురము కంటె
సరసిజాక్షి కేందుఁ ♦ జావు మేలు. ౩౪౦

గీ. క్రూరుఁ డగురాజుచే మెప్పు ♦ గొనుటకంటె
సౌమ్యుచే శిక్షఁబొందుట ♦ చాల ఘనము;
అధమునకు భార్యయై సౌఖ్య ♦ మందుకంటె
నుత్తముని పత్నియై బాధ ♦ నొందఁదగదె! ౩౪౧

గీ. రక్షణాదిగుణంబుల ♦ రాజుప్రజకు
హర్ష మొనఁగూర్పకున్న ని♦రర్థకుఁడగు;
పాల నిడి బిడ్డయాఁకలిఁ ♦ బాపలేని
మేకమెడ చన్నులన్ సుంత ♦ మేలుగలదె! ౩౪౨

గీ. శౌర్యహీనుఁడైన ♦ జనపతిం దనవారు
నితరులును దిరస్క♦రించుచుందు;
వేడిలేకయున్న ♦ బూడిదం బదముతోఁ
ద్రొక్కుచుందు రనుట ♦ నిక్కువంబు. ౩౪౩

గీ. రాజు సర్వగుణ వి♦రాజితుం డైనను
ఖలుల మధ్యమున నె ♦ మెలఁగుచుండు;
అతిసుగంధయుక్త♦మగు కేతకీసుమం
బెపుడు ముండ్లనడుమ♦నే వసించు. ౩౪౪

గీ. క్షితిపతుల చెంతఁ గ్రూరులు ♦ చేరియుందు
రనుటలో నబ్బురము గొంచె♦మైన లేదు;
వరనిధానంబుకడఁ గ్రూర♦తరములైన
సర్పములు చేరియుండవే ♦ సంతతంబు! ౩౪౫

గీ. రాజ్యమెల్ల దుష్టులకు స♦మర్పణముఁ జేసి
సౌఖ్యములఁ గోరురాజు నా♦శమును గాంచు;
పాలకుండను బిల్లుల♦వద్దఁ జేర్చి
హాయిగా నిద్రపోవుట ♦ హాని గాదె! ౩౪౬

గీ. ప్రభువు దుర్మార్గుఁడైనను ♦ బ్రజలు వాని
యాజ్ఞఁ బాలింతు శిక్షా భ♦యంబువలన;
మగఁడు దానెంత పాపిష్ఠు ♦ డగునుగాక
కులసతియు దెబ్బలకునోడి ♦ కొలువకున్నె! ౩౪౭

గీ. ఎంతమందిని గవులఁ బో♦షించుచున్న
ఫలము గలుగదు విరసుఁడౌ ♦ పార్థివునకు;
ఎంచ గురివెందనగల ధరించు బోయ
స్వర్ణకారునిచే మేలు ♦ వడయఁగలదె! ౩౪౮

గీ. పామరుండగు భూపతిం ♦ బ్రస్తుతించు
కతన సత్కవులకు మేలు ♦ గలుగఁబోదు;
అమలమైయొప్పుచుండెడు ♦ నద్దమేని
యంధున కొసంగ ఫలము ర♦వ్వంత యున్నె! ౩౪౯

గీ. ఎంత గుణహీనుఁడైనను ♦ జెంతఁజేరు
వానినే యాదరించు భూ♦వల్లభుండు;
ఎన్ని వంకలు దిరిగిన ♦ నేని తనదు
పజ్జఁగల చెట్టుపై; దీగ ♦ ప్రాకుఁగాదె! ౩౫౦

గీ. అరయఁగా లోకబాంధవుం ♦ డగు ప్రభునకుఁ
బ్రజల బిడ్డలవోలెఁ గా♦పాడుట విధి;
అనయమును లోకబాంధవుం ♦ డగు నినుండు
కోరి జీవులకెల్ల మే♦ల్గూర్చుగాదె! ౩౫౧

గీ. పావనచరిత్రులైన సే♦వకులవలన
నెల్లకార్యముల్ ప్రభువు సా♦ధింపఁగలఁడు;
తలఁపఁగా నాంజనేయుని ♦ వలనఁ గాదె
జనకకన్య లభించె రా♦మునకు మున్ను. ౩౫౨

గీ. అధిపుల కనుగ్రహం బింత ♦ యమరెనేని
దోషమైనను గుణముగాఁ ♦ దోఁచుచుండు;
అంబుజాప్తుండు వికలాంగు ♦ డగు ననూరు
సారథిగ నుంచుకొనఁడొకో ♦ సంతతంబు! ౩౫౩

గీ. పాలకులు దౌష్ట్య మొనరించు ♦ పట్టునందుఁ
బాలితులు నోరువిప్పి చె♦ప్పంగలేరు;
అరయఁగా నత్తచేసిన యట్టిపనుల
యందుఁ దప్పెన్నఁ గోడలి ♦ కలవియగునె! ౩౫౪

గీ, క్రూరుఁడగువాఁడు రాజ్యాధి♦కారియైన
మిగుల గర్వంబు వహియించి ♦ మిట్టిపడును;
అల్పునకు గొప్ప యైశ్వర్య ♦ మబ్బు నెడల
నర్ధరాత్రిన గొడుగుఁ దె♦మ్మనకయున్నె! ౩౫౫

గీ. ధనముకై చెంతఁ జేరెడు ♦ జనులు ప్రభున
కించుకైనను మేలుఁ గా♦వింపఁబోరు;
అద్దెకని తీసికొనివచ్చి♦నట్టి గుఱ్ఱ
మగడీతం దాటఁగలదె జ♦యంబు గలుగ! ౩౫౬

గీ. జనుల నెల్లరఁ గూర్మితో ♦ సాకు నెడలఁ
బ్రభున కెపుడేనియు సహాయ ♦ పడకపోరు;
పిల్లమొక్కను నీరోస్సి ♦ పెంచు నెడల
ఫలముల నొసంగి సంతోష ♦ పఱుపకున్నె! ౩౫౭

గీ. ప్రభునకుంగల్గు సుఖదుఃఖ ♦ భంగి వలనఁ
బ్రజల సుఖదుఃఖములుఁ గూడఁ ♦ బరగుచుండు;
అల్ల రవి యుదయాస్తమ♦యముల వలనఁ
బడయవే మోదఖేదముల్ ♦ పద్మతతులు! 3౫౭

గీ. ప్రభువు లేకున్నచో జన♦ప్రకర మెల్లఁ
బలువిధంబుల కష్టముల్ ♦ పడుట నిజము;
నావికుఁ డొకండు లేనిచో ♦ నావ జలధి
యందు మునిఁగి వినాశంబు ♦ నొందకున్నె! 3౫౮

గీ. సంపదలు నిండుగానుండు ♦ సమయమందు
జనుల సంతుష్టులం జేయఁ ♦ జను విభుండు;
పాడియావు సమృద్ధిగాఁ ♦ బాలనొసఁగి
ప్రజల కత్యంత సౌఖ్య మే♦ర్పఱుపకున్నె! 3౬౦

గీ. పామరుండగు రాజు వి♦ద్వాంసుచెంతఁ
జేర విజ్ఞానసంపదఁ ♦ జెందఁగలఁడు;
ఏటిదరినున్న వృక్షంబు ♦ లెంతయేని
పెంపుఁగాంచుచు మిగుల ఫ♦లింపకున్నె! 3౬౧

గీ. అవని నాథుండు ప్రియవాది ♦ యైనయెడల
నఖిలశాత్రవులకు నిష్టుఁ♦డగుట నిజము;
కడుభయంబునఁ బాఱు మృ♦గంబు లేని
వశము గాకున్నె తీయని ♦ వాక్కు-చేత! 3౬౨

గీ. అరయఁగా నెంత గొప్ప రా♦జైనఁగాని
యంగబలమది లేక వి♦ఖ్యాతిఁగనఁడు;
పరమతేజోఽన్వితుండైన ♦ భాస్కరుండు
కిరణములు లేక సర్వత్ర ♦ వరలునొక్కొ! ౩౬౩

గీ. సహనమొ, ప్రతాపమో యొండు ♦ చాలఁబోదు
రెండునుంగూడ రాజున ♦ కుండవలయు;
అమల రసభావకలితుఁడై ♦ నట్టి కవికి
చాలునె ప్రసాద మొకటి యో♦జస్సులేక! ౩౬౪

గీ. ఫలముగోరినయట్టి భూ♦పాలకుండు
ప్రజలఁ గడు శ్రద్ధతోడఁ గా♦పాడవలయు;
వాటముగఁ బండ్లు కాశించు ♦ తోటమాలి
చెట్లకు జలాదు లొసఁగి పో♦షింపకున్నె! ౩౬౫

గీ. ఎంచి బలహీనుఁడగు శత్రు♦వేమిసేయు
నని యుపేక్షింపఁగారాదు ♦ జనవిభుండు;
ప్రాలుమాలక యొకచిన్న ♦ పామునేని
గట్టిగాఁగొట్టరే పెద్ద ♦ కఱ్ఱతోడ! ౩౬౬

గీ. పరభృతశరీరుఁ డతిలోక ♦ పరివృతుఁడగు
మనుజపతి యన్యవిషయముల్ ♦ వినఁడు కనఁడు;
పరభృతశరీర మతిలోక ♦ పరివృతంబు
నైన పీనుఁగు కన విన ♦ నర్హమగునె! ౩౬౭

మంత్రి

గీ. యాచకులకుఁ బ్రభుండు ద్రవ్యంబునిచ్చు
సమయమున నడ్డుపడును దుష్టప్రధాని;
చాతకములకు మేఘుండు జలమొసంగు
పట్టునను గాలి యేతెంచి పాడుసేయు. ౩౧౮

గీ. రాజునకు రైతులకుఁగల్గు రణమునందు
మంత్రులకు నష్టముండ దావంతయేని;
తల్లిపిల్లల గండముల్ చెల్లుఁగాని
మంత్రసాని గండంబది మహినిగలదె! ౩౧౯

గీ. భవ్యసామర్థ్య యుతుఁడైన ప్రభునకేని
దుష్టమంత్రులచే హాని దొడరుచుండు;
ఉరుతరైశ్వర్యయుతుఁడు సుయోధనుండు
శకుని ముఖ్యులచే వినాశంబుఁగనఁడె! ౩౨౦

గీ. మంత్రియైనట్టివాఁడు దుస్తంత్రుఁడైన
నతనిఁ దొలఁగింపవలయు రాజ్యంబునుండి;
మొదలు బిగిచెడి దంతంబు కదలుచున్నఁ
దెగువమైఁ బూర్తిగా నూడఁదీయరొక్కొ! ౩౨౧

గీ. పరమధీమంతుఁడగు మంత్రివరుఁడులేక
యెట్టి ఘనరాజ్యమేని నశించితీరు;
పూర్తిగాఁ జక్రమొకటూడి పోవునెడల
బండి మొదలంట చెడి పాడుపడును గాదె! ౩౨౨

గీ. ఎంతయు గభీరుఁడగు రాజు♦చెంత మంత్రి
లేకయుండినఁ బ్రజలకు ♦ లేదు మేలు;
మిగుల లోఁతైనబావికిఁ ♦ దగినయట్టి
త్రాడులేకున్న జలముఁ బొం♦దంగ వశమె! ౩౨౩

గీ. మానవాధీశ్వరుండు సా♦మాన్యుఁడయ్యుఁ
జతురుఁడైన ప్రధానిచే ♦ జయముగాంచు;
అరయఁగాఁ జంద్రగుప్త ధ♦రాధిపుండు
మాన్యతఁగనండె చాణక్య ♦ మంత్రివలన! ౩౨౪

—♦ విద్య ♦—

గీ. ఇతరగుణము లెన్ని♦యేని యుండునుగాక
విద్యలేనిజన్మ ♦ వృథయసుమ్ము;
చూడఁ గనులులేని♦చో నితరాంగంబు
లెన్నొ యుండఁగాక ♦ యేమి సొగసు! ౩౨౫

గీ. చక్కఁదనమెంత యుండినం ♦ జదువులేక
గౌరవంబు రవంతయుఁ ♦ గలుగఁబోదు;
అందముగనుండి తావి ర♦వ్వంతలేని
కతన మోదుగపూవు వి♦ఖ్యాతిఁగనునె! ౩౨౬

గీ. విద్యలందునఁ గడునేర్పు ♦ వెలయువలయు
ఫలముగలుగదు విలువ దు♦స్తులను దాల్ప;
సర్వవిద్యలలోఁ మేటి ♦ చతురుఁడయ్యుఁ
జర్మములఁదాల్చి తిరుగఁడే ♦ శంకరుండు! ౩౨౭

గి. అధమునందేని యుత్తమ♦మైన విద్య
దనరుచుండిన దానిఁ గై♦కొనఁగఁదగును;
అమలకాంచన మపవిత్ర♦మైనచోటఁ
బడినమాత్రాన నెవఁడైన ♦ విడువఁగలఁడె! ౩౭౮

గీ. కష్టకాలంబునందు న♦క్కఱకువచ్చు
విద్యలఁ బరిశ్రమంబుఁ గా♦వింపవలయు;
పార్థునకు నాఁడు విరటుని ♦ భవనమందు
నిత్యగౌరవ మొనఁగూర్చె ♦ నృత్యవిద్య. ౩౭౯

గీ. సాధువులు నైజముగఁగీర్తి ♦ సహితులైన
నింక సద్విద్యచేత శో♦భిల్లఁగలరు;
కడు మనోహరమగు తొలి♦కారుమబ్బు
ఇంద్ర చాపంబుచేఁ బ్రకా♦శించుమిగుల. ౩౮౦

గీ. బాల్యమున విద్య చక్కఁగాఁ ♦ బట్టువడును
అవల నేర్చిన శ్రమ వ్యర్థ♦మై తనర్చు
అరయఁగాఁ గ్రొత్త వలువకే ♦ యంటుఁగాని
ప్రాతవస్త్రంబునకు రంగు ♦ పట్టునొక్కొ! ౩౮౧

గీ. అనయము నరుండు తా నేర్చి ♦ నట్టి విద్య
పరుల కిడఁ బెర్గు లేకున్నఁ ♦ దఱిగిపోవు;
చెలమనీ రెప్డు వాడుక ♦ సేయుకొలఁది
ప్రవిలంబగు; లేనిచోఁ ♦ బాడుగాదె! ౩౮౨

గీ. పరమ విద్యార్థియగు గుణ♦వంతుఁ డెన్ని
భంగములుగల్గినను బట్టు ♦ వదలఁబోఁడు;
ఎంతయుం ద్రోణుఁడు నిరాక♦రించుఁగాక
యేకలవ్యుండు విద్య సా♦ధింపలేదె! ౩౮౩

గీ. అరయఁగాఁ గొందఱవిచార♦సరణిచేత
విద్య యొక ధనమంచు భా♦వించుచుంద్రు;
విద్య కులకాంతవలె నరు♦న్విడువ దెపుడు
వెడలును ధనంబు పలుమారు ♦ వేశ్యవోలె. ౩౮౪

—♦ వి న య ము ♦—

గీ. వినయగుణముతోడ ♦ వెలయుచుండెడి విద్య
యెవని చిత్తమును హ♦రింపకుండు?
కాంచనంబు రత్న♦కలితంబు నైనచోఁ
గనులకుం బ్రమోద♦కరము గాదె! ౩౮౫

గీ. వినయ మొసఁగునట్టి ♦ విద్యయే యవినయ
హేతువైన నెవ్వఁ♦డేమిసేయు?
కంటిఱెప్పవోలెఁ ♦ గాపాడు తల్లియే
విషముఁబెట్ట దిక్కు ♦ వేఱెకలదె! ౩౮౬

గీ. శౌర్యధనులును లోఁగిన ♦ శత్రులయెడ
వినయమునుజూపఁ గీర్తిచే ♦ వెలయఁగలరు;
మున్ను రాముండు పరశురా♦మునకు మ్రొక్కి
ఘనతర యశోవిభూతిని ♦ గాంచలేదె! ౩౮౭

గీ. ఇతరుల జయింపఁగా మది♦ నెంచువారు
ముందువినయంబుఁ జూపుటే ♦ ముఖ్యతమము;
సింగమేనియు ముందుగా ♦ వంగి పిదప
నేపుమై గజమును సంహ♦రించుచుండు. ౩౮౮

గీ. భవ్య వినయంబుచేఁ గప్పఁ♦బడినయట్టి
యన్య సుగుణంబు లతిశోభ♦నందఁగలవు;
కుసుమ కోమలులకు మేలి♦ముసుగువలన
నెక్కుడై కానుపింపదే ♦ చక్కదనము! ౩౮౯

గీ. వినయగుణముతోడ ♦ వెలయు మానవులెల్ల
నున్నతిని వహింతు ♦ రొక్కవేళ;
అరయఁ బాదతలము ♦ నంటియుండెడు ధూళి
యెప్పుడేని మీఁది ♦ కెగురకున్నె! ౩౯౦

గీ. విద్యయే ఘనమంచు భా♦వించుచుంద్రు
ఘనతరము దానికంటెను ♦ వినయగుణము;
విద్యయది రాజవశ్యమై ♦ వెలయుచుండ
వినయము త్రిలోకవశ్యమై ♦ వినుతిఁగనదె! ౩౯౧

♦ వివేకము ♦

గీ. ఏ స్థలంబునందు ♦ నేకార్య మొనరింప
వలయునో యెఱుంగ♦వలె నరుండు;
నీటిమీఁద బండి, ♦ నేలపైఁ బడవను
గడఁగి యెవ్వఁడైన ♦ నడుపఁగలఁడె! ౩౯౨

గీ. ఆర్యజనులయందు ♦ నల్ప వివేకియౌ
వాఁడొకింత కీర్తి ♦ పడయఁబోఁడు;
సురుచిరంబులైన ♦ సూర్యకాంతులమధ్య
దివ్వె సుంతయైన ♦ దీప్తిఁగనునె! ౩౯౩

గీ. బుద్ధిశాలియైన ♦ పురుషుండు దుష్టుల
యుక్తిచేతఁ గెలుచు♦చుంట నిజము;
పూని చెంతనున్న ♦ భూమిఁ ద్రవ్వినయంత
గొప్పవృక్షమైనఁ ♦ గూలిపడదె! ౩౯౪

గీ. సొంతమైన తెలివి ♦ సుంతయు లేనట్టి
వానికేల శాస్త్ర ♦ వర్గమెల్ల?
అంధుఁడైనవాని ♦ కద్దం బొసంగుట
వలన సుంతయైన ♦ ఫలముగలదె! ౩౯౫

గీ. లోనిసార మింత ♦ లేనట్టివానికి
సాయ మెవ్వరేమి ♦ చేయఁగలరు?
మలయగిరి సమీప♦తలమునఁ బుట్టినన్
వెదురుచందనంపు ♦ విధముఁ గనునె! ౩౯౬

గీ. నమ్మి చెంతఁజేరు ♦ నరులను వంచించు
టదియు నొక్క ప్రజ్ఞ ♦ యనఁగఁదగదు;
కడు శ్రమంబు నొంది ♦ తొడపైని నిద్రించు
వానిఁ జంపు టదియుఁ ♦ బౌరుషంబె! ౩౯౭

గీ. అతి వివేక సమన్వితుం♦డైన నరుఁడు
పామరుని దూషణములకు ♦ బాధపడఁడు;
ఉన్నత గజంబుపైనెక్కి ♦ యున్నవాఁడు
కుక్కకూతకు జడియునే ♦ కొంచెమేని! ౩౯౮

గీ. చతురమతి యైనవాఁడు దు♦ర్జనులతోడ
స్నేహమును విరోధమును వ♦ర్జింపఁదగును;
కుక్క నాకినఁ గఱచిన ♦ గొప్పబాధ
కలుగుచుంట యథార్థంబు ♦ గాకయున్నె! ౩౯౯

గీ. మనుజుఁడొక కార్య మాచరిం♦పకయమున్నె
యెంతయును మంచిచెడ్డ యో♦జింపవలయు;
కోరితా నత్తి గొరిగించు♦కొన్న పిదప
ఫలముగలుగునె తిథివార♦ములఁ దలంప! ౪౦౦

గీ. అతిమనీషా సమన్వితుం♦డైన వాని
నెట్టి శాత్రవులేని బా♦ధింప లేరు;
హస్తమున ఛత్రము ధరించి♦నట్టి వాని
కెంత వర్షంబు గురిసిన ♦ నేమి భయము! ౪౦౧

గీ. శత్రువులబాధ రానున్న ♦ సమయమందు
వినయమూని మెలంగు వి♦వేకశాలి;
బాలకులు పెట్టుబాధ తా♦బేలెఱింగి
తనదు దేహంబు లోలోన ♦ దాచుకొనదె! ౪౦౨

గీ. పండితుఁడువోలె మూర్ఖుండుఁ ♦ బరగుఁగాక
తెలివి నోర్విప్పినంతనే ♦ తేటపడును;
హంసవలె కొంగ తెల్లగా ♦ నలరుఁగాక
పాలునీరేకమైన వే♦ర్పఱుపఁ గలదె! ౪౦౮

గీ. ముందురాబోవు సంకటం♦బును దలఁపక
యేపనియుఁ జేయఁగా సాహ♦సింపరాదు;
కంచె యూవలిగుంటను ♦ గాంచఁబోక
దుముకుచో నందులోఁబడి ♦ త్రుంగకున్నె! ౪౦౯

గీ. పరుల దోషంబు వెదకెడు♦వాఁడు ముందు
తనదు లోపంబులను దిద్దు♦కొనఁగవలయు;
కుంటివానిని నిరసింపఁ ♦ గోరువాఁడు
కడువడిం దాను ముందుగా ♦ నడువ వలదె! ౪౧౦

గీ. బుద్ధిమంతులు తమ శాత్రు♦వుల వలనను
స్వీయకార్య సమాప్తిఁ గా♦వించుకొందురు;
కోకిలము తనబిడ్డలఁ ♦ గాకివలనఁ
బెంపుఁగాంచెడు నట్లాచ♦రింపకున్నె! ౪౧౧

గీ. బలముఁగలవారు కలహించు ♦ పట్టునందు
దుర్బలులు వారి నడుమను ♦ దూరరాదు;
ఆవులావులు పోట్లాడు♦నట్టి దెసకు
వెళ్ళ లేగల పాదముల్ ♦ విఱుగకున్నె! ౪౧౨

గీ. పుట్టునపుడె తెల్వి ♦ పుట్టంగవలెఁగాక
కోరి తెచ్చిపెట్టు♦కొనఁగ రాదు;
కడుపులోనలేని ♦ కరుణ రవ్వంతైనఁ
గౌఁగిలించుకొన్నఁ ♦ గలుగునొక్కొ! ౪౧౩

గీ. శిష్యులకునొజ్జ సమముగాఁ ♦ జెప్పువిద్య
బుధుఁడొకండగు, నొక్కండు ♦ మూఢుఁ డగును;
ఎదుటి వస్తుబింబమును గ్ర♦హించుటందు
అద్దమున కీడగునె మంటి♦ముద్దగూడ! ౪౧౪

గీ. సకలశాస్త్రంబులఁ బఠించి ♦ సారమెల్ల
నరయుచు వివేకి సంతోష ♦ మందుచుండు;
వివిధకుసుమంబులన్ బహు♦విధ రసముల
నాని సంతుష్టిఁ గాంచదే ♦ తేనెటీగ! ౪౧౫

గీ. చదివి, వ్రాసి, చూచి, ♦ సంప్రశ్న చేసి పం
డితులవలనఁ దెలియు ♦ నతని బుద్ధి;
యలఘు సూర్యకిరణ♦ములచేతఁ బద్మప
త్రమ్మువోలె వికస♦నమ్ముఁ గాంచు. ౪౧౬

అవివేకము

గీ. జ్ఞానహీనతచే నెవ్వఁ♦డేని కోర
రానియది కోరఁ దప్పక ♦ హానిగలుగు;
పక్వఫలమని భావించి ♦ పడయ నెంచి
యగ్గిలోఁబడి మిడుతలు ♦ మ్రగ్గకున్నె! ౪౧౭

గీ. బలయుతుం డరుదెంచి పైఁ ♦ బడెడు వేళ
నెదురుకొనునట్టివాఁడు న♦శించితీరు;
హెచ్చుగా నీటి వెల్లువ ♦ వచ్చునపుడు
గొప్పవై నిల్చు చెట్లెల్లఁ ♦ గూలిపడవె! ౪౧౮

గీ. అల్పలాభంబునకు మది ♦ నాసచెంది
యధిక నష్టంబుఁ బొందు నో♦కప్పు నరుఁడు;
ఓలితక్కువయని యంధు♦రాలిఁ గొన్నఁ
గుండ లన్నియుఁ బిండిగాఁ ♦ గొట్టుకున్నె! ౪౧౯

గీ. అజ్ఞులగు మానవులు భవి♦ష్యద్విధాన
ములఁ దలంపక లోలోన ♦ మురియుచుంద్రు;
ఆలు లేదు విచారింపఁ ♦ జూలు లేదు
కొడుకు పేరేమియని మూఢు♦లడుగ వినమె! ౪౨౦

గీ. తనదు శక్తికెందుఁ ♦ దగనట్టి కార్యంబుఁ
బూనుకొనిన నిందఁ ♦ బొందఁగలరు;
"ఆకలిని దలంప ♦ నాకాశమంతయు
గొంతు సూదిబెజ్జ♦మంత" యనరె! ౪౨౧

గీ. అన్ని ధర్మంబులెఱిఁగిన ♦ యట్టివాని
యం దవిశ్వాస మెంతయుం ♦ బొందరాదు;
'ఇచ్చువానికిఁ బత్రింబు ♦ చచ్చువాని
కౌషధంబు నిరర్థకం♦బనఁగ వినమె! ౪౨౨

గీ. హెచ్చుగ నదృష్టకాలంబు ♦ వచ్చెననుచుఁ
జెడ్డపనులను మనుజుండు ♦ సేయరాదు
"దినము మంచిదటంచును ♦ దెల్లవార్లు
దొంగిలించినఁ" గష్టముల్ ♦ దొడరకున్నె! ౪-౨౩

—♦ డంబము. ♦—

గీ. నీచుఁ డెన్నేని డంబముల్ ♦ నెరపుఁగాక
యించుకయు గొప్పతనము ల♦భింపఁబోదు;
హెచ్చు వెలగల బంగారు ♦ ముచ్చెలేని
పాదముల యందె ధరియింత్రు ♦ గాదె జనులు; ౪-౨౪

గీ. లేశమును మంచిపనిఁ జేయ♦లేనివాఁడు
ప్రల్లదములాడ నెవ్వండు ♦ పరిగణించు?
"అల్పమగు సున్నమే పుట్టు♦నట్టిచోట
నన్నము లభించు"ననుట హా♦స్యమ్ముగాదె! ౪-౨౫

గీ. అధిక శక్తివంతుఁ♦డైనచో నాడంబ
రంబులేల గౌర♦వంబు కొఱకు;
మిగుల దీప్తిగలుగ ♦ మృగరాజ పట్టాభి
షేక మెవఁడు సేసె ♦ సింహమునకు! ౪-౨౬

గీ. ఆత్మలాభంబుకై చేయు♦నట్టి పనులు
పరుల మేలునకే యంచుఁ ♦ బలుకునొకఁడు;
ప్రీతిమై "నాలికన్నంబు ♦ పెట్టుచుంట
యూరి కుపకారమ"ని చెప్ప ♦ నొప్పునొక్కొ! ౪-౨౭

గీ. తనువు వ్యాధుల పాలైన ♦ దైవభక్తి
యుక్తులుగ నొప్పుదురు కొంద ♦ ఱుర్వియందు;
మొగము ముడుతలు పడినంత ♦ ముసలివేశ్య
ఘన తపస్వినివేషంబు ♦ గాంచవచ్చు. ౪౨౮

గీ. అన్నిటను నేఁ బవిత్రుండ ♦ నంచుఁ బలికి
నీచకార్యంబు లెన్నని ♦ నెరపఁదగునె!
చూడఁగా "నింటిపేరు క♦స్తూరివారు
నింట గబ్బిళముల కంపు" ♦ నంటకాదె! ౪౨౯

గీ. లేనిగుణమొక్కరుడు చెప్పఁ ♦ బూనుఁగాక
బయటఁబెట్టును వాని న♦భ్యాసగతులు;
"అచ్చముగ తిరుమణిధారి ♦ యైన యెడల
పుల్ల పట్టుటలోఁ దెల్పి ♦ బోధపడదె!" ౪౩౦

గీ. అక్షరజ్ఞానమున్న మే♦లగును గాని
యెట్టి ఘనవేషములఁ దాల్ప ♦ నేమిఫలము?
ఎల్లకాలంబుఁ దా వస్త్ర♦హీనుఁడయ్యు
శివుఁడు ముల్లోకములను బూ♦జింపఁబడఁడె! ౪౩౧

గీ. జనులు ధరియించునట్టి వ♦స్త్రములవలన
నొక్కొకప్పుడు గౌరవం ♦ బొదవుచుండు;
జలధి చర్మాంబరునకు వి♦షంబొసంగి
యల మహాలక్ష్మినిచ్చెఁ బీ♦తాంబరునకు. ౪౩౨

ఉపకారము

గీ. ఎట్టి సంకటమేని బ్రా♦ప్తించుఁగాక
మానరు పరోపకారంబు ♦ మాన్యు లెపుడు;
పదములకు బంధనంబు సం♦ప్రాప్తమైనఁ
బాలొసంగవె గోవులు ♦ ప్రజల కెల్ల! ౪౩౩

గీ. అమితమైన కష్టంబుఁ దా♦మనుభవించి
పరులకు సుఖంబు గల్గింతు ♦ భవ్యమతులు;
చెఱకుకఱ్ఱలు యంత్రానఁ ♦ జిక్కి నలిగి
మధురరసము నొసంగవే ♦ మానవులకు! ౪౩౪

గీ. పరులప్రాణంబు రక్షింపఁ ♦ బాటుపడెడు
వాఁడు కరుణామయుండని ♦ వాసి కెక్కు;
పావురంబును బ్రదికింపఁ ♦ బ్రతినఁబూని
మేని మాంసంబు శిబి యిచ్చె ♦ శ్యేనమునకు. ౪౩౫

గీ. అరయఁగఁ బరోపకారి యై♦నట్టి వాఁడు :
తనదు లాభంబు సుంతయుఁ ♦ దలఁపఁబోఁడు;
చంద్రుఁ డిల కెల్లఁ గాంతినొ♦సంగుఁగాక
తన కళంకంబుఁ దీర్చుకోఁ♦దలఁచు నొక్కొ! ౪౩౬

గీ. ఇలను బండితులెందఱు గలిగియున్నఁ
బరులమేలు గోరెడు వార♦లరుదుసుమ్ము;
తీయనై రోగము నశింపఁ♦జేయునట్టి
యౌషధం బది దుర్లభ♦మగును గాదె! ౪౩౭

గీ. ఉర్విపై నెందఱో జను ♦ లుండ్రు గాక
పరహితుం డొక్కఁడే కీర్తి ♦ వడయఁగలఁడు;
వేలకొలఁదిగ సర్పముల్ ♦ వెలయుఁగాక
భూమినిభరించు శేషుఁడే ♦ పొందుయశము ! ౪౩౮

గీ. సంకటములఁబొందు ♦ సమయమందును సాధు
జనులు పరహితంబు ♦ సలుపుచుంద్రు;
అరయ రాహువక్త్ర ♦ మందుండి చంద్రుండు
కుముదములకుఁ గాంతిఁ ♦ గూర్చుగాదె ! ౪౩౯

గీ. అధమమైన చోటు ♦ నందుఁ బుట్టియు సాధు
జనులు పరహితంబు ♦ సలుపుచుంద్రు;
తలఁచిచూడ నోష ♦ ధులు కానలోఁబుట్టి
యెల్ల రోగముల హ ♦ రించుఁగాదె ! ౪౪౦

గీ. ఘనులకుం బరోప ♦ కార జీవన మెన్న
సహజమై చెలంగు ♦ జగతియందు;
ఇనుఁడు ప్రతిదినంబు ♦ నేలాభమునుగోరి
కమలములకుఁ దా వి ♦ కాసమొసఁగు ! ౪౪౧

గీ. సజ్జనులుదాము తమ సర్వ ♦ సంపదలను
పరులకే నిత్య ముపయోగ ♦ పఱుచుచుంద్రు;
వృక్షములు దమఫలముల ♦ నెల్లఁ బరుల
కిచ్చునేగాని తామొక్క ♦ టేని తినునె ! ౪౪౨

గీ. ఇతరుఁడేనియు మేలు గా♦వించి యొకట
బరమబాంధవుఁడై కీర్తి ♦ వడయఁగలఁడు;
అడవిలోపలఁ బుట్టుఁగా ♦ కౌషధంబు
జనులకు సహాయకారియై ♦ తనరుఁగాదె! ౪౪౩

గీ. ఉర్విపైఁ బరహితుఁ డొక్కఁ ♦ డుండునెడల
వానికీర్తిని శ్లాఘించు♦వాఁడు నుండు;
భోజునకు సాటియైనట్టి ♦ రాజువెలయఁ
గాళిదాసునిబోలు స♦త్కవియుఁ గలుగు. ౪౪౪

గీ. అనుదినంబు మేలు ♦ నాచరించెడు వాని
కెపుడు గౌరవము ల♦భింపఁగలదు;
గళవిషంపువేడిఁ ♦ దొలఁగించు చంద్రుని
శివుఁడు శిరమునందుఁ ♦ జేర్చికొనఁడె! ౪౪౫

గీ. అడుగకయె యెవ్వఁడు హితంబు ♦ నాచరించు
నట్టి మానవుఁడే మిత్రుఁ ♦ డనఁగఁ దగును;
కన్నులకు ఱెప్ప, లొడలికిఁ ♦ గరయుగంబు
రక్షకములౌట సహజధ♦ర్మమునఁ గాదె! ౪౪౬

గీ. ఎపుడుఁ బరులకుమేలుఁ గా♦వించుకొఱకు
స్వయముగా దీక్షవహియింత్రు ♦ సాధుజనులు;
జలము వర్షించి ముదము నొ♦సంగుమనుచు
నెవ్వఁడేనియు మేఘుఁ బ్రా♦ర్థించునొక్కొ! ౪౪౭

గీ. తనువు సర్వంబుఁ జందనం ♦ బునను గాక
రమ్యమగును బరోపకా ♦ రంబువలన;
శాస్త్రమునఁ గర్ణములు పరి ♦ శంబుఁ గాంచుఁ
గుండలంబులఁ గల్గునే ♦ గొప్పతనము! ౪౪౮

గీ. అధిక కరుణార్ద్రమానసుం ♦ డైన వాఁడు
ధన మొసఁగి బీదలకు మోద ♦ మును ఘటించు;
సారతరమై తనర్చు వ ♦ సంతఋతువు
పుష్పముల శోభఁ గూర్పదే ♦ పుడమికెల్ల! ౪౪౯

గీ. ఘనపరోపకృతియుఁ ♦ గైవల్యమునుదూచి
మొదటి దధికమనుచు ♦ మది నెఱింగి
యుండనోపుఁ గాక ♦ యున్న వైకుంఠుండు
దాల్చునే దశావ ♦ తారములను! ౪౫౦

—♦ అపకారము ♦—

గీ. పరులఁ జెఱుప నెవఁడు ♦ భావమందుఁ దలంచు
నట్టివాఁడు చెడును ♦ దుష్టతుదకు;
శైశవమునఁ గృష్ణుఁ జంపఁ బూతన వచ్చి
యతనివలన మరణ ♦ మందలేదె! ౪౫౧

గీ. అహిత మాచరించు ♦ నట్టిచోఁ దనవార
లైనఁ బరమశత్రు ♦ లగుట నిజము;
తనదు దేహమందు ♦ జనియించినను గూడ
వ్యాధి తనకు శత్రు ♦ వగును గాదె! ౪౫౨

గీ. ఇతరుల కుపద్రవంబుఁ గ♦ల్పించువారుఁ
గూడ గౌరవ మొకటఁ జే♦కొనుచు నుంద్రు;
ఎన్నియో సాధుజంతువు లెసఁగుచుండ
సర్పముల పూజసేయరే ♦ జగతియందు! ౪౫౩

—♦ సత్సంగము ♦—

గీ. సజ్జనులచెంత నున్న దు♦ర్జనులకైనఁ
గలుగుచుండును నిరతంబు ♦ గౌరవంబు;
విమలమగు లోచనముచెంత ♦ నమరుకతనఁ
గాంచదే కాటుకను గుడ్డి ♦ కన్నుఁగూడ! ౪౫౪

గీ. గొప్పతనమును బొందఁగఁ ♦ గోరువారు
ఎపుడు సుజనులమైత్రిఁ గా♦వింపవలయు;
అందమగు పూలతోఁ జెల్మి ♦ నందుకతన
దారమును స్త్రీలు శిరముపైఁ ♦ దాల్చుచుంద్రు. ౪౫౫

గీ. అతి ప్రకాశవంతుఁ♦డగు వానిఁ జేరిన
క్షుద్రుఁడేని మిగుల ♦ శోభఁగాంచు;
సూర్యతేజమింత ♦ సోకినమాత్రాన
అగ్నికాంతి గలుగు ♦ నద్దములకు! ౪౫౬

గీ. గొప్పవారితోడఁ ♦ గూడినమాత్రాన
నధముఁడేని పూజ్యుఁ♦డగుట నిజము;
శాస్త్రవిధులచేత ♦ స్థాపింపఁబడినంత
రాయి దేవుఁడగుచు ♦ రాణకెక్కు! ౪౫౭

గీ. తలఁచిచూడ నుత్త♦ములతోడి సాంగత్య
మెల్లరకు గుణంబు ♦ నీయఁగలదు;
పద్మ పత్రమందుఁ♦బడు నీటిబిందువుల్
గాంచకున్నె మౌక్తి♦కముల కాంతి! ౪౫౮

గీ. సాధుజనులతోడ ♦ సఖ్యంబు గావింపఁ
గుజనుఁడేని మిగుల ♦ సుజనుఁడగును;
మలయపర్వతంపు ♦ చెలిమియుండిన వంట
కట్టెలకును మంచి ♦ గంధమొదవు! ౪౫౯

గీ. సజ్జనులతోడ స్నేహంబు ♦ సలుపునెడల
నెంత గౌరవమేని ల♦భింపఁ గలదు;
రాఘవునితోడి చెలిమిచేఁ ♦ బ్రాజ్యరాజ్య
విభవమును బొందలేదె వి♦భీషణుండు! ౪౬౦

గీ. పుడమిపై సర్వవిషయ సం♦పూర్ణుఁడేని
కోరఁగాఁదగు సుజనులో♦వారి చెలిమి;
అన్నివిధములఁ బరిపూర్ణ♦మైన జలధి
యెపుడుఁ జంద్రోదయమును గాం♦క్షింపకున్నె! ౪౬౧

గీ. మనుజుఁ డాపదలం బాపు♦కొనుట కొఱకు
నెపుడుఁ బ్రాజ్ఞులమైత్రి నా♦ర్జింపవలయు;
యుక్తిపరుఁడగు మంత్రి లే♦కున్నయెడల
వదలునే కష్టములు ధరా♦వరులకేని! ౪౬౨

ఆశ్రయము

గీ. ఎట్టివానిని నరుఁ డాశ్రయించుచుండు
నట్టి ఫలమును బొందు ని◆య్యది నిజంబు;
జలధి నాశ్రయించిన రత్న◆ములు లభించు
గొలని కేగిన దొరకును ◆ గలువదుంప. ౪౬౮

గీ. అతఁడు మానవుఁ డెవ్వాని ◆ నాశ్రయించు
వాఁడిడు ఫలంబువలననే ◆ వాంఛదీరు;
ఇల నయాచితముగ జలం◆ బెంతయున్న
స్వాతి చినుకులఁ గోరదే ◆ చాతకంబు! ౪౬౯

గీ. ఇలను మనుజులు దమ యోగ్య◆తలకుఁ దగిన
చోటనే యుండవలెఁ వేఱు◆చోటు తగదు;
తలఁపఁగా శిరోమణిని బా◆దంబునందు
అందెను శిరంబున ధరించు◆టర్హమగునె! ౪౭౦

గీ. తెలియఁగా నన్యజనుల యు◆ద్దేశములును
వరలు నొకచోట నాత్మ భా◆వంబుల వలె;
చక్కనై గుండ్రమగు ముఖ◆చంద్ర ప్రతిమ
ఖడ్గమునయందుఁ బొడవుగాఁ ◆ గానుపించు! ౪౭౧

మహాశ్రయము

గీ. ప్రభువువలనను సుకవియుఁ ◆ బ్రభువు సుకవి
వలన విఖ్యాతిఁ గాంతురు ◆ వసుధయందు;
రాత్రిచేఁ జందురుం డల ◆ రాత్రి చంద్రు
చేతఁ బ్రతిదినమును బ్ర◆కాశించుఁగాదె! ౪౭౨

గీ. పండితుఁడుగాని, లతగాని, ♦ పడతిగాని
యాశ్రయముచేతనే శోభ♦నందుచుండు;
ఎంత వెలగల మాణిక్య♦మేని మంచి
కనకమునఁ గూర్చినపుడె ప్ర♦కాశమందు! ౪౭౩

గీ. పండితులలోన నొక్క మూ♦ర్ఖుండు సేరఁ
బండితత్వంబు వాఁడును ♦ బడయఁగలఁడు;
ఇలను రోహణశిఖరిపై ♦ నిలచినంత
గాజుపూసయు ఘన రత్న♦కాంతిఁ గనదె! ౪౭౪

గీ. అధిక గుణవంతులగు వార♦లైనఁ బరుల
వలననే తమశక్తిని ♦ దెలియఁగలరు;
కనుల కెంతటి మహిమంబు ♦ గలిగియున్న
అద్దమే లేనిచోఁ దెలి♦యంగ నగునె! ౪౭౫

గీ. అతిదురాత్ముఁడేని ♦ యాశ్రయబలముచే
నధికగౌరవంబు ♦ నందఁగలఁడు;
స్త్రీల కన్నులందుఁ ♦ జేర నల్లనిదైన
కాటుకయును మంచి ♦ కాంతిగలుగు. ౪౭౬

గీ. నీచ జనులకేని నిర్మలాధారంబు
వలన గొప్పతనము ♦ గలుగుచుండు;
పుడమి శుక్తియందుఁ ♦ బడు నీటిబిందువు
ముత్యమై ప్రకాశ♦మును వహించు. ౪౭౭

గీ. ప్రభువరుల యాశ్రయంబును ♦ బడసినపుడె
యెంతయుం బండితుఁడు ప్రకా♦శింపఁ గలఁడు
దివ్య మలయాద్రినికటప్ర♦దేశమందె
చందనమహీజ మభివృద్ధి ♦ నొందుఁగాదె! ౪౭౮

గీ. ఘనులకడ నున్న విఖ్యాతి ♦ గలుగుఁగాని
యెపుడు సామాన్యులం జేర ♦ నేమి ఫలము?
శంఖమునఁ బోయఁ దీర్థమా ♦ జలము మట్టి
పెంకులోఁ బోయఁ నీరని ♦ పిల్తురుగాదె! ౪౭౯

గీ. అధిక గుణవంతుఁడగు వాని ♦ నాశ్రయింప
స్వాంతమున నెంచుచుంద్రు వి♦జ్ఞానధనులు;
అధికకుసుమ సమన్వితంబైన యట్టి
మావిచెట్టును గోరదే ♦ మధుపచయము! ౪౮౦

గీ. క్షితిని గొప్పచోటఁ ♦ జేరిన మాత్రాన
సోమరులకుఁ గూడ ♦ సుఖము గలుగు;
అరయ నెందుకేని ♦ కొఱగాని యాబోతు
బ్రతుకకున్నె గుడుల ♦ పజ్జఁజేరి! ౪౮౧

♦ హీనాశ్రయము ♦

గీ. అల్పుఁడైనవాని ♦ నాశ్రయించుటచేత
ఘనులకైన నింద ♦ గలుగుచుండు;
తాడిచెంతఁ పాలు ♦ ద్రావుచుండినఁ గూడఁ
గల్లుఁ ద్రావినట్లు♦గాఁ దలంతురు. ౪౮౨

గీ. అల్పుఁడైన మనుజు ♦ నాధారముగఁగొన్న
గొప్పవాఁడుఁ గూడఁ ♦ గొంచెమగును;
పెద్ద యేనుఁగేని ♦ యద్దంబులోపలఁ
గొంచెమగుచుఁ గాన♦పించుఁగాదె! ౪౮౩

గీ. తెలివిలేని మాన♦వుల చెంతఁ జేరిన
గొప్పవారికేని ♦ కొఱతగలుగు;
మందమతికి మంచి ♦ మకరతంబు లభింప
గాజుపెంకులందుఁ ♦ గలుపకున్నె! ౪౮౪

గీ. ధనముపై నాశచేత దు♦ర్జనుని జేరఁ
బలువిధంబులఁ గీడు సం♦ప్రాప్తమగును;
రత్నములు కానఁజెంది సం♦ద్రమునమునుఁగ
జలచరంబులచే బాధ ♦ కలుగకున్నె! ౪౮౫

గీ. అవని ♦ క్రూరస్వభావుఁడై ♦ నట్టి మనుజు
చెంతనున్నట్టివానికిఁ ♦ జేటు కలుగు;
ఏటియొడ్డున నెలకొన్న ♦ వృక్షమునకు
నాశనము తప్పనొక్కొ యే♦నాటికైన! ౪౮౬

గీ. ఖలుఁడు ధనవంతుఁడని వాని ♦ కడకుఁ జేర
గష్టములె కల్గు నెన్న సు♦ఖంబుసున్న;
రత్నమును బొందఁగోరి స♦ర్పమునుడాయఁ
బ్రాణహానియె కాకొండు ♦ ఫలముగలదె! ౪౮౭

గీ. కొంచ విశ్వాసపాత్రుండు♦గాని మనుజుఁ
డెంత ఘనుఁడైన జను లాశ్రయింపఁబోరు;
సింహము మృగాధిపతియౌచుఁ ♦ జెలఁగుఁగాక
సన్నిధికిఁ జేరునే యొక్క ♦ జంతువేని! ౪౮౮

గీ. అవని హీనజనుల ♦ నాశ్రయించుటచేతఁ
బండితునకు గౌర♦వంబు రాదు;
జారి వ్రేలుచుండు ♦ చనుల మధ్యమునందు
హారముండి శోభ ♦ నందఁగలదె! ౪౮౯

—♦ అదృష్టము ♦—

గీ. ఎల్లరకు నదృష్టమే ఫలియించును
గాదు పౌరుషంబు ♦ కాదు విద్య;
రాయి దేవుఁడగుచు ♦ రాజిల్లునం దేమి
పౌరుషంబు, విద్య ♦ పరగుచుండె! ౪౯౦

గీ. దైవబల మొకింత ♦ తనకున్న దుర్బలుం
డేని శత్రువుల జ♦యింపఁగలఁడు;
ఎంచఁగా శరీర♦మే లేని మన్మథుం
డెల్ల లోకముల జ♦యించుఁ గాదె! ౪౯౧

గీ. ఎల్లయెడ నదృష్ట♦మే ఫలియించును
గాని యన్యగతులఁ ♦ గలదె ఫలము;
మును సముద్రమథన♦మున విష్ణునకు లక్ష్మి
గలుగ శంకరునకుఁ ♦ గలిగె విషము! ౪౯౨

గీ. యుక్తులెన్నని యార్జించి ♦ యుండుఁగాక
భాగ్యమదిలేక సంపదల్ ♦ వడయుటరిది;
మిగుల జిత్తులమారియై ♦ నెగడుఁగాక
నక్కకు లభించునే మృగ♦నాథపదము ! ౪౯౩

గీ. ఒక్కపుడు హీనదశనొంది ♦ యుండువాఁడు
వేఱొకప్పుడు ఘనతచే ♦ వెలయఁగలఁడు;
కానలో ఘోరకష్టముల్ ♦ గాంచినట్టి
రాముఁడే రాజ్యపట్టాభి ♦ రాముఁడయ్యె ! ౪౯౪

గీ. ఘనతరంబగు భాగ్యంబు ♦ గలిగియున్న
నెంతటి కురూపియును సిరి♦ నెనయఁ గలఁడు;
కర్ణములుసూడ మిగుల వ♦క్రంబులయ్యుఁ
బొందవే రత్నయుత హేమ ♦ భూషణముల ! ౪౯౫

దురదృష్టము

గీ. గొప్పమేలు మదిని ♦ గోరంగ దురదృష్ట
గరిమవలనఁ గీడు ♦ గలుగుచుండు;
ఆశతోడ రాహు ♦ వమృతంబునకుఁ బోవఁ
జక్రధరునివలనఁ ♦ జావుమూడె ! ౪౯౬

గీ. అందఱకును మిత్రుఁ♦డగువాఁడె దురదృష్ట
వంతునకు సతంబు ♦ వైరియగును;
ఉర్వికెల్లఁ గాంతి♦నొసఁగెడు సూర్యుండె
కుముదములకు హానిఁ ♦ గూర్చుఁగాదె ! ౪౯౭

గీ. ఎంత గొప్పవారి ♦ కేనియు దౌర్భాగ్య
వశతఁ గష్టగతులు ♦ వచ్చుచుండు;
అల మహేశు శిరము ♦ నందు భూషణమయ్యుఁ
జందమామ క్షయము ♦ నొందవలసె. ౪౯౮

గీ. ఎట్టిఘనుల నాశ్ర ♦ యించిన భాగ్యాను
సారముగ ఫలంబు ♦ సంభవించు;
శివుని కంఠమందుఁ ♦ జేరియు వాసుకి
గాలిపీల్చి బ్రదుకు ♦ గడుపవలసె ! ౪౯౯

గీ. అధిక శక్తిమంతు ♦ లైనను దౌర్భాగ్య
మనుభవింపవలయు ♦ నది నిజంబు;
పరమపురుషుఁడైన ♦ హరి సముద్రంబులోఁ
బవ్వళింపవలసెఁ ♦ బాము మీఁద ! ౫౦౦

గీ. ఇల నదృష్టహీను ♦ లెంత పావనులైనఁ
గాని చెడుఫలంబె ♦ కలుగుచుండు;
అమిత నిర్మలంబు ♦ లైనను నేత్రంబు
లెపుడుఁ గాటుకనె ధ ♦ రింపవలసె. ౫౦౧

గీ. ఇల నదృష్టహీను ♦ లెంత తపించిన
ఫలము స్వల్పమగుచుఁ ♦ బరగుచుండు;
కడుఁదపించి యేడ్చి ♦ కన్నీటి మాత్రముక్
జలముఁ బొందఁ గలదె ♦ చాతకంబు ! ౫౦౨

గీ. ధాతవ్రాత సుంత ♦ దాటివర్తింపంగ
శక్తికలదె యెట్టి ♦ జాణకైన!
అఖిలలోకనేత్రు ♦ లై వెల్గు నాసూర్య
చంద్రులెపుడు నస్త ♦ మొందవలసె. ౫౦౩

గీ. అరయ విధివిధాన ♦ మనునది నరులకే
గాదు సురలకేని ♦ కలిగియుండు;
అల కుబేరుతోడఁ ♦ జెలిమికల్గినఁ గూడఁ
జర్మముల ధరించు ♦ శంకరుండు. ౫౦౪

గీ. ఎంతగొప్పవార ♦ లైని దైవవిధాన
మునకు వశ్యులగుదు ♦ రనుట నిజము;
అర్జునునకు సుతుడు, ♦ హరికల్లుఁ డగు నభి
మన్యుఁ డాజియందు ♦ మడియవలసె. ౫౦౫

గీ. ఎపుడు నిర్భాగ్యునకు ధనం ♦ బిడిన కొలఁది
నతనిచేటునకే హేతు ♦ వగుట నిజము;
ఎంచఁగా వానమిగుల వ♦ర్షించు కొలఁది
వాడి పోవునుగాదె జి♦ల్లేడుమొక్క! ౫౦౬

గీ. భవ్యగుణముండుఁగాక దౌ♦ర్భాగ్యునందు
సరసుఁడు తలంపఁడాతని ♦ సరసఁజేర;
మంచివాసనతో విజృం♦భించుఁగాక
చంపకము చెంత కేగునే ♦ షట్పదంబు! ౫౦౭

గీ. ఎంత మహిమాఢ్యులగు వారి♦కేని సుంత
బ్రహ్మవ్రాతను దప్పింప ♦ వశముగాదు;
సద్గుణాధికుఁడై యొప్పు ♦ సాగరునకుఁ
జంద్రుని కళంకమునుమాన్ప ♦ శక్తిగలదె! ౫౦౮

గీ. ఒక్కయెడ మానవుండు తా♦నొకటితలఁప
దైవమింకొక్క రీతిగాఁ ♦ దలఁచుచుండు;
ధర్మజుఁడు జూదమును వినో♦దమునఁ గాడ
సర్వరాజ్య వినాశంబు ♦ సంఘటిల్లె! ౫౦౯

గీ. ఎన్నియో యత్నముల నాచ♦రింతురిగాక
దైవగతి సుంతయేనియుఁ ♦ దప్పఁబోదు;
సకలవిధ రక్షణంబులు ♦ జరుగుచున్న
నల పరీక్షిత్తు మరణంబు ♦ నందలేదె! ౫౧౦

గీ. రూపగుణశీల విద్యా ని♦రూఢులేని
కష్టములఁ బొందుదురు దైవ♦కారణమున;
అల్ల ద్రౌపది సైరంధ్రి♦యై సుధేష్ణ
నాశ్రయించి బహుశ్రమ ♦ లందలేదె! ౫౧౧

గీ. నిరుపమంబగు దౌర్భాగ్య ♦ గరిమవలన
సద్గుణము కూడఁ గీడునే ♦ సంఘటించు
వలపుఁగొలిపెడు కస్తూరి ♦ గలుగుకతన
ఘోర మరణంబుఁ గనదె క♦స్తూరి మృగము! ౫౧౨

గీ. తామహేశుఁ, డద్రీశుండు ♦ తనదు మామ,
కొమరుఁడు గణేశ్వరుండు, స♦ఖుఁడు ధనేశుఁ
డైనను శివుండొనర్చు భి♦క్షాటనంబు
ఎంత బలవంతమో గదా ♦ యీశ్వరేచ్ఛ! ౫౧౩

—♦ ధ న ము ♦—

గీ. వసుధ నెంత గొప్ప♦వాఁడేని ధనవంతు
నొద్ద నెపుడుఁ జేర♦కుండ లేఁడు;
అల మహానుభావుఁ ♦ డగు శివుండు కుబేరు
నింటిదరి వసించు ♦ నెల్లవేళ. ౫౧౪

గీ. ఎంచిచూడ ధరణి ♦ నెల్లగుణంబులుఁ
గాంచనంబు నాశ్ర♦యించి యుండు;
పక్షి సంచయంబు ♦ వృక్షంబు మీఁదను
స్త్రీలు పతుల చెంతఁ ♦ జేరునట్లు. ౫౧౫

గీ. అఖిలజనులు ధనము ♦ నార్జింపవలయును
బిదప దాని నెపుడుఁ ♦ బెంపవలయు;
ఆయమింత లేక ♦ యనుభవించుచునున్న
ధరణి మేరువైనఁ ♦ దఱుగకున్నె! ౫౧౬

గీ. ధనముఁ గూడఁబెట్టు ♦ దక్షులు కొందఱు
అనుభవింపఁ గొంద ♦ ఱర్హు లవని;
కరము కలిపి ముద్ద ♦ గాఁ జేయునన్నంబు
దాని రుచి నెఱుంగఁ ♦ దగునునాల్క. ౫౧౭

గీ. ధనము మిక్కిలి ప్రీతియై ♦ తనరుఁగాక
చెలఁగి దుర్నీతితోడ నా♦ర్జింపరాదు ;
మంచి బంగారుకత్తి ల♦భించెననుచుఁ
గడుపులో నెవ్వఁడైనను ♦ బొడుచుకొనునె ! ౫౧౮

గీ. ద్రవ్యమదమత్తచిత్తుఁడై ♦ తనరువాని
యొద్దఁ జేరనివాఁడె ధ♦న్యుండు సుమ్ము ;
వనములో నాకలంబులు ♦ దిను పశువుల
జీవనంబు నిశ్చింతమైఁ ♦ జెలఁగుఁగాదె ! ౫౧౯

గీ. అవని మనుజుల సంతోష ♦ హానికొఱకె
కడు ధనమువచ్చి చేరు నా♦కస్మికముగ ;
వర్ష జలమెల్లఁ జెఱువులో ♦ వచ్చిచేరి
స్థిరముగా నుండునే గట్లఁ♦జెఱచుఁ గాక ! ౫౨౦

గీ. అనుభవింపని, పరుల కీ♦యని ధనంబు
అంతయును దొంగలవశంబె ♦ యగునుజుమ్మ ;
తేనెటీగలు కూర్చిన ♦ తేనెయెల్ల
నడవిలోఁ బోయవాండ్ర పా♦లగును గాదె ! ౫౨౧

గీ. ఎట్టి గుణములనేని గ♦ణింపఁబోక
జనులు ధనమునె భావింత్రు ♦ చాలమంది;
శిరముపైఁ దన్ను ధరియించు ♦ శివుని విడి
గంగ రత్నాకరుంజేర ♦ గంతులిడదె ! ౫౨౨

గీ. ఉన్నత గుణంబులెన్నేని ♦ యుండుఁగాక
యాశ్రయింపరు మానవు ♦ లర్థహీను;
చాతకంబేనియు విశేష ♦ జలముతోడ
నెనయు మేఘంబునే యాశ్ర♦యించుఁగాదె! ౫-౨౩

గీ. తాముచేర్చిన బహుళ వి♦త్తమునుగాంచి
యమిత సంతోషమందుడు ♦ రవని జనులు;
అధికనీరప్రపూర్ణమై ♦ నట్టివేళ
మిగుల గర్జించుచుండదే ♦ మేఘమాల! ౫-౨౪

గీ. ధనికుఁడు గుణాఢ్యునేని నా♦శనమొనర్ప
నెంచగా దరిద్రుండు ర♦క్షించుచుండు;
పూర్ణకుంభఁబు త్రాటిని ♦ ముంచివేయుఁ
గాని తేల్చుదొకో నీరు ♦ లేనికుండ! ౫-౨౫

గీ. అన్నియు నెఱింగి సప్రాణు♦లైనయట్టి
జనులు ధనమునుబొగడ నా♦శ్చర్యమేమి?
ప్రాణరహితమౌ దుందుభి ♦ పలుకుఁగాదె
అనయము ధనం ధనం ధనం ♦ ధనమటంచు! ౫-౨౬

గీ. వసుధపై నెంతయును గొప్ప♦వారలేని
ధనమునకు దాసులై యుండు♦రనుట నిజము;
అల మహాశూరులైన భీ♦ష్మాదులెల్లఁ
దిండికై కౌరవుల యండ ♦ నుండలేదె! ౫-౨౭

గీ. ఇలఁ బరోపకారులు కృశి♦యించుచుండ
నిత్తురి ధనికులు లుబ్ధుల♦కే ధనంబు;
ఎంతయును గల్ప భూరుహం♦బెండిపోవ
సంద్రములయందె మేఘుండు ♦ జలముగురియు! ౫౨౮

గీ. మిగుల క్రోధభావు♦లగునట్టి వారల
కెంత ద్రవ్యమున్న ♦ నేమిఫలము ?
చెట్టు మొదలఁ బాము ♦ సేరి విషముగ్రక్క
దానిపండ్ల నెవరు ♦ తలఁపఁగలరు ! ౫౨౯

గీ. కాంతపై మానవునకుండు ♦ భ్రాంతికంటెఁ
గనకమునఁగల్గు భ్రాంతి య♦గ్గలముసుమ్ము;
అతుల సౌందర్యవతులైన ♦ సతులవీడి
తిరుగరె ధనంబుకై దేశ♦దేశములను ! ౫౩౦

గీ. పరధనం బుత్తములకు దు♦ర్భరముగాఁగ
నదియె యధముల కతులితా♦హ్లాదకరము;
కన్నులకు బాధఁగూర్చు శ్రీ♦గంధరసమె
హర్షమొనఁగూర్పదే యిత♦రాంగములకు ! ౫౩౧

గీ. కాంత యువకుల కపుడప్డు ♦ భ్రాంతిఁగొలుపు
నదియు క్షణమాత్రమే కాని ♦ యవల సున్న;
స్త్రీలఁ, బురుషుల, వృద్ధుల ♦ బాలకులను
షండులను మోహపెట్టుఁ గాం♦చనము సతము. ౫౩౨

—◆ దారిద్ర్యము ◆—

గీ. అన్యుల గృహంబులందు సౌ◆ఖ్యములు మ్రోగ
నల దరిద్రుని హృదయంబు ◆ కలఁతనొందు;
నాథునింగూడు సతి కంకణముల మ్రోత
భార్య లేనట్టివానికి ◆ బాధ నిడదె! ౫౩౩

గీ. ఆదరింపరు లోకులు ◆ బీదజనుల
నెపుడు ధనవంతులనె గౌర◆వించుచుంద్రు;
భూమిపై సస్యములు మాడి◆పోవుచుండ
నధికవృష్టి సముద్రంబు ◆ నందుఁ గురియు. ౫౩౪

గీ. ఎంచఁగా లేమిచేతఁ గృ◆శించువారి
నందఱును జల్కనగఁ జూతు ◆ రవనియందు;
చేవచెడి యెండిపోయిన ◆ చెట్లనెల్లఁ
గాల్పవే చిన్నవగు నగ్ని ◆ కణములేని! ౫౩౫

గీ. నిర్ధనుని వాణి బహుగుణో ◆ న్నిద్రమయ్యు
నెపుడు ధనవంతు చెంత రా◆ణింపఁబోదు;
నవ్య మోహనమైన వీ◆ణారవంబు
భేరికాధ్వనియొద్ద శో◆భిల్లు నొక్కొ! ౫౩౬

గీ. అమిత దారిద్ర్య పీడితుం◆డైనవాని
నెంచి సామాన్యుఁడును నిర◆సించుచుండు;
ఘన ప్రవాహంబుచేఁ బాతు ◆ కదలియున్న
చెట్టునుం బడఁద్రోయదే ◆ చిన్నగాలి! ౫౩౭

గీ. అరయ దారిద్ర్యపీడితు◆లైన జనులఁ
బాసి చనుచుండు ప్రేమంపు ◆ భార్యలేని;
అనయమును గాటికాపరి◆యగు పతిం ద్య
జించి గంగ రత్నాకరుఁ ◆ జేరఁగాదె! ౫౩౮

గీ. సత్కులము, విద్య, శీలంబు ◆ శౌర్యగుణము,
చక్కఁదనమును గల పురు◆షప్రవరునిఁ
జక్కఁగఁ బరీక్ష చేసి యా ◆ చతురుఁడైన
కమలభవుఁడు దరిద్రతా ◆ కన్య నొసఁగు. ౫౩౯

గీ. సిరి దరిద్రత యనెడు కూ◆తురులఁగాంచి
మూఢున కొసంగె బ్రహ్మ దా ◆ మొదటిదాని;
తదుపరి విచారపడియున్న ◆ దానిఁ దెచ్చి
మెచ్చి పండితుఁ డగువాని ◆ కిచ్చె నకట! ౫౪౦

గీ. అన్యులు దరిద్రు నెపుడు ని◆రాదరింతు
రనుచు దూషింతు రజ్ఞాను◆లైన జనులు;
చేసికొన్నట్టి పెండ్లాము ◆ చేతఁ గలుగు
పాదరక్షాప్రయోగముల్ ◆ పలుకఁబోరు. ౫౪౧

గీ. ఉరుగుణ సమూహమందున ◆ నొక్కదోసఁగు
కలియునని పల్కెనేగాని ◆ కాళిదాసు
ఒక్క దారిద్ర్యదోషంబు ◆ పెక్కుకోట్ల
గుణముల హరించుననుచుఁ గ◆న్గొనకపోయె! ౫౪౨

గీ. విత్తమును పుత్రిఁగనుటకై ♦ వేదగాన
సత్కవిత్వ వైద్య జ్యోతి♦షంబులనెడు
భార్యలంజేసికొనఁగ దౌ♦ర్భాగ్యవశత
నైదుగురుఁగూడ గొడ్డురాం♦డ్రైరి తుదకు. ౨౪౩

గీ. వ్యాకరణము గావ్యంబుచేఁ ♦ బాడుపడును,
కావ్యమును నాశనంబగు ♦ గానవశత
గానమును స్త్రీవిలాసంబు ♦ కతనఁజెడును
స్త్రీవిలాసంబు క్షుద్బాధ♦చే నశించు ! ౨౪౪

గీ. నవ్యసంగీతమును, జంద♦నంపుఁ బూత
పూలపానుపు సొగసు పూ♦బోఁడివలపు
ప్రమద మొనఁగూర్చునే క్షుధా♦బాధితునకు
అన్నిటిని మించఁగలదు ♦ బి♦య్యంపుబాన ! ౨౪౫

—♦ సంపద ♦—

గీ. ఎవనిచెంగట లక్ష్మి వ♦సించుచుండు
నట్టివాఁ డంధుడగుచుండు ♦ నచ్చుటచట ;
అబ్జపత్ర విశాలాక్షుఁ♦డైన విష్ణు
నెఱుఁగమే పాముపైఁ బవ్వ♦ళించుచుంట ! ౨౪౬

గీ. కలిమి యించు కంత♦గలిగిన దుష్టుండు
అంతులేని గర్వ ♦ మందుచుండు ;
కొలదిముత్తియములు ♦ గూడిన మాత్రాన
ఏన్గు తా మదంబు ♦ నెనయఁగాదె ! ౨౪౭

గీ. తలఁచిచూడ లక్ష్మి ♦ గలవారు తఱచుగాఁ
బరుల సంకటముల ♦ నరయఁబోరు ;
భూమి మోయలేక ♦ పొక్కెడు నల యాది
శేషుపైఁ బరుండు ♦ శ్రీధరుండు. ౫౪౮

గీ. కాంతుతో లక్ష్మి ధనవంతుఁ ♦ గౌఁగిలించుఁ
గాని బీదల కంటికిం ♦ గానఁబడదు ;
నీరు లేనట్టి భూముల ♦ నిల్వఁబోక
సర్వనదులును జేరవే ♦ సాగరమున ! ౫౪౯

గీ. కుటిలురాలగు లక్ష్మి తాఁ ♦ గూడియుండు
తలమునందు సరస్వతి ♦ నిలువఁబోదు ;
అమిత దుర్మార్గురాలైన ♦ యత్తచెంత
నొప్పుగా సాధ్వియగు కోడ♦లుండఁ గలదె ! ౫౫౦

గీ. త్యాగి నెడముకాలఁ ♦ దన్ని సంపద తానె
కోరి లోభిచెంతఁ ♦ జేరుచుండు ;
పతిని తృణముగాఁగ ♦ భావించి జారిణి
దుష్టులైన విటుల♦తోడఁ జనదె ! ౫౫౧

గీ. జగతిఁ గొన్నిచోట్ల ♦ సంపదల్గూడ వి
నాశముకుఁ గార♦ణంబు లగును;
ఎప్పుడేని తా ఫ♦లించిన వెంటనే
యరటిచెట్టు విలయ ♦ మందుఁగాదె ! ౫౫౨

గీ. ఎంతయు సధర్మమునను బ్రా ♦ ప్తించినట్టి
కలిమికంటెను లేమియే ♦ ఘనతరంబు;
వాపు రోగంబుచేఁ గల్గు ♦ బలుపుకంటె
మేనికిం జిక్కిపోవుట ♦ మేలుగాదె! ౨౨౩

గీ. వసుధ నెందేని సంపదల్ ♦ వచ్చునపుడుఁ
బోలె భాసిల్ల నేరవు ♦ పోవునపుడు;
ఉదయవేళను జందురిన ♦ కుందుకాంతి
యస్తమించెడు సమయంబు ♦ నందుఁ గలదె! ౨౨౪

గీ. అల్పునకు నెంత సంపద ♦ యమరియున్న
దాని మదియందు నెవ్వరుం ♦ దలఁపఁబోరు;
ఉదధి మైనాకునకు ఱెక్క ♦ లుండుఁగాక
యెవ్వఁడేనియు వాని భా ♦ వించు నొక్కొ! ౨౨౫

గీ. పరమ నీచావమాన సం ♦ భరితమైన
సంపదను గోరఁ డెన్నఁడు ♦ సజ్జనుండు;
ఉల్లిగడ్డల కంపుతో ♦ నొప్పునట్టి
చందనముఁ బూసికొనునె యే ♦ చవటయైన! ౨౨౬

గీ. నరునికడలక్ష్మి సేరిన ♦ తఱిని నోరు,
చెవులు, కన్నులు చెడుటలోఁ ♦ జిత్రమేమి?
ఘనతరవిషంబుతోడఁ బు ♦ ట్టినది యయ్యుఁ
బ్రాణములఁ దీయకుంట య ♦ బ్రమ్ముసుమ్ము! ౨౨౭

గీ. గట్టిగా బాహువులఁదాఁ్రిళ్ళఁ ♦ గట్టఁబడియు
సురిగి చను లక్ష్మి కనుమూసి ♦ తెఱచునంత;
నీట బుట్టినబిడ్డ కా ♦ నీటిగుణము
చక్కఁగాఁ బట్టువడుట నా♦శ్చర్యమేమి? ౫౫౮

గీ. జనులు లక్ష్మిని బ్రకృతి చం♦చల యటంచుఁ
దూరుచుండెద రది మంచి ♦ తీరుగాదు;
ఆమె నా లోకరక్షకుం♦డైన హరికి
నిచ్చిన సముద్రు దూషించు♦టే యుచితము. ౫౫౯

గీ. అత్త లేకున్నచోఁ గోడ ♦ లుత్తమత్వ
మందునని పల్కుదురు లోకు ♦ లది యబద్ధ
మత్త యగు లక్ష్మిలేకున్న ♦ నతిగుణాఢ్య
యా సరస్వతి యవమాన్య ♦ యగుటఁ గనమె! ౫౬౦

గీ. చంచలత నొడఁగూర్చె సు♦చ్చైశ్శ్రవంబు
వక్రతఁ బొసంగఁజేసె జై♦వాతృకుండు
మోహగుణము నొసంగె హా♦లాహలంబు
పాప మిన్నింటిచే లక్ష్మి ♦ పాడుపడియె. ౫౬౧

గీ. అధికసంపదచేఁ బూర్ణుఁ♦డైనవాఁడు
భయములేదిఁక నాకని♦పలుకరాదు;
ఆరయం బరిపూర్ణుఁడై♦నట్టి చంద్రు
నేగదా రాహువు గ్రసించు ♦ నెప్పుడేని! ౫౬౨

గీ. ఇమ్మహీస్థలి హాలాహ♦లమ్ము కంటె
లక్ష్మియే ఘోరవిషమై చె♦లంగుచుండు;
శివుఁడు హాలాహలంబు ♦ భక్షించిమెరయ
హరి సిరిం దాకి మైకంబు ♦ ననుభవించు ! ౫౬౩

గీ. అల నిరుద్యోగి సోమరి ♦ యైననరుని
చెంత సంపద యెపుడేని ♦ చేరఁబోదు;
షండుఁడును, వృద్ధుఁడై మూల్గు♦చుండుభర్త
సరస క్షణమైన నిల్చునే ♦ చంచలాక్షి ! ౫౬౪

గీ. కమల ! నీ నిగ్రహాను గ్ర♦హములవలన
నించుకయెమార్పు వొడము న♦దేమిలెక్క ?
వనము, దుఃఖంబు గలుగు కో♦పంబుచేత
భవనము, సుఖంబు ప్రాప్తించుఁ ♦ బ్రాపువలన! ౫౬౫

—♦ ఆపద ♦—

గీ. అధములనెకాని యుత్తము ♦ లైనవారి
నెట్టి యాపదలేని బా♦ధింపలేవు;
తలఁపగా మంచుచేఁ బాద♦ములకెగాక
కనుల కిసుమంతయును బాధ ♦ గలుగునొక్కొ! ౫౬౬

గీ. ఆపదలు ముందు రానున్న♦వని యెఱింగి
వానికిఁ బ్రతిక్రియల నెంచ♦వలయు నరుఁడు;
చండతరవహ్ని చే నిల్లు ♦ మండునపుడు
బావిత్రవ్వంగ యత్నింప ♦ ఫలముగలదె ! ౫౬౭

గీ. ఆపదలు ముందు రానున్న ♦ యట్టివేళ
ఘనులకేనియు బుద్ధి సం♦క్షయము గాంచు
గాకయుండిన నాడు బం♦గారులేడి
వెంటఁజని రాముఁడడవిలో ♦ వెతలఁబడునె! ౫౬౮

గీ. కష్టమెంతయైనఁ ♦ గల్గినప్పుడె తమ
శక్తి చూపుచుంట ♦ సహజ మవని;
అగ్ని చలనమంది ♦ నప్పుడే వెలుగును
పాము దెబ్బదినియె ♦ పడగవిప్పు! ౫౬౯

గీ. ఆపదలు ప్రాప్తమగు సమ♦యంబునందె
యెల్లర బలాబలంబులు ♦ దెల్లమగును;
పర్వతమునకు దూదికు♦ప్పకును గలుగు
భేదమేర్పడునే గాలి ♦ వీవకున్న! ౫౭౦

గీ. ధారుణీ మండలమున నె♦వ్వారికైనఁ
గష్టములఁ బొందకున్న సు♦ఖంబుసున్న;
కడు శ్రమంబులఁ బడయుటం♦గాదె ఘటము
తరుణి కుచపార్శ్వములఁ జేరి ♦ మెరయుచుండు! ౫౭౧

గీ. ఈషణత్రిత యమున కాం♦క్షించి ప్రకృతి
బద్ధుఁడై నరుఁడెందు నా♦పదలఁ బొందు;
దారపుత్రాదులందలి ♦ కూరిమి మొయి
వలఁ దగుల్కొని నుఱిక్కదే ♦ పావురంబు! ౫౭౨

—♦ ధైర్యము ♦—

గీ. ధీరులై యత్నమొనరించు ♦ వారి కెందుఁ
బడయఁగా రానియట్టి లా♦భంబులేదు ;
అన్యుల కసాధ్యమైనట్టి ♦ యమృతమెల్లఁ
గాంచరే దేవతలు ధైర్య♦గరిమ చూపి ! ౫౭౩

గీ. ఆపదలయందు ధీరులై ♦ యలరువారి
చెంత నతులిత సంపదల్ ♦ సేరుచుండు ;
ప్రథిత ధీరాత్ములైనట్టి ♦ పాండుసుతులు
వడయరే ప్రాజ్యసామ్రాజ్య ♦ వైభవంబు ! ౫౭౪

గీ. అందఱును బెద్దలే సౌఖ్య ♦ మనుభవింపఁ
గష్టములఁ బొంద ధీరుఁడొ♦క్కఁడె తగును ;
అమృతపానంబుఁ గావించి ♦ రమరులెల్ల
శంకరుఁడె గతియయ్యె వి♦షంబు మ్రింగ. ౫౭౫

గీ, కష్టమగు బంధువిరహంబు ♦ గలిగినంత
ధైర్యగుణమును వీడంగఁ ♦ దగదు నరుఁడు ;
పుత్రమరణంబు విని ధైర్య♦మును ద్యజించి
మున్ను ద్రోణుండు దా స్వర్గ♦మునకుఁ జనఁడే! ౫౭౬

గీ. అమిత కష్టకాల♦మందును ధైర్యంబు
వదలకున్న మేలు ♦ వడయఁగలఁడు;
తెప్పమునిఁగినంత ♦ ధీరుండు సంద్రంబు
నీది గట్టుఁజేర ♦ నెంచకున్నె ! ౫౭౭

గీ. అధిక కష్టంబులను జేర్చి♦యైన మాన్పఁ
దరముగాదిల ధీరుని ♦ ధైర్యగుణము;
చేరి యగ్నిని దలక్రిందు♦చేయుచున్న
జ్వాలలూర్ధ్వ ముఖంబుగా ♦ సాగకున్నె! ౫౪౮

—♦ శౌర్యము ♦—

గీ. అల్పు లెంతమంది♦యైనను శూరుని
సంహరింపలేరు ♦ జగతియందు;
అడవిలోని మృగము♦లన్ని యేకంబయ్యు
సింహమునకుఁ గీడు ♦ సేయఁగలవె! ౫౪౯

గీ. తానుగూర్చినట్టి ♦ ద్రివ్యంబునే శూరుఁ
డనుభవించుఁ గోరఁ ♦ డన్య ధనము;
స్వయముగా మదేభ ♦ సంహార మొనరించి
జీవనంబుసేయు ♦ సింహమెపుడు! ౫౫౦

గీ. ఘనతరంబగు తేజంబు ♦ గలిగియున్న
వయసుతోఁ బనిలేదు ర♦వ్వంతయైన;
నిరతమును బాలసూర్యుని ♦ కిరణసమితి
పర్వతంబుల మీఁదికిం ♦ బ్రాకకున్నె! ౫౫౧

గీ. శత్రుఁడెంతటి భుజబల♦శాలియైన
నెప్పుడును శూరుఁడతని గ♦ణింపఁబోఁడు;
పర్వతము నెత్తుగాఁ బేర్పఁ ♦ బడినయట్టి
కట్టెలను గాల్పదే నిప్పు♦కణిక యొకటి! ౫౫౨

గీ. అరయఁగా నెంత బలవంతు♦లైనఁ గాని
శూరు నెదిరించి నిల్వఁగా♦లేరు సుమ్ము;
గర్వకలితంబులగు మహా♦పర్వతములు
వజ్రమును గాంచుచోఁ దల♦వాల్పకున్నె! ౫౮౩

గీ. శూరుఁడును శూరునే చంపఁ♦జూచుచుండుఁ
గాని హీనుల వధియింపఁ♦బూనుకొనఁడు;
కోరి సుడిగాలి చెట్లనే♦కూల్చుఁగాని
చిన్న గడ్డికల నశియింప♦జేయునొక్కొ! ౫౮౪

గీ. అనయమును శూరుఁడై యొప్పు♦నట్టి నరుఁడు
వారి వీరి సహాయతం♦గోరఁబోఁడు;
సింహ మితరమృగంబుల♦చేత సాయ
మందఁదలఁచునొకో స్వప్న♦మందునైన! ౫౮౫

గీ. శాంతిగలవాఁడటంచుఁ దే♦జస్వి కెవ్వఁ
డేనియు పరాభవంబుఁ గా♦వింపరాదు;
సారెసారెకుఁ దఱచినఁ♦జందనమున
నేని యగ్నికణంబు జ♦నింపకున్నె! ౫౮౬

గీ. శౌర్యధనుఁడులేని♦సమయమ్ము నందెల్ల
వారు శూరులగుచుఁ♦బరగుచుంద్రు;
భాస్కరుండు లేని♦పట్టున మిణ్గురు
పురుగుఁగూడ మిగుల♦మెఱయకున్నె! ౫౮౭

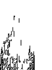
గీ. ఎంచఁ బలువురు సామాన్యు♦లేకమయ్యు
శూరునొక్కని వధియింప ♦ లేరుసుమ్ము;
పావురములన్నియును గూడి ♦ వచ్చెఁగాక
సాహసంబూని డేగను ♦ జంపఁగలవె! ౫౮౮

గీ. అప్రతిమ శౌర్యవంతుఁడై ♦ యలరువాఁడు
ఎపుడు దుర్బలులను సంహ♦రింపఁబోఁడు;
పెనచి ఘోరసర్పములఁ జం♦పెడు ఖగేంద్రుఁ
డెంచునే నీటిపాములఁ ♦ ద్రుంచుకొఱకు! ౫౮౯

గీ. శూరుఁడొకతఱి నింటిలోఁ ♦ జొచ్చియున్న
యంత మాత్రంబుచే భీరుఁ ♦ డనఁగరాదు;
మత్తగజవైరియైన సిం♦హంబు గుహను
జేరియుండిన నది భీతి♦చేత నగునె! ౫౯౦

గీ. శూరులు స్వశక్తిచేతఁ గె♦ల్చెదరు రిపుల
పరుల మంతనముల నేని ♦ బడయఁబోరు;
మత్తవేదండకాండ సం♦హారమందు
సింహ మెవనితో యోజన ♦ సేయుచుండె! ౫౯౧

గీ. అధిక తేజోనిధానుఁడై ♦ నట్టివాఁడు
పరకృత తిరస్కృతిని సహిం♦పఁగఁబోఁడు;
తలఁప జడమగు సూర్యకాం♦తంపు మణియు
సినపదస్పర్శచేఁ బ్రజ్వ♦రిల్లుఁగాదె! ౫౯౨

గీ. ఇంచుకేనియుఁ దాను జ♦లింపఁబోక
యఖిల శత్రుల సమయించు ♦ నల మనస్వి;
సూర్యుఁ డవలీలగా నెల్ల ♦ చోటులందు
నిండు గాఢాంధకారంబు ♦ చెండకున్నె; ౫౯-౩

గీ. అరయ లోకహితంబులై ♦ నట్టి క్రియలు
సర్వమును శౌర్యవశమున ♦ జరుగుచుండు;
సాధుసంగక్షణాదుల ♦ జరుపుకొఱకు
శౌర్యము వహింపఁడే మున్ను ♦ జక్రిధరుఁడు! ౫౯-౪

గీ. అన్నిగుణముల కంటె శౌ♦ర్యము నరులకు
గురుతరంబైన యశముచే♦కూర్పఁగలదు;
సమరమం దభిమన్యుండు ♦ చచ్చెఁగాక
యతని శౌర్యంబు కీర్తిదా♦యకము గాదె! ౫౯-౫

గీ. క్షీణుఁడైనను తేజో ని♦ధానుఁడైన
జనపతిం బూజసేతురు ♦ సకలజనులు
క్షీణుఁడగుఁగాక తేజో ని♦ధానుఁడైన
విదియచంద్రుని బ్రజ గౌర♦వింపకున్నె! ౫౯-౬

గీ. ఒక్కపుడు శూరుఁడరులకుఁ ♦ జిక్కుఁగాక
విడిచి బ్రతికింపుడీ యంచు ♦ వేడఁబోఁడు;
సిరియొకానొకవేళఁ గృ♦శించుఁ గాక
చిహ్నములు దానితోడ న♦శించునొక్కొ! ౫౯-౭

గీ. అధిక మానవంతుఁడగు నట్టి మనుజుండు
హీనకార్యములకుఁ బూనుకొనఁడు;
మదపుటేన్గు మెదడు మదిఁగోరు సింహంబు
హరిణమాంసమునకు నాశపడునె! ౯౯౮

గీ. ఎంచఁ జిన్నబాలుఁడేని శూరుండైన
దొడ్డశత్రువులను దున్నింపఁగలఁడు;
చిన్నతనము నందె చెలఁగి సింగపుఁబిల్ల
గొప్ప యేనుగులను గూల్చుకున్నె! ౯౯౯

— వీర్యము —

గీ. వీరవర్యుండు తననోరు విప్పినంత
నఖిల శాత్రవులును భయమందఁ గలరు;
నెమలి యొక్కింత శబ్దంబు నెరపినంతఁ
బాములన్నియు భీతిచేఁ బర్వెలిడవె! ౬౦౦

గీ. వీరుని ప్రతాపమొక్కింత వెలసినంత
నొక్కఁడును దేశమున శత్రు వుండఁబోఁడు;
అబ్జబాంధవుఁ డుదయించి నంతమాత్ర
నంధకారంబు క్షణములో నడఁగిపోదె! ౬౦౧

గీ. వీరునకుఁ గష్ట మొకటఁ బ్రాప్తించుఁగాక
మరల నమితప్రతాపుఁడై మెరయఁగలఁడు;
ఇనుఁడు విధివశమున నస్తమించుఁగాక
తిరిగి యుదయింపఁడే దివ్యతేజ మలర! ౬౦౨

గీ. ఎంత వీరుఁడైనను విక్ర♦మింపకున్న
నాతనికి నొక్కఁడును భయ ♦ మందఁబోఁడు;
ఇలను బెబ్బులియును బొబ్బ♦రింపకున్న
బాలకుల కాటవస్తువై ♦ పరగుఁగాదె! ౬౦౩

గీ. కష్ట మెంతయేని ♦ గల్గినన్ వీరుండు
శత్రువుల నడంపఁ ♦ జాలియుండు;
ఒక్క శిరమె మిగిలి♦యుండినన్ రాహువు
చెలఁగి చందురుని గ్ర♦సించుఁగాదె! ౬౦౪

గీ॥ హస్తమున ఖడ్గమును బట్టి♦నట్టి వీరుఁ
డితరుల ప్రతాప మింత స♦హింపలేఁడు;
శక్తి నశియింప రణమునఁ ♦ జచ్చియేని
గండిపడఁజేయు నల సూర్య♦మండలమును. ౬౦౫

—♦ పౌరుషము ♦—

గీ॥ పౌరుషము గొంచెమును లేక ♦ పరగువాఁడు
అధములందును నవమాన ♦ మందఁగలఁడు;
ఆలయమువిగాది రాతి సిం♦హమును జూచి
వాయసములును నెత్తిపై ♦ వ్రాలకున్నె! ౬౦౬

గీ॥ పౌరుషంబును విడనాడి ♦ పూరుషుండు
దైవమే యన్నిటికినంచుఁ ♦ దలఁపఁదగదు;
ఒక్క చక్రంబుమాత్రమే ♦ యుండనేని
నడచునే బండి పుడమిపైఁ ♦ బడునుగాక! ౬౦౭

గీ॥ యత్నమునఁ గార్యసంసిద్ధి ♦ యగునుగాని
మదిని దలపోయుచున్నంత ♦ మాత్రఁగాదు!
కోరి సింహాము గుహాలోనఁ ♦ గూరుచున్న
వనమృగంబులు నోటిలో ♦ వచ్చిపడునె! ౬౦౮

—♦ సామర్థ్యము ♦—

గీ॥ ఆఢ్యుఁడైనవాని ♦ ననిశంబుఁ గాపాడ
వలయు వంశమెల్ల ♦ నిలచుకొఱకు;
బండికుండ యొకటి ♦ పాడైనచోఁ జక్రి
మెట్లుతిరుగు నాకు ♦ లెన్నియున్న! ౬౦౯

గీ॥ ఆఢ్యుఁడొకఁడు మరణ ♦ మందినంతనె పెక్కు-
జనులకిల విపత్తు ♦ సంభవించు;
సూర్యుఁడ స్తమించు♦చో నెల్ల పద్మముల్
ముడుచుకొనవె నిండు ♦ ముదమువీడి! ౬౧౦

గీ॥ ఎట్టి దుష్టజనుల♦నేని సమర్థులౌ
వారు క్షణములోన ♦ వంపఁగలరు;
ఎల్లరకు భయంబు ♦ నెసఁగించు పామునే
కాలఁ జీల్పకున్నె ♦ గరుడపక్షి! ౬౧౧

గీ॥ అధిక శక్తివంతుఁడైనను దన శక్తిఁ
దెలుపకున్నఁ గీర్తి ♦ కలుగఁబోదు;
కొయ్యయందు నగ్ని ♦ కూడియుండును గాక
దాని నెవ్వఁడైనఁ♦ దలఁచునొక్కొ! ౬౧౨

గీ॥ బలముగలవారి బాధింపఁ ♦ దలఁపరెవరు
ఎల్లరును సాధువులనె హిం♦సించుచుందు్రు;
ఇల గజవ్యాఘ్రసింహాదు ♦ లెన్ని యున్నఁ
జంపుదురు మేకలనె యజ్ఞ♦సమయమందు. ౬౧౩

గీ॥ బలముగలవారలకు సాయ♦పడెడువారె
చేరి బలహీనులకుఁ గీడు ♦ సేయుచుందు్రు;
చెలఁగి యగ్నిని వ్యాపింపఁ ♦ జేయునట్టి
వాయువే దీపముల నార్పి♦వేయుఁగాదె! ౬౧౪

గీ. ఎట్టి ఘనుఁడేని శక్తిఁ జూ♦పింపకున్న
నెవ్వఁడును వాని సామర్థ్య ♦ మెఱుఁగలేఁడు;
ఎల్ల గిరిపక్షములను ఛే♦దింపకున్న
నలఘు వజ్రాయుధబలంబు ♦ దెలియనగునె! ౬౧౫

గీ. చాల గొప్పపనుల ♦ సమకూర్చువానికిఁ
జిన్నకార్యముల వ♦చింపవలెనె!
మదపుటేనుఁగులను ♦ మడియించు సింహంబు
చెంత లేళ్ళమాటఁ ♦ జెప్పనేల? ౬౧౬

గీ. ఒక్కఁ డత్యంత బలవతుఁ ♦ డుండునెడల
నతని మించెడువాఁడు నీ ♦ క్షితినెసంగు;
తాడిఁదన్నంగఁ గలవాఁడు ♦ తనరునెడల
వాని తలఁదన్నఁ గల్గిన♦వాఁడు నుండు. ౬౧౭

గీ. దేవదేవుని కరుణార్ద్ర ♦ దృష్టిఁ గతన
జన్మతోఁ బుట్టు నెటువంటి ♦ శక్తియేని;
అన్యులకుఁ గష్టసాధ్యమై ♦ నట్టి యీతఁ
జిన్ననాఁడె యెఱుంగదే ♦ చేపపిల్ల! ౬౧౮

గీ. మగఁడు శక్తిహీనుఁ ♦ డగు నెడఁ గామినుల్
మిగుల స్వేచ్ఛఁ బూని ♦ మెలఁగుచుంద్రు;
చంద్రుఁడసిత పక్ష ♦ మందు వెల్గకయున్నఁ
జుక్కలెల్ల మిగుల ♦ శోభఁ గనవె! ౬౧౯

గీ. శక్తిగలవారు రవ్వంత ♦ శంక లేక
స్వేచ్ఛగా నెట్టి పనినైనఁ ♦ జేయఁగలరు;
అందఱును జూచుచుండ ది ♦ గంబరుఁడగు
శివుఁడు పార్వతిం దొడపైని ♦ జేర్చికొనఁడె!

గీ. జగతి నంతటను వి ♦ చారింప నందందు
శక్తిలేనివాఁడు ♦ సాధువగును;
జారులెవరుఁ జెంతఁ ♦ జేరని యెడ జార
భర్తయెడల మిగుల ♦ భక్తిఁ దాల్చు ౬౨౧

గుణము.

గీ. ఎంత ద్రవ్యవంతుఁ ♦ డేనియు సద్గుణం
బెనయకున్న గొప్ప ♦ తనము సున్న;
కాంచనంబు నిండు ♦ గా నున్న మేరువు
పర్వతాధి రాజ ♦ పదముఁ గనునె! ౬౨౨

గీ. ఎంత ధనముండినను గుణ ♦ హీనుఁడైన
వానిఁ జేరరు సజ్జను ♦ లైనవారు;
వెండి కొండయు బంగారు ♦ కొండయుండఁ
జందనపుఁ జెట్టు ♦ మలయాద్రి ♦ సరసఁ జేరె. ౬౨౩

గీ. అధిక సౌందర్యవంతుఁడే ♦ యగునుగాక
గుణములేకున్న గౌరవం ♦ బును గనందు;
తావిలేనట్టి మోదుగ ♦ పూవునందు
నెంత చక్కదనం బున్న ♦ నేమి ఫలము? ౬౨౪

గీ॥ గుణములే యెల్లెడలఁ బూజఁ ♦ గొనునుగాని
తండ్రియైన వంశమైన నిర♦ర్థకముసుమ్ము;
వాసుదేవున కొనరింత్రు ♦ వందనములు
తండ్రియైనట్టి వసుదేవుఁ ♦ దలఁతురొక్కొ! ౬౨౫

గీ॥ గుణమునకు గౌరవంబు సే♦కూరుఁగాని
యున్నతాసనమునఁ జేరి ♦ యున్నరాదు;
కోటకొమ్మలపై నెక్కి ♦ కూరుచున్న
మాత్రమునఁ గాకియును గరు♦త్మంతుఁడగునె! ౬౨౬

గీ॥ వస్తుగుణమును దెలియని♦వారు దాని
నపహసించుటలో నేమి ♦ యబ్బురంబు?
వాసిగల రత్నములఁ గాల ♦ ద్రోసి బోయ
వెలఁది ధరియింపదే గురి♦వెందగింజ! ౬౨౭

గీ॥ గుణముగలవాఁడె గుణముచే ♦ గొనఁగఁజాలు
నిర్గుణుండేమియు గ్రహింప ♦ నేరకుండు;
కోయిల వసంతగుణముఁ గ ♦ న్గొనునుఁగాక
కాకి యిసుమంతయు నెఱుంగఁ ♦ గలుగునొక్కొ!

గీ॥ గుణముగలవాఁడుగూడ స ♦ జ్జనులచేతఁ
జెప్పఁబడకున్న సుంతయు ♦ మెప్పఁగనఁడు;
సూర్యకిరణంబు లిసుమంత ♦ సోకకున్నఁ
గాంతి సేకూరునే సూర్య ♦ కాంతమణికి! ౬౨౯

గీ. ఒక గుణంబున్న నదియె వే ♦ ఱొక గుణంబుఁ
గోరుచుండును విఖ్యాతి ♦ గొన దలంచి;
సహజముగ రమ్యమై యొప్పు ♦ చక్కఁదనము
తరుణ భావంబుచే మనో ♦ హరముగాదె! ౬౩౦

గీ. బహుగుణాఢ్యు నందుఁ ♦ బరికింప నొకదోష
ముండుఁగాక తలఁప ♦ దొక్కరేని;
చందమామలోని ♦ కందు భావింతురే
గుణములందుఁ బ్రీతి ♦ గొందురుగాని! ౬౩౧

గీ. గుణము లార్జింప యత్నంబుఁ ♦ గొనఁగవలయు
నట్టి యాడంబరములున్న ♦ నేమిఫలము
ఎపుడుఁ బాలీని యావున ♦ కెన్నియేని
గంటలంగట్టినను వెల ♦ కలుగునొక్కొ! ౬౩౨

గీ॥ జనులలో సద్గుణంబులు ♦ తనరు నెడల
నవి ప్రకాశంబు నందుఁ ♦ దమంతఁ దామె;
సురుచిరంబుగ నొప్పుఁ గ♦స్తూరితావి
తఱుగునే యొట్టుపెట్టినన్ ♦ ధరణియందు!

గీ॥ తెలియఁగా సద్గుణంబుల ♦ వలనఁ గూడ
నప్పుడప్పుడు కష్టంబు ♦ లావహిల్లు;
చిలుక మధురోక్తులాడుట ♦ వలనఁ గాదె
పంజరంబున బంధింపఁ ♦ బడుచునుండె. ౬౩౪

గీ॥ గుణము లెంత దూర♦మున నున్న సరసులు
వానిఁ బొందఁ దామె ♦ వచ్చుచుండ్రు;
మొగలిపూవుతావి ♦ మూర్కొన మది నెంచి
షట్పదములు చనవె ♦ సంతతంబు! ౬౩౫

గీ॥ జగతి గుణవంతుఁడే ప్రదే♦శంబునందు
నుండిన గుణంబు శోభిల్లు♦చుంట నిజము;
క్రూరసర్పంబు శిరమున ♦ హారమునను
జేరి రత్నంబు దాఁ బ్రకా♦శించుఁగాదె! ౬౩౬

గీ॥ అతిగుణాఢ్యుల సుస్థిరంబైన మనసు
పరుల యుపదేశమున మార్పఁ ♦ బడయఁబోదు;
భాసురంబైన రత్న దీ♦పముల కాంతి
చెడునె యెంతటి సుడిగాలి ♦ చేతనైన! ౬౩౭

గీ. జన్మదేశంబుచే నంద ♦ చందములను
గాక కేవలగుణముచే ♦ ఘనత గలుగు;
మృగము నాభినిబుట్టి న♦ల్లగఁ దనర్చి
పరిమళముచేతఁ గస్తూరి ♦ వాసిఁగనదె! ౬౩౮

గీ. ఎవ్వరో మూఢులు దిరస్క ♦ రింతురిగాక
సద్గుణముఁగాంచి ప్రాజ్ఞులు ♦ సంతసింతురు;
జడులు గస్తూరిఁ గని మూతి ♦ ముడుచుచుండఁ
బ్రభువులెల్లరుఁ బ్రీతిమైఁ ♦ బడయరొక్కొ! ౬౩౯

గీ. గుణయుతుఁడు చాల నిడుములఁ ♦ గుడుచుచుండ
గుణవిహీనుఁడు సుఖము సే♦కొనుట గలదు;
చిలుక లల పంజరమున శు♦ష్కించుచుండఁ
గాకు లెల్లప్పుడు యథేచ్ఛ♦గాఁ దిరుగవె! ౬౪౦

గీ. సర్వసంపదలును గుణ ♦ సహితులైన
వారినే పొందు నన్యులఁ ♦ జేరఁబోవు;
గుణముతోఁ గూడుటనె ఘట♦మునకు శక్తి
గలిగెఁ బాతాళమందలి ♦ జలముగొనఁగ. ౬౪౧

గీ. ఒకని సద్గుణంబు ♦ లూహించి తెలియంగ
నవి గలట్టివారె ♦ యర్హతములు;
శాశ్వతముగ నెల్ల ♦ విశ్వంభరాభార
మోచి శైలములె గ్రహింపఁ గలవు. ౬౪౨

గీ. తజ్ఞులే గ్రహింతురు ♦ ధర నెట్టిగుణమేమి
యన్యుఁ డెరుఁగునే ర♦వంతయేని ;
పూలలోని తావి♦ముక్కునకే గాక
యించుకైనఁ గంటి ♦ కెఱుకపడునె ! ౬౪౩

గీ. గుణము లెంతదూర♦మున నున్న సరసులు
వానిఁ గాంచఁ దామె ♦ వచ్చుచుందురు ;
పూలలోని తావి ♦ మూర్కొన మదినెంచి
షట్పదములు రావె ♦ సంతతంబు ! ౬౪౪

గీ. ఒకనియం దెన్ని దోషంబు♦లున్న గుణమొ
కింతగల్గిన సజ్జనుల్ ♦ సంతసింతురు;
జలచరంబులుఁ బాషాణ♦చయముఁ గల్గు
క్షీరవారాసిలో విష్ణు ♦ చేరకున్నె ! ౬౪౫

గీ. ఎంచ గుణవంతులకు గుణ♦హీనులకును
భేద మెందైన మిగుల దీ♦పించుచుండు ;
రమణు లురమున రత్నహా♦రములఁ దాల్చి
యుండెలను బాదములఁ దాల్చు♦చుంద్రుగాదె ! ౬౪౬

గీ. మహిఁ గురూపియైన ♦ మాతాపిత సుగుణి యు
గౌరవంబు నెపుడుఁ ♦ గాంచఁబోఁడు;
మేలుఁగూర్చు వర్ష ♦ కాలాభ్రమందలి
నలుపు నెవ్వఁడేని ♦ తలఁచునొక్కొ ! ౬౪౭

—♦ దోషము ♦—

గీ. పుడమి జన్మతోడఁ ♦ బుట్టినదోషంబు
తొలఁగదే యుపాయ♦ములను గూడ;
మంచి తేనెలోన ♦ ముంచి యుంచిననేని
వేపచక్క చేదు ♦ విఱుగునొక్కొ! ౬౪౮

గీ. ఎంచి గుణదోషములు నిశ్చ♦యింపఁబోక
నే పనియుఁ దీవ్రముగ నాచ♦రింపరాదు;
బలమదంబున నెవఁడేని ♦ పామునోటఁ
జేయి వెట్టిన యెడల న♦శింపకున్నె! ౬౪౯

గీ. అరయ దోషంబు వ్యాపించి ♦ నంత వడిగ
గుణము దెలియంగఁబోదిల ♦ జనులకెందు;
చందురునిలోఁ గళంకంబు ♦ స్పష్టమైన
గతిఁ బ్రసన్నత విశదంబు ♦ గాకయుండు. ౬౫౦

గీ. కనుల కానందమగు వస్తు♦వున నెవండు
నితర దోషంబులను గణి♦యింపఁబోఁడు;
అందముగ వెల్గుచుండెడు ♦ చంద్రునందు
గల కళంకంబు నెవఁడైనఁ ♦ దలఁచునొక్కొ! ౬౫౧

గీ. సర్వమెఱిఁగియు దోషంబు ♦ సలుపు నెవఁడు
వానికింకఁ బ్రతిక్రియ ♦ వసుధ లేదు;
అరయ మేల్కాంచియును నిద్ర ♦ నభినయించు
నతని మేల్కొల్పు టది వ్యర్థ ♦ మగును గాదె! ౬౫౨

గీ. తలప నిజదోషవృతచిత్త♦ములకు మంచి
రీతిగాఁదోచుఁ గడు విప♦రీతమేని;
సదమలంబై ప్రకాశించు ♦ శంఖమైనఁ
బైత్యరోగికిఁ గన్పించుఁ ♦ బచ్చనగుచు. ౬౫౩

గీ. ఒక్క దోషంబు మనుజునం ♦ దున్నయెడలఁ
గ్రమముగా వచ్చి పెక్కు దో♦షములు సేరు;
కాయమందు నజీర్ణ మొ♦క్కటి వసింపఁ
బలురకములైన వ్యాధులుం ♦ బ్రబలకున్నె! ౬౫౪

గీ. బహుగుణాన్వితులై యొప్పు ♦ వారలేని
యొక్క దోషంబుచేఁ జెడు♦చుంట నిజము;
ఎల్లరసముల కెక్కుడౌ ♦ నుల్లిపాయ
యింపుబాయదె యొక వాడు ♦ కంపువలన! ౬౫౫

గీ. సాధులకుఁ గల్గు దోషంబు ♦ స్వల్పమయ్యు
బయటఁబడి వారి కెంతేని ♦ బాధఁగూర్చు;
కొంచెమైనను దెల్లని ♦ గుడ్డమీద
మురికిపడి దాని యందంబుఁ ♦ జెఱచుఁగాదె! ౬౫౬

—♦ సుఖము ♦—

గీ. ఒక్కఁడేనియు శాత్రవుం ♦ డుండునెడల
సుఖము లభియించుననుమాట ♦ శూన్యమగును;
ఒక్కరాహువు శత్రుఁడై ♦ యుంటవలనఁ
జంద్రుఁ డొందఁడె పలుమారు ♦ సంకటముల! ౬౫౭

గీ. అమితదుఃఖ మొంది ♦ నట్టిపిమ్మటఁ దోచు
నల్ప సుఖముగూడ ♦ నధికముగ నె;
విసమువంటి చేదు ♦ రసముఁ ద్రావినమీఁద
జలము మధురమగుచు ♦ నలరుఁగాదె! ౬౫౮

—♦ దుఃఖము ♦—

గీ. కాంచ దేవతలకును సు♦ఖంబుకంటె
దుఃఖమే యగ్గలంబుగాఁ ♦ దోచుచుండు;
ఒక్కదినమునఁ బూర్ణుఁడై యుండు చంద్రుఁ
డవల బహుదినములు కార్శ్య ♦ మందుఁగాదె! ౬౫౯

—♦ పుణ్యము ♦—

గీ. పుణ్యవంతుఁడైన ♦ పురుషుండు మాత్రమే
విద్య నేర్చి ధాత్రి ♦ వెలయఁగలఁడు;
చిలుక శ్లోకములను ♦ బలుక నేర్చును గాక
యన్యపక్షి కెందు ♦ నలవియగునె! ౬౬౦

గీ. పుణ్యమనెడు విద్య ♦ పూజ్యమై తోఁచిన
నఖిలవిద్యలును ని♦రర్థకములు;
లోని నల్లగుడ్డు ♦ లేనట్టి నేత్రంబు
వలన నించుకైన ♦ ఫలముగలదె! ౬౬౧

గీ. కొంద ఱత్యంతశక్తితో ♦ నుండ్రుగాక
పుణ్యవంతులె సత్కీర్తిఁ ♦ బొందఁగలరు;
పక్షముల రెంట వెన్నెల ♦ పరగుఁగాక
శుక్లపక్షంబు గాంచదే ♦ సుప్రసిద్ధి! ౬౬౨

గీ. ఎందఱో శక్తివంతులై ♦ యుండ్రుగాక
పుణ్యవంతులకే కల్గు ♦ భూరియశము;
చేపలుం బాలు నీరు వే♦ర్సేయఁగాక
హంసలే లోకవిఖ్యాతి ♦ నందఁగల్గె! ౬౬౩

గీ. పలువు రనుచితకార్యముల్ ♦ సలిపికూడఁ
బుణ్యవశమున సత్కీర్తిఁ ♦ బొందుచుంద్రు;
కుంతియును ద్రౌపదియు నైదు♦గురికి భార్య
లయ్యును బతివ్రతాఖ్యాతి ♦ నందలేదె! ౬౬౪

గీ. సరస, సాలంకృత సువర్ణ, ♦ సహితమూర్తి,
సుపదవిన్యాసయై మహా ♦ శోభఁగాంచు
నార్యయేనియు నటువంటి ♦ భార్యయేని
పుణ్యహీనుల కెందేని ♦ పొందవశమె! ౬౬౫

— ♦ పాపము ♦ —

గీ. తీర్థములకెల్ల నిత్యంబుఁ ♦ దిరుగుఁగాక
తాను జేసిన పాపముల్ ♦ దలఁగఁబోవు;
కాశికిం బోయినంతనే ♦ కఱ్ఱికుక్క
గంగిగోవుగ మార్పుఁ జెం♦దంగఁ గలదె! ౬౬౬

గీ. విధినెపంబునఁ, బాతక ♦ విధులొనర్చు
నట్టివారికిఁ బాపంబు ♦ లంటకున్నె!
స్వాంతమందున నాచార్యు ♦ సంస్మరించి
నిప్పులోఁ జేయిడిన బాధ ♦ తప్పునొక్కొ! ౬౬౭

గీ. ఒరులు ఘనతరకష్టంబు ♦ లొందుచుండఁ
బరిహసింతురు కొందఱు ♦ పాపమతులు;
గడ్డ మదికాలి యొక్కండు ♦ కడుతపింపఁ
జేరి తాఁ జుట్టనిప్పు యా♦చించు నొకఁడు! ౬౬౮

—♦ స్వార్థత్యాగము ♦—

గీ. ధనము గల్గునాడె ♦ త్యాగంబొనర్పంగ
వలయు దాచుకొనిన ♦ నిలువఁబోదు;
చంద్రుఁడదనునందె ♦ చక్కనివెన్నెలఁ
గూర్చుఁగాక దాచు♦కొనునె సుంత! ౬౬౯

గీ. ధనము చన్న పిదప ♦ త్యాగంబొనర్పంగ
మూఢమతులు భావ♦మునఁ దలంతురు;
కాంత యౌవనంబు ♦ గడచిపోయిన మీఁదఁ
బరిణయంబుఁ గోర ♦ భావ్యమగునె! ౬౭౦

గీ. ధరణి మానవులకుఁ ♦ ద్యాగంబులేకున్న
నితర గుణము లెన్ని♦యేని వృథయె;
కోమలాంగియైన ♦ భామలేకున్నచో
నన్యసుఖము లెల్ల ♦ వ్యర్థమేకద! ౬౭౧

గీ. ప్రోగుపడిన ద్రవ్య♦మును సదా కాపాడు
నెల్లయెడలఁ ద్యాగ♦మిది నిజంబు;
చెఱువులోని నీరు ♦ చెడకుండ రక్షించి
నిల ప్రవాహ మొకటి♦యే ధ్రువంబు! ౬౭౨

గీ. అరయఁగా స్వల్పధనవంతుఁ ♦ డగునుగాక
త్యాగి యగునేని లోకముం ♦ దనుపఁగలఁడు;
కొలఁది నీరమ్ముగలిగిన ♦ కూపమొకటి
మిగుల జీవులకాధార ♦ మగునుగాదె! ౬౨౩

—♦ స్వార్థపరత్వము ♦—

గీ. ధరణిఁ బెక్కుమంది ♦ తమ లాభ మొనఁగూడు
నంతవఱకె పరుల ♦ నాశ్రయింత్రు;
పండ్లతోడ నిండి ♦ యుండునంతదాక నే
పక్షులెల్లఁ జెట్ల ♦ పైని వ్రాలు. ౬౨౪

గీ. దాత యిచ్చునంత ♦ దనుక గొందఱు జనుల్
పలుకుచుండ్రు మధుర ♦ భాషణముల;
మబ్బు లాకసమున ♦ మలయుచుండెడుదాక
నెమ్మి లఱచుచుండు ♦ సమ్మదమున. ౬౨౫

గీ. జనులు ఘనులను స్వప్రయో ♦ జనము కొఱకె
గౌరవింతురు భక్తిచేఁ ♦ గాదుసుమ్ము;
ఎంచఁగాఁ బాలకొఱకుఁ బో ♦ షింతురుగాక
ధర్మమునకైన గోవులఁ ♦ దలఁచు నెవఁడు! ౬౨౬

గీ. అనుచితంబగు కార్యంబు ♦ నాచరించి
తనదుకార్యంబు సాధించు ♦ కొనఁగరాదు;
వాలినయ్యెడఁ గపటంబు ♦ వలనఁ ద్రుంచు
కతన రాముఁడు దుష్కీర్తిఁ ♦ గాంచలేదె! ౬౨౭

గీ. అన్యు లార్తిఁ జెంద ♦ స్వార్థపరత్వంబుఁ
బూనుచుంట తగదు ♦ మానవునకు;
స్వార్థపరతగాఁదె ♦ చంద్రసూర్యుల రాహు
వెప్పుడును గ్రసింప ♦ నెంచుచుంట! ౬౭౮

గీ. తనువు స్థిరమని పోషించు ♦ జనునిజూచి
పలుమరుఁ మృత్యుదేవత ♦ పరిహసించు;
కొమరునిం దండ్రి ముద్దిడు♦కొనుటఁ జూచి
నవ్వుకొనకున్నె జారయౌ ♦ నాతి మదిని! ౬౭౯

గీ. ఎల్లరుం దమసుఖమె భా♦వింతురుగాని
పరులదుఃఖంబుఁ దలపోయు ♦ వార లరుదు;
ఇల్లు గాలినదని యొక్కఁ ♦ డేడ్చుచుండ
నొకఁడు వాసాలుదూయుచు ♦ నుండుఁగాదె! ౬౮౦

గీ. కూడుదొరకక పేదలు ♦ గోడుచెంద
ధనికుఁ డల వడ్డిడబ్బుఁ దె♦మ్మని విధించు;
తల్లిదండ్రులు చచ్చిన ♦ పిల్లకేడ్వ
కాసుకై బాధపెట్టఁడే♦కాటి వాఁడు! ౬౮౧

—♦ కార్యసిద్ధి ♦—

గీ. స్థిరతరంబగు యత్నంబు ♦ సేయకున్న
నేపనియుఁ బూర్తిగాఁగ సా♦ధింపరాదు;
అడుసులోపల నాటిన♦యట్టి స్తంభ
ములు చలింపక క్షణమైన ♦ నిలువఁగలవె! ౬౮౨

గీ. గొప్పవారల కేని చే◆కూరకుండు
నట్టి కార్యంబు లొనఁగూర్తు◆రల్పజనులు;
అర్కునకసాధ్యమగు భూగృ◆హంబులోని
యంధకారంబు నొకదివ్వె ◆ యడపకున్నె! ౬౮౩

గీ. అవసరమున సమారబ్ధ◆మైనయట్టి
కార్యములు ఫలవంతముల్ ◆ గాకపోవు;
వేళ నెఱిఁగి చేరిన యా వి◆భీషణునకు
రాజ్యలక్ష్మి నొసంగఁడే ◆ రాఘవుండు! ౬౮౪

గీ కార్యసాధన మత్యంత ◆ కష్టతరము
పాడుచేయుట కడు సుల◆భమ్ము సుమ్ము;
ప్రోగుచేసిన యొక వెయ్యి ◆ పుట్లవడ్లు
చెఱచుటకుఁజాలదే యొక్క ◆ చిలుకపురుగు! ౬౮౫

గీ. పూనినట్టి కార్యము సిద్ధిఁ ◆ బొందువఱకు
ధీరవర్యులు విడువంగఁ ◆ బోరుసుమ్ము;
ఘోరకష్టాలకోర్చి భ◆గీరథుండు
గంగనవనికిఁదెచ్చి వి◆ఖ్యాతిఁగనఁడె! ౬౮౬

గీ. కార్యసాధనంబుఁ ◆ గాంక్షించు మనుజుండు
తఱచుగాఁ బ్రియంబు ◆ నెరపుచుండు;
గొల్లవాఁడు మేక◆పిల్లలఁ బెంపఁడే
విలువ గలుగుననెడు ◆ తలఁపువలన! ౬౮౭

గీ. కార్యసిద్ధిని బొందన♦క్రమముగాని
కృత్రిమోపాయముల నాచ♦రింపవచ్చు;
కపట మానవరూపంబుఁ ♦ గాంచినంత
భయముచే లేళ్ళు పొలమునఁ ♦ బడకయుండు! ౬౮౮

గీ. అందఱును బ్రయత్న♦మాచరించినఁ గూడఁ
గొందఱే ఫలంబుఁ ♦ బొందుచుంద్రు;
దేవదానవులు మ♦థింపంగ క్షీరాబ్ధి
యమరులకె లభించె ♦ నమృతమెల్ల! ౬౮౯

గీ. ఎట్టి కానిపనికి♦నేని సిద్ధంబౌచుఁ
నెందుఁ గార్యసిద్ధిఁ ♦ బొందుచుంద్రు
చక్రధరుఁడు శత్రు♦సంహార మొనరింప
నిల వరాహరూప ♦ మెత్తలేదె! ౬౯౦

——♦ కార్యహాని ♦——

గీ. సిద్ధమగు కార్యమెట్లైనఁ ♦ జెఱుపవచ్చుఁ
జెడిన దానిని మఱి బాగు♦సేయుటరుదు;
పేరుకొని గడ్డగట్టిన ♦ పెరుగుమఱలఁ
బాలుగామారునే యెన్ని ♦ పాట్లుపడిన! ౬౯౧

గీ. అరయ శుభముల కాలస్య♦మగునుగాని
యశుభమగుపని వేవేగ ♦ నావహిల్లు;
ఎంతయు విలంబమగుచుండు ♦ నిల్లుగట్టఁ
గూలఁద్రోయంగ క్షణమేని ♦ చాలకున్న! ౬౯౨

గీ. కానిపనికి నెంత♦గాఁ బ్రయత్నించినఁ
గాని సుంత మేలు ♦ గలుగఁబోదు;
పాండవుల జయింపఁ ♦ బలుపాట్లు పడుటయే
గాక ఫలముగలదె ♦ కౌరవులకు! ౬౯౩

—♦ స్తుతి ♦—

గీ. సజ్జనులకు గుణము ♦ సహజమైనను గూడ
వినుతిసేయు కొలఁది ♦ వృద్ధిఁబొందు;
పస ఁహించినట్టి ♦ రసలేపనంబుచేఁ
గాంచనంబు మిగులఁ ♦ గాంతిఁ గనదె! ౬౯౪

గీ. ఘనులగుణములఁ బొగడి త♦త్కారణమున
వారి శౌర్యంబుఁ బెంపంగ ♦ వలె నరుండు;
ఆంజనేయుండు రామకా♦ర్యమున జయము
వడసి ముదమందుట ప్రశంస ♦ వలనఁగాదె! ౬౯౫

గీ. తన్ను దానెన్నుకొన్నచో ♦ నున్నయట్టి
సద్గుణములకుగూడ న♦ష్టంబు గలుఁగు;
తనగుణంబుల స్తుతియించు ♦ కొనుటచే య
యాతి స్వర్గపదభ్రష్టు ♦ డగుట వినమె! ౬౯౬

—♦ నింద ♦—

గీ. తనకు సంబంధులైనను ♦ జనుల నెపుడుఁ
బరుషవాక్యంబు నొకటేని ♦ పలుకరాదు;
అల్లుఁడగు శివు దూషించి ♦ నందువలన
దక్షుయాజ్ఞంబు సర్వంబు ♦ ధ్వంసమయ్యె! ౬౯౭

గీ. అధికతరమగు గౌరవం♦బందినంతఁ
నెప్పుడును బూజ్యులఁ దిరస్క♦రింపరాదు;
ఋషుల కవమానములఁ బచ♦రించు కతన
నహుషు నింద్రపదంబు వి♦నాశమయ్యె. ౧౯౮

గీ. ఇలను సాధుజనుల ♦ నెవ్వరు నిందింతు
రట్టి నింద వారె ♦ యనుభవింతురు;
భస్మరాశి నెవరు ♦ పైకెగజిమ్మిన
వారి నెత్తిమీఁద ♦ వచ్చిపడదె! ౧౯౯

గీ. నయగతిని వీడి వాడిబా♦ణములఁ బోల
పరుషవాక్యంబు లెన్నఁడుం ♦ బలుకరాదు;
వాక్యపారుష్యదోషంబు ♦ వలనఁగాదె
కురుకులంబెల్ల దురమునం ♦ గూలిపోయె. ౨౦౦

♦ భాషణము ♦

గీ. మధురమైన వాక్కు ♦ మాన్యత్వము ఘటించుఁ
బరుషమైనఁ గూర్చుఁ ♦ బరిభవంబు;
కోకిలస్వరంబుఁ ♦ గూర్మితో వినువారె
ఖరము కూతవిన్నఁ ♦ గసరుచుంద్రు. ౨౦౧

గీ. అతిమనోహరంబు♦లగు మాటలాడిన
ఘనులుఁగూడ మిగుల ♦ గౌరవింతురు;
చిలుక చెప్పు మంచి ♦ పలుకులనాలించి
యువని పతులు ముద్దు ♦ లాడరొక్కొ! ౨౦౨

గీ. సర్వశాస్త్రములను ♦ జదువునుగాక నో
ర్విప్పకున్నఁ గీర్తి ♦ వెలయఁబోదు;
గంట నెంత మంచి ♦ కంచుతోఁ జేసిన
ఘనతఁగనునె నాల్క ♦ గలుగకున్న! ౨౦౩

గీ. సభలయందుఁ బ్రసంగంబు ♦ సలుపకున్నఁ
బండితున కేని గౌరవం ♦ బుండఁబోదు;
కోకిలం బేని గొంతెత్తి ♦ కూయకున్నఁ
బ్రజలమెప్పును సుంతైనఁ ♦ బడయఁగలదె! ౨౦౪

గీ. ఎన్ని కష్టముల స♦హించిన నోరులే
నట్టివాఁడు ఫలము ♦ నందఁబోఁడు;
క్షీరసాగరమునఁ ♦ జెంది రెందఱో మేలు
మందరం బొకింత ♦ పొందెనొక్కొ! ౨౦౫

గీ. పూనినోరెత్తి మాట్లాడ ♦ లేనివాఁడు
ఎల్లశాస్త్రార్థముల నిర్వ♦చింపఁ గలఁడె!
ఇంచుకయు వేడినీళ్ళ స♦హింపలేని
వెలఁది సహగమనంబుఁ గా♦వించునొక్కొ! ౨౦౬

కీ. ప్రియవచస్సులు సంపదల ♦ బెంపుసేయఁ
బరుషవాక్కులు మిగుల నా♦పదలఁగూర్చు;
చిలుకలకుఁ బండ్లుబెట్టి పో♦షించువారె
కాకిపై రాళ్ళు రువ్వరే ♦ కష్టమనక! ౨౦౭

—♦ ఆకారము ♦—

గీ. ఆకృతింజూడఁ జక్కఁగా ♦ నమరియున్న
యంతనే స్వభావము మంచి ♦ దనఁగరాదు;
బాణమొనయుఁ జక్కనై ♦ పరగుఁగాక
పరులప్రాణంబు క్షణములోఁ ♦ బాపకున్నె! ౨౦౮

గీ. అరయఁగా నొక్కఁడు కురూపి ♦ యగునుగాక
యతఁడె ఘనకార్యములను జే♦యఁగఁగలఁడు;
వీణ యొంతేని వక్రితం ♦ బూనుఁగాక
సంతసమొసంగదే మృదు♦స్వనముచేత! ౨౦౯

గీ. ఆకృతిం గన హ్రస్వమై ♦ యలరుఁగాక
గుణము లతి విశాలంబులై ♦ తనరవచ్చు;
అదితికశ్యపులకుఁ బుట్టి♦నట్టి పొట్టి
వడుగు ఘనశక్తిచే ఖ్యాతి ♦ వడయలేదె! ౨౧౦

గీ. వేషమునఁ బల్వురొకటిగా ♦ వెలయుచున్న
నందఱకు నొక్కటే శక్తి ♦ యమరఁబోదు;
హంసవలెఁ దెల్లఁగానుండు ♦ నట్టికొంగ
క్షీర నీరంబులను వేఱు ♦ సేయఁగలదె! ౨౧౧

గీ. జనుల కెందేని యాకార ♦ సామ్యముననె
యుచితయు గౌరవంబు ల♦భింపఁబోదు;
ఆకృతిం గోకిలను బోలి♦నంతమాత్రఁ
గాకి రవ్వంతయును మెప్పుఁ♦గాంచఁ గలదె! ౨౧౨

గీ. ఒడ్డు పొడవుగలిగి ♦ యున్నంతనేవానిఁ
జేరి వాంఛితంబుఁ ♦ గోరరాదు;
చిలుకమిగుల నాస ♦ చెంది బూరుగుచెట్టు
చెంతకేగ ఫలమొ ♦ కింత యున్నె! ౭౧౩

—♦ జన్మము ♦—

గీ. ఏక గర్భజాతు ♦ లేమైనను స్వభావ
మొక్కమాదిరిగనె ♦ యుండఁబోదు;
చెలఁగి దానమొసఁగు ♦ చింతామణిగుణంబు
కౌస్తుభంబునందుఁ ♦ గానఁబడునె! ౭౧౪

గీ. అమిత దుష్టచరితుఁ ♦ డగువాని కొడుకేని
సుజనవర్యుఁడగుచు ♦ శోభఁగాంచు;
కారుచిచ్చువలనఁ ♦ గల్గిన ధూమమే
జలదమగుచు మంచి ♦ జలమొసంగు! ౭౧౫

గీ. అధిక సచ్చరిత్రుఁ ♦ డగువాని సుతుఁడేని
మిగుల దుష్టుఁడగుచు ♦ మెలఁగుచుండు;
చల్లనైన నీట ♦ జనియించు బడబాగ్ని
యమితమైన వేడి నందుఁగాదె! ౭౧౬

గీ. తండ్రి తా లోభచిత్తుఁడై ♦ తనరినంతఁ
దనయుఁడును ద్యాగికాఁడని ♦ తలఁపఁ జనదు;
ఉదధిరత్నంబుల నొసంగ ♦ కుండుఁగాక
కల్పకము దీర్పదే సర్వ ♦ కామితముల! ౭౧౭

గీ. ఇలఁ బవిత్రాత్ములకె జని◆యించుఁగాక
ఖలుని దుర్బుద్ధి యొక్కింత ◆ తొలఁగఁబోదు;
చల్లనగు చందనంబున ◆ జన్మమందు
నగ్నియందేని వేడిమి ◆ యడఁగునొక్కొ! ౨౧౮

గీ. ఎట్టి నీచునకేని జ◆న్మించుఁగాక
యొక్కఁడు సద్గుణాఢ్యుఁడై ◆ యుండఁగలఁడు;
పుండరీకంబు బురదలోఁ ◆ బుట్టుఁగాక
బహుసుగంధాఢ్యమై మెప్పు ◆ వడయుఁగాదె! ౨౧౯

గీ. ఘనుని బిడ్డయగుచుఁ ◆ దనరిన మాత్రాన
గుణములేక కీర్తి ◆ నెనయఁబోఁడు;
దీపమందు సూర్య ◆ దీప్తియుండునుగాక
స్వల్పమాత్రమైన ◆ శనికిఁగలదె! ౨౨౦

గీ. అల్పునకు జనించి◆నంత మాత్రంబున
నల్పగుణము సుతున ◆ కబ్బఁబోదు;
కుండలోనఁబుట్టి ◆ యుండి యగస్త్యుండు
సప్తసాగరముల ◆ జలముఁ గ్రోలె! ౨౨౧

—◆ కులము ◆—

గీ. గుణములనె యాదరింపంగఁ ◆ గూడుఁగాని
జాతినెన్నంగఁదగదు వి◆జ్ఞానులెందు;
ద్రోణిబ్రాహ్మణుఁడయ్యు క్షు◆ద్రతవహించె
శూద్రుఁడయ్యును విదురుండు ◆ శోభఁగాంచె! ౨౨౨

గీ. నిమ్నజాతిచేత ♦ నెగడినన్ సుజనుల
నెంచి బుధులు గౌర♦వింపవలయు;
అమిత నిమ్నతలము♦నందుండు బావినీ
రెల్ల జనుల ప్రీతి ♦ నెనయుఁగాదె! ౭౨౩

గీ. అరయుగ విశుద్ధవంశంబు♦నందుఁబుట్టి
నట్టివారును దుష్టాత్ము♦లగుచునుంద్రు;
పరమపావనమైనట్టి ♦ పాలవెల్లి
బుట్టియును లక్ష్మితా వక్ర♦బుద్ధిఁ గనదె! ౭౨౪

గీ. గుణము గలవాఁడె పూజఁగై♦కొనునుగాని
ఫలితమును బొందలేఁడొక్క ♦ కులమువలన;
శివుని శిరమున శశి ప్రకా♦శించుచుంట
గుణములేకున్నఁ గల్గునే ♦ కులమువలన! ౭౨౫

— ♦ ప్రాయము ♦ —

గీ. అమిత తేజస్సమేతుఁడై ♦ యలరువాఁడు
బాలుఁడగుఁగాక రిపులఁ ద్రుం♦పంగఁగలఁడు;
తాటకా సుబాహులఁ జిన్న♦తనమునందె
సంహరింపఁడె రాముఁడు ♦ సాహసమున! ౭౨౬

గీ. ప్రాయము గణింపఁగానేల ♦ బాలునందు
నేని యసమానమగు తేజ ♦ మిమిడియుండు;
కాంచఁగాఁ గొంచెమగునగ్ని ♦ కణమునందు
దాగియుండదె మహితమౌ ♦ దాహశక్తి! ౭౨౭

నామము

గీ. ఎంతయును నామసామ్య మున్నంతమాత్ర
నల్పుఁడధికునితో సాటి యగుటసున్న;
పుడమి ఖద్యోతనామంబుఁ బూనినంతఁ
బోలునే సూర్యు మిణ్గురుఁ బురుగులెల్ల ! ౨౨౮

వార్ధకము

గీ. వయసు మించినట్టి వారి యందున బుద్ధి
పక్వమగుచు మెప్పు వడయుచుండు;
జగతి జీర్ణమైన చందనద్రుమమందె
పరిమళంబు మిగులఁ బరిఢవిల్లు ! ౨౨౯

గీ. వయసు చెల్లు పిదప వారిజాక్షులు హావ
భావములను జూప ఫలముగలదె;
ఆరిపోయియున్న యట్టి దీపమునందు
నెంత నూనెపోయ నేమిఫలము ! ౨౩౦

గీ. తెల్లఁబడినట్టి రోమాళి నెల్లఁగాంచి
వదలి చనుచుండ్రు ముదుసలి వానిఁదరుణి;
చాల యెముకలుగల్గు చండాలకూప
మును విలోకించి యేహ్యతం గనరె జనులు ! ౨౩౧

గీ. కంతుబాధాసమేతలౌ కామినులకు
ముదిమగనికూర్మి కడుదుఃఖమును ఘటించు;
మంచుచేఁ గష్టపడుచుండు మానవులకుఁ
జంద్రరాక విషాద భాజనముగాదె ! ౨౩౨

గీ. అతిమలినమై తనర్చు రో♦మావళియెల్ల
మమ్ము నిరసించి తెల్లఁద♦నమ్ముఁ గాంచె
నింక మేమిట నుండుట ♦ యేటికనుచు
దంతములు జారిపోవు వా♦ర్ధకమునందు ! ౨౩౩

గీ. తలఁపగా వార్ధకంబుచే ♦ దగ్ధమైన
యౌవనము బూదియై దేహ♦మందునిండె
నందుచే రోమములు తెల్ల♦నై తనర్చుఁ
గానిచో నట్లగుట కేమి ♦ కారణంబు ! ౨౩౪

గీ. పరసతి పరధనవాంఛ ♦ పనికిరాదు
విడువుమని సంతతము ఘోష♦ వెట్టుచుండుఁ
బాపమా యమదూతియా ♦ వార్ధకంబు
అటులఁగాకున్న బధిరత్వ♦మంద నేల ! ౨౩౫

గీ. ఔర ! వృద్ధత్వమహిమ మే♦మనఁగవచ్చు
నరయఁగా నిత్య ఘోరపా♦పాత్మునేని
దండధరు, శతమన్యు, గ♦దాధరుం, గు
బేరు, శూలిని గావించుఁ ♦ బ్రేమతోడ ! ౨౩౬

— ♦ కాలము ♦ —

గీ. ఇపుడు లాఘవము వ♦హించిన మనుజుఁడే
గౌరవంబునొందఁ ♦ గలఁడు రేపు;
పదముచేతఁ ద్రొక్కఁ ♦ బడినట్టి ధూళియే
మరల నెత్తిమీద ♦ మెరయకున్నె ! ౨౩౭

గీ. మదిఁదలంపఁ గాల ♦ మహిమచే బలవంతు
లైనవారికేని ♦ హానివచ్చు;
ప్రబలవేగమునను ♦ బరువెత్తు హరిణంబు
లొక్క సమయమందుఁ ♦ జిక్కకున్నె! ౨౩౮

గీ. ఒక్క సమయాన మహనీయు ♦ లున్నచోట
వేఱొకప్పుడు నీచులు ♦ సేరుచుండ్రు;
కొదమసింగంబులు వసించు ♦ గుహలయందె
నక్కలు చరించుచుండవే ♦ యొక్కవేళ! ౨౩౯

గీ. కఠినమతులేని యొక్కొక్క ♦ కాలమందు
మార్దవముఁ బూనుదురటన్న ♦ మాటనిజము;
చంద్రికిరణంబులు స్పృశించు ♦ సమయమందు
నిందు కాంతరత్నములు ద్ర ♦ వింపకున్నె! ౨౪౦

గీ. కాలగతి నొక్కయెడ హాని ♦ కలుగుఁగాక
పిదప నొక సమయమున మే ♦ లొదవఁగలదు;
భాస్కరుఁడు క్రుంకఁగా నెడఁ ♦ బాసి మరలఁ
గలియవే యుదయమునఁ జ ♦ క్కవలకవలు! ౨౪౧

గీ. కాలగతిచేత నాపద ♦ ల్గలుగు నపుడు
ఆప్తులును వానికి సహాయ ♦ మాచరింత్రు;
కదలఁబోకుండ దూడను ♦ గట్టివేయఁ
దల్లి జంఘయె స్తంభమై ♦ తనరకున్నె! ౨౪౨

గీ. ప్రాజ్యరాజ్యాఢ్యులగు మహా♦ప్రభుల కేని
కాలగతిచే వినాశంబు ♦ గలుగుచుండు;
బాగుగా వెల్గు పెద్దదీ♦పంబు లేని
గాలిచే నారిపోవుట ♦ గలదె వింత! ౨౪౩

గీ. ఒక్కసమయాన మూఢుఁడై ♦ యుండువాఁడె
యున్నతజ్ఞానియగును మ♦ఱొక్కవేళ;
అజ్ఞతనొకప్డు హింసాప♦రాత్ముఁడయ్యె
మేటికవిగాఁడె మఱల వ♦ల్మీకభవుఁడు! ౨౪౪

గీ. ఒక్కతరి సద్గుణాఢ్యుఁడై ♦ యుండువాఁడె
యధిక దుర్గుణ సంయుతుం♦డగు నొకప్డు;
అతి సుగంధసమేతమై♦నట్టి సుమము
కాలవశమున ముఱిఁగి దు♦ర్గంధ మిడదె! ౨౪౫

గీ. అల్పజనులుగూడ ♦ నతికాల పరిణామ
వశత గొప్పతనము ♦ వడయఁగలరు;
పుడమి శుక్తియందుఁ♦బడు వానచినుకలే
యవల రత్నగరిమ ♦ నందకున్నె! ౨౪౬

గీ. కాంచఁగ శుభాశుభమ్ములౌ ♦ కర్మలెల్ల
నెపుడు ఫలకాలమునకు ని♦రీక్షసేయు;
శాలిసస్యంబు దా శర♦త్సమయమందుఁ
గాక ఫలియించునె వసంత ♦ కాలమందు! ౨౪౭

గీ. జనులకు వినాశకాలంబు ♦ సంభవింప
గరము విపరీతబుద్ధులు ♦ గలుగుచుండు;
చెట్టు చెడునట్టి కాలంబు ♦ చేరువైనఁ
గలుగవే కుక్కమూతి పిం♦దెలు జగాన! ౨౪౮

—♦ అ వ స ర ము ♦—

గీ. అవసరంబుగాని ♦ యప్పుడు పల్కు సు
భాషితంబు హాస్య♦భాజనంబు;
ప్రౌఢయైన కాంత♦తోడఁ గూడెడువేళ
వేదమును బఠింప ♦ వెఱ్ఱియనదె! ౨౪౯

గీ, అవసరంబున వచియించు ♦ నట్టివాణి
గుణము లేకుండినను శోభ♦నెనయఁగలదు;
జవ్వనులకును సంభోగ ♦ సమయమందు
భూషణంబుల వీడుటే ♦ భూషణమగు! ౨౫౦

గీ. కడు మనోహరమైన వా♦క్యంబయేని
యసమయమునఁ బ్రకాశంబు ♦ నందఁబోదు
ఘోర రణభూమియందు శృంగారరసము
నెంతనేర్పున వర్ణింప ♦ నేమిఫలము! ౨౫౧

గీ. కఠినమగుఁగాక మధురమౌఁ♦గాక ప్రస్తు
తానుకూలోక్తి యది మనో♦హారి యగును;
వామపార్శ్వంబునను గార్ధ♦భంబుగూయఁ
గడుఁ బ్రయాణమ్మునకుఁ బ్రీతి♦గాకయున్నె! ౨౫౨

గీ. అవసరంబుగాని ♦ యట్టికార్యమొనర్ప
సర్వజనులు గేలి ♦ సలుపఁగలరు;
గంజి ద్రావువాని♦కడఁజేరి మీసంబు
లెత్తి పట్టునొక్కొ ♦ యెవ్వఁడేని ! ౭౫౩

గీ. అవసరముగాని కార్యంబు ♦ లాచరించు
జనులు దప్పక హాస్యభా♦జను లగుదురు;
ఎందు బలవంతముగఁ బిల్ల ♦ నిత్తుమన్నఁ
గులముగోత్రంబు తగదంచుఁ ♦ బలుకకుందె! ౭౫౪

గీ. అవసరములైన కార్యంబు ♦ లవలఁద్రోసి
యాచరింతురు వ్యర్థకా♦ర్యముల జడులు;
కుంటి గ్రుడ్డి జనుల్ సదా ♦ కూటికేడ్వ
గుడులకు వ్యయంబొనర్పరే ♦ కోట్లధనము ! ౭౫౫

—♦ సంసారము ♦—

గీ. సారమేలేనియట్టి సం♦సారమందు
అత్తవారిల్లు సారమై ♦ యతిశయిల్లు;
శివుఁడు హిమగిరిమీఁదఁ గే♦శవుఁడు పాల
సంద్రమునఁ బవ్వళింపరే ♦ సంతతంబు ! ౭౫౬

గీ. ఎపుడు సంసారజలధిఁ జ♦రించువాని
కదియె స్వర్గంబు మోక్షంబు♦నై చెలంగు;
"అగడితంబడి యీదాడు♦నట్టి పిల్లి
కదియె వైకుంఠ"మనెడు సా♦మ్యంబువినమె ! ౭౫౭

గీ. అవని సంసారసంబంధి ♦ యైనవాఁడు
మిక్కిలియు జాగరూకుఁడై ♦ మెలఁగవలయు
లోతుగాఁ ద్రవ్వఁబడినట్టి ♦ నూతిచెంత
నున్నవానికి మెలఁకువ ♦ యుండఁదగదె! ౭౫౮

గీ. జ్ఞాని సంసారముననుండఁ ♦ జనునుగాని
జ్ఞానిలో నుండఁదగదు సం♦సారమెపుడు;
పడవ నదియందు నుండఁగా♦వచ్చుఁగాని
పడవలో నదియుండుట ♦ భావ్యమగునె! ౭౫౯

గీ. సంసృతిఁ ద్యజించి ముక్తికై ♦ సాగుకంటె
నిల గృహస్థుండెయగుచు య♦త్నింపమేలు;
చేరి బయలున యుద్ధంబు ♦ సేయుకంటెఁ
గోటలోనుండి పోరఁ జే♦కుఱుదె జయము! ౭౬౦

గీ. జగతి దారాసుతాఢ్య సం♦సారమందు
బహుళమోహవశాత్ముఁడౌ♦వాఁడు చెడును;
అధికపంక విమగ్నమై ♦ నట్టి యేన్గు
ఎంతయును బాధనొంది న♦శింపకున్నె! ౭౬౧

గీ. సారవిరహిత మైన సం♦సారమందు
సుఖము గలదంచు భ్రాంతి నెం♦చుదురు జడులు;
బొటన వ్రేల్ నోటనిడ స్తనం♦బుగఁ దలంచి
అజ్ఞుఁడగు బాలకుఁడు మోద ♦ మందకున్నె ౭౬౨

గీ. అధిక సంసార కష్టంబు ♦ లనుభవించు
చుండియును జ్ఞాని మోక్షంబు ♦ నొందఁదగును;
రంగదుత్తుంగభవ్యత♦రంగ జలధి
నీదుచునురత్నములఁబొందు♦ టెఱుఁగ మొక్కొ! ౭౬౩

గీ. పుడమి సంసారయంత్రానఁ ♦ బడెడు నరులు
పలువిధములైన కష్టముల్ ♦ పడి కృశింత్రు;
అరయఁ దిరుగలిలోఁబడి ♦ నట్టి సకల
ధాన్యములు చూర్ణమగుట త♦థ్యంబు గాదె! ౭౬౪

గీ. అధిక దుర్భర సంసార ♦ మందుఁజేరి
యజ్ఞత మెలంగుచో నాశ♦మందు నరుఁడు;
ఘోర కాననమున నిద్రఁ ♦ గూరుకువాని
సంపుమై క్రూరమృగము భ♦క్షింపకున్నె! ౭౬౫

గీ. బహుళదుఃఖానల ప్రభా♦భరిత మగుచు
నెసఁగు సంసారమను వంట♦యింటియందు
నవ్యవిషయామృతాది పా♦నం బొనర్చు
హృదయమార్జాల ! చేరకు ♦ మెన్నఁడేని. ౭౬౬

—♦ కామము ♦—

గీ. పూనఁగారాదు పరసతీ ♦ భోగవాంఛ
దానిచే నెన్నియో యన♦ర్థములుగలుగు;
క్రూరమతియౌచు సీతను ♦ గోరుకతన
రణమున వినాశమొందఁడే ♦ రావణుండు ! ౭౬౭

గీ. పదిలపఱచిన పండిత ♦ హృదయమేని
యనయమును గామవశతఁ బా♦డగుట నిజము;
బలముగల తాళ్ళచేఁ గట్టఁ♦బడిన యెద్దు
పచ్చిగడ్డిని జూచినఁ ♦ బఱ్వలిడదె! ౭౬౮

గీ. ఎంచఁగా నన్యసంతోష ♦ మెఱుఁగనట్టి
జనుఁడు విషయంబె రమణీయ♦మనుచుఁ బలుకు;
ఎన్నఁడును నేతినే చూచి♦కున్నవాఁడు
చెప్పకుండునె నూనెయే ♦ శ్రేష్ఠమనుచు! ౭౬౯

గీ. ఎపుడుఁ గోర్కె లనుభ♦వించుటచే వృద్ధి
యగునుగాని నాశ ♦ మణఁగఁబోవు;
ఆజ్యమిడుచునున్న ♦ నగ్ని హోత్రముచాలఁ
బెఱుఁగుఁగాక సుంతె ♦ తఱుఁగునొక్కొ! ౭౭౦

గీ. పురుషుఁ డతిసుందరాంగియౌ ♦ తరుణిఁజేర
నెంతయును హృదయంబు చ♦లింపఁగలదు;
గనగనల మండు నిప్పుచెం♦గటను జేర్చ
క్షణములో వెన్నముద్ద దాఁ ♦ గరఁగకున్నె! ౭౭౧

గీ. అమిత కామపరస్వాంతు♦లైనవారు
అరయ రుచితానుచిత సమ♦యంబు లెపుడు;
సీత చెంగటఁ గలదన్న ♦ చింతలేక
శూర్పణఖ రాము నెడ భ్రాంతి♦చూపలేదె! ౭౭౨

గీ. అరయఁగా నెట్టి మహనీయు♦లైన నొకట
మన్మథుని బారికగ్గమౌ♦మాట నిజము;
అఖిలలోకేశుఁడైన నా♦రాయణుండు
బృందపై భ్రాంతిఁగొని శాప♦మొందలేదె ! ౨౨౩

గీ. మదనబాణజర్జరితమౌ ♦ హృదయమందు
నిర్మలంబగు గురుసూక్తి ♦ నిలువఁబోదు;
జల్లెడంబోయుచో నెంత ♦ స్వచ్ఛమైన
నీరమేనియు నొక్కింత ♦ నిల్చునొక్కొ ! ౨౨౪

గీ. పరసతినిబొందఁ గక్కుర్తి ♦ పడునుగాని
కాముకుఁడు ధర్మసూత్రముల్ ♦ గాంచఁబోఁడు;
విత్తమార్జించు మార్గమ్ము ♦ వెదకుఁగాని
పూటకూళ్ళమ్మ యెఱుఁగునే ♦ పుణ్యగతులు ! ౨౨౫

గీ. ఎంచగా మహాత్ము♦లే యింద్రియముల జ
యింపఁజాల రన్యు ♦ లేమిలెక్క;
ఇలను బెద్దయేన్గు♦లే గాలికెగురంగ
నింక దోమలనుచు ♦ నెన్న నేల ! ౨౨౬

గీ. ఘోరతప మాచరించిన ♦ వారినేని
యింద్రియ విజేతలని విశ్వ♦సింపరాదు;
ఘనతపోనిష్ఠుఁడైనట్టి ♦ గాధిపట్టి
కౌఁగిలింపఁడె మేనకం ♦ గామవశత ! ౨౨౨

గీ. ఇంద్రియ సుఖంబులు ప్రమోద♦మిచ్చు ముందుఁ
బిదప నవియె ప్రమాదంబు ♦ నొదవఁ జేయు;
తామరం గోకునపుడు సం♦తసము గలుగు
నవల మంటలు మిక్కుటం♦బగుటఁ గనమె ! ౭౭౮

గీ. ఇంద్రియ సుఖంబులెపుడు వాం♦ఛించుకతన
శీఘ్రముగ మానవుండు న♦శించుచుండు;
మత్స్యమును జిహ్వాచపలతఁ ♦ మాంసమునకు
నాశపడి చావదే గాల♦మందుఁ జిక్కి ! ౭౭౯

గీ. విషయవాంఛ రవంతేని ♦ వెలయు నెడల
సాధకుని సాధనములు నా♦శంబుఁ గాంచు ;
ఒక్కయెడఁ జిన్న దగు బెజ్జ ♦ మున్న యెడలఁ
గడవలోనున్న జలమెల్లఁ ♦ గారిపోదె ! ౭౮౦

——♦ క్రోధము ♦——

గీ. క్రోధమెవని యందుఁ ♦ గుదురుగాఁ జేరునో
వాని నదియె చంపు ♦ వాస్తవంబు;
కాష్ఠ గర్భమందుఁ ♦ గల యట్టియగ్నియే
యెపుడొ దానిఁ గాల్చు ♦ టెఱుఁగ మొక్కొ ! ౭౮౧

గీ. క్రోధ రాక్షసునకుఁ ♦ గుంభినిలో నెవ్వఁ
డేని వశ్యుఁడై చ♦రింపరాదు ;
ప్రబలకోపుఁడగుచు ♦ భ్రాతృ రక్తము ద్రావి
వాయుసుతుఁడు నింద ♦ వడయ లేదె! ౭౮౨

గీ. చండ కోపాన్వితాత్ములౌ ♦ జనపతులకు
నుర్వి నాత్మీయుఁడొక్కండు ♦ నుండఁ బోఁడు;
అతులితోజ్జ్వలకీలాయు♦తాగ్ని దన్ను
వ్రేల్చు హోతను సైతము ♦ గాల్చకున్నె! ౭౮౩

గీ. మానసంబు మహాక్రోధ♦మయతఁ దనరు
కాలమునఁ జేయరాదెట్టి ♦ కార్యమేని;
గట్టిగా నెల్లెడఁ దుపాను ♦ కొట్టువేళ
సాగరముపైఁ బ్రయాణంబు ♦ సలుపఁదగునె! ౭౮౪

గీ. మనుజు కోపంబు వానిచెం♦తను వసించు
జనులకుం గీడుఁ గలిగింపఁ ♦ జాలియుండు;
ఘనతరంబైన సుడిగాలి♦కసరువలనఁ
జుట్టుప్రక్కలఁగలచెట్లు ♦ నుఱిగిపడవె! ౭౮౫

—♦ మోహము ♦—

గీ. గాఢమైయొప్పు మోహంబు ♦ కతన నెపుడు
సతికి లోఁబడి చరియింపఁ ♦ జనదు నరుఁడు;
కైకకు వశీకృతుండైన ♦ కారణమునఁ
దనయుని ద్యజించి చావఁడే ♦ దశరథుండు! ౭౮౬

గీ. తల్లినేని సుదూరమా ♦ స్థలమునందె
యుంచవలయును సజ్జనుం ♦ డొప్పమీర;
సుతుఁడుగా నెంచఁబడునట్టి ♦ సుమశరుండు
కామితుఁడుగాఁడె శంబర ♦ కాంతచేత! ౭౮౭

గీ. ఆఁట వెలఁదిమాట♦యనఁ బూటకంబెయగాఁ
గాన నమ్మరాదు ♦ మానవుండు;
అతి విరాగియైన ♦ యాఋష్యశృంగుఁడే
వివిధకామభోగ ♦ వివశుఁడయ్యె. ౨౮౮

—♦ మ ద ము ♦—

గీ. శాస్త్రవిదులేని నొకొక్క ♦ సమయమందుఁ
గానిపనిసేతు గర్వా హం♦కార వశత;
సర్వధర్మజ్ఞుఁడగు పరా♦శరుఁడు మున్ను
గవయఁడే గర్వమున దాశ♦కన్యతోడ ! ౨౮౯

గీ. ఎంత బలవంతుఁడేని గ♦ర్వింపఁదగదు
వెలయు నాతని నిర్జింప ♦ వేఱొకండు;
ఇల మహాబలశాలి యా♦నేనుగునకు
సింహమది ప్రాణశత్రువై ♦ చెలఁగుఁగాదె ! ౨౯౦

గీ. ఇలమహాబలుఁ డొకఁడు ♦ చెలఁగుచుండ
వాని దలఁదన్నఁ గల్గిన ♦ వాఁడునుండు;
తాఁచు కడు భయంకరముగాఁ ♦ దనరుచుండ
దాని భేటుపఁడే గరు♦త్మంతుఁ డొకఁడు ! ౨౯౧

—♦ మా త్స ర్య ము ♦—

గీ. క్షమయె మూలంబగును సర్వ♦సంపదలకుఁ
గలహములకెల్ల నీర్ష్యయే ♦ కారణంబు;
వెగ్గలంబగు నీర్ష్యచే ♦ విప్రశాప
భాజనుండయ్యె నా జన♦మేజయుండు ! ౨౯౨

గీ. కుసుమ కోమలమైన మా♦నసము నెపుడుఁ
జేయఁగారాదు ద్వేషదూ♦షితముగాఁగ;
ద్వేషదోషంబువలననే ♦ దేవదాన
వోత్కరంబెల్ల సంక్షయ ♦ మొందెమున్ను! ౭౯౩

♦ వ్య స న ము ♦

గీ. జనులు తాము మద్య♦మును ద్రావు వ్యసనంబు
నందిరేని నాశ♦మొందఁ గలరు;
వినమె మద్యపాన♦మున మున్ను యాదవు
లెల్ల నొక్కయెడ న♦శించిరనుచు! ౭౯౪

గీ. మద్యపానరతుం డెట్టి ♦ మహితుఁడైన
నితరు లాతనిఁ గడు మోస♦గింపఁగలరు;
కచునిజంపి బూడిదఁజేసి ♦ కల్లులోనఁ
గలిపి దనుజులు మున్ను భా♦ర్గవున కిడరె! ౭౯౫

గీ. అమిత పాపమూలంబు హిం♦సాకరంబు
నైన వేటయందలి బుద్ధి ♦ మానవలయు;
పాండు భూనాయకుం డట్టి ♦ వ్యసనముననె
ఘోర శాపంబు వహియించి ♦ కూలె నవని! ౭౯౬

గీ. అవని నొక్కండు పాపకా♦ర్యంబొనర్పఁ
బలువు రా ఫల మనుభవిం♦పంగఁగలరు;
ధర్మజుండొక్కరుండు జూ♦దంబునాడ
నెందఱో ఘోరకష్టముల్ ♦ పొంద వలసె! ౭౯౭

గీ. మహిత తేజస్వియగుఁగాక ♦ మానవుండు
పానరతుఁడైన నెందుకుం ♦ బనికిరాఁడు;
అంబుధిం ద్రావినా బడ♦బానలంబు
గడ్డిపోచ నేనియుఁగాల్పఁ ♦ గలుగునొక్కొ! ౯౮

ఉచితము

గీ. ఇతరజనులాచరించు సం♦స్తుతులకంటె
సఖుఁడొనర్చు హితోపదే♦శంబు మేలు;
అన్యులిడునట్టి పంచభ♦క్ష్యముల కంటెఁ
దవిటి రొట్టెయు మేల్గాదె ♦ తల్లియిడిన! ౯౯

గీ. ఏపనియు నెమ్మదిగనె సా♦ధింపవలయుఁ
గాని వేగిరపడ మేలు ♦ కలుగఁబోదు;
పూటపూటకు నీరెంత ♦ పోయుచున్న
వృక్షము లకాలమున ఫలి♦యింపఁగలవె! ౧౦౦

గీ. గొప్పవారలతోడ డీ♦కొన్నయప్పు
డపజయము గల్గినను శ్రే♦యమై తనర్చు;
అరయఁ గొండలతోడఁ గో♦రాడునేన్గు
దంతభంగంబు నెవఁడేని ♦ తలఁచునొక్కొ! ౧౦౧

గీ. యౌవనంబున సోమరి♦యై చరించి
ముసలితనమునఁ గూటికై ♦ మూల్గరాదు;
దున్ను రోజుల సందు గొం♦దులను దిరిగి
కోయు దినములలోఁ జాలఁ ♦ గుందఁదగునె! ౧౦౨

అనుచితము

గీ. ఆర్జితం బెల్లఁ బరులకు ♦ నప్పగించి
యావలఁ బలుకష్టములఁ బొందు ♦ టనుచితంబు;
ప్రీతి "నడ్డెడు తవ్వెడు ♦ బియ్యమిచ్చి
అమ్మ! నీ ప్రసాదం" బని ♦ యడుగఁ దగునె! ౧౦౩

గీ. అవసరయందునసంభావ్య ♦ మైన విషయ
మెపుడు నెచటను గూడ వ♦చింపరాదు;
రాయినదిదాటుఁ గోఁతులు ♦ రాలుగరఁగఁ
బాడునని పల్కుటది వెఱ్ఱి ♦ పలుకు గాదె! ౧౦౪

గీ. వసుధ నెందేని గడు బల ♦ వంతు తోడఁ
గలహ మొనరింప నెన్నఁడుం ♦ దలఁపరాదు;
కోరయేనుఁగుతోడ డీ ♦ కొన్న యెడలఁ
జావవే యల్పమృగములు ♦ క్షణములోన! ౧౦౫

గీ. ముందు ఘనమైన సంపద ♦ చెందు ననుచు
నున్న దానిని బోఁగొట్టు ♦ టొప్పుగాదు;
కారుకొనుచుండె ననుచు ♦ మేఘములనమ్మి
చెరువుఁ ద్రెంపిన నొక్కప్డు ♦ చేటుగాదె! ౧౦౬

గీ. ఎపుడు దుర్మార్గులందుఁ జ♦రించు మనుజుఁ
డితరులకు ధర్మములను బో♦ధింపఁ దగదు;
అమ్మకే కూడుబెట్టని ♦ యట్టివాఁడు
తగవు దీర్పంగ వచ్చిన ♦ నగరె జనులు! ౧౦౭

గీ. ఎల్లరకు నీతిబోధఁ గా♦వించువాఁడు
తాను దుర్నీతి పరుఁడౌట ♦ తగవుగాదు;
శ్రమ యనక రేయి రామాయ♦ణమును జెప్పి
పగలుగుళ్లనుబడఁగొట్టఁ ♦ బాడియగునె! ౮౦౮

గీ. మిగులగొప్పవాఁడె ♦ యగుఁగాక శత్రువు
నందు నమ్మకంబుఁ ♦ బొందరాదు;
అఖిల దేవ పూజ్యుఁ ♦ డైనట్టి యింద్రుచే
గర్భ ఛేదనంబు ♦ గాదె దితికి! ౮౦౯

గీ. కపట శక్తి మేలు ♦ గావించునని యెంచి
యెపుడు ధైర్యమును వ♦హింపరాదు;
లక్కసొమ్ములెల్ల ♦ నిక్కమైన వటంచుఁ
దలఁచునెడల హాని ♦ గలుగకున్నె! ౮౧౦

గీ. అరయఁగా మంచి కార్యంబు♦నందుఁ గూడ
మితముఁ దప్పినచోఁ గష్ట♦గతులు గలుగు;
అమిత దానంబుఁ గావించి♦నందువలన
నల బలీంద్రుండు భూమిలో ♦ నడఁగిపోఁడె! ౮౧౧

గీ. ఆర్యుల హితోపదేశంబు ♦ నాలకించి
పనులఁ గావింపకుండుట ♦ యనుచితంబు;
విదురుఁడొనరించు హితబోధ ♦ వినని కతన
యుద్ధమునఁ జావఁడొక్కొ దు♦ర్యోధనుండు! ౮౧౨

గీ. ఆయువు స్థిరంబుగానుండ ♦ దనుటతగదు
చేయఁదగుకార్యమును వేగ ♦ చేయవలయు;
రఘువు శిబి రాముఁడును ధర్మ♦రాజు మొదలు
గాఁగల నృపోత్తములు నేఁడు♦గలరె చూడ! ౮౧౩

గీ. అన్నిటి కదృష్టమే హేతు♦వనితలంచి
యత్న మొనరింపకుండుట ♦ యనుచితంబు;
ఎల్లవస్తువుల్ దేవుఁడే ♦ యిచ్చుఁగాక
వండివార్చి ముద్దగఁజేసి ♦ వాతనిడునె! ౮౧౪

—♦ స్వ భా వ ము . ♦—

గీ. దీనులగు వారలెంత ప్రా ♦ ర్థించుచున్న
ఖలులహృదయంబు సుంతయుఁ ♦ గరఁగఁబోదు;
ఎలుక తానెంతబాధతో ♦ నేడ్చుచున్న
విడచునేపిల్లి తనపట్టు ♦ వీసమేని! ౮౧౫

గీ. కష్టమొదవిన సౌఖ్యంబు ♦ గలుగుచున్న
ధీరజనుల స్వభావంబు ♦ మారఁబోదు;
వారిబడబాగ్ని వలనఁదా♦పంబు నొంది
గాంగజలమున శైత్యంబుఁ ♦ గాంచునొక్క! ౮౧౬

గీ. ఎవరికేది స్వభావమై ♦ యెసఁగుచుండు
నట్టిదానిని దాటంగ ♦ నలవిగాదు;
ఘనతరంబౌ ప్రభుత్వ మి♦చ్చిననుగూడఁ
గోర్కెమైఁ గుక్క తాఁ జెప్పు♦గొఱుకకున్నె! ౮౧౭

గీ. ఒకనియందొక్కనికిఁ బ్రేమ యుండునన్న
నది స్వభావంబెకాని యత్నంబుగాదు;
మాలతింగోరుమా యంచు మధుపమునకు
నెవ్వఁడేనియు ముందు వచించెనొక్కొ! ౮౧౮

గీ! గుణమొకటి గన్పడిన దోషగణము నెల్ల
మఱచిపోవుట నైజంబు మానవులకు;
వలపుఁగ్రోలి పెద్ద పుష్పముల్ గలుగుకతన
గణనసేతురె కేతకీ కంటకముల! ౮౧౯

గీ. అరయఁగా నైజరమ్యమై నట్టి వస్తు
వితర సంస్కారమును గోర దెన్నఁడేని;
కఠినమగు సానరాతి సంఘర్షణంబుఁ
బొంద నవసరముండునే ముత్యమునకు! ౮౨౦

గీ. జన్మచేతఁ గురూపియై చనునరుండు
మహిత సంపదగల్గినఁ మారఁబోఁడు:
లలిత లక్ష్మీనివాసమై వెలయుఁగాక
యందమును బొందఁగలునే యావుపేడ! ౮౨౧

— అనుకరణము —

గీ. కాంచఁగా లోకులు గతానుగతికులగుచు
సంచరించుచునుందు రీ జగతియందు;
సతుల, గోవుల, శిశువులఁ జంపుఁగాక
యతిని బూజింపరే మహోన్నతుఁడటంచు! ౮౨౨

గీ. పండి తాగ్రేసరుండు కా◆వ్యము వచింపఁ
పామరులుఁ గూడఁ బ్రీతిమైఁ ◆ బలుకుచుంద్రు;
నట శిఖామణి శివుఁడు తాం◆డవ మొనర్పఁ
దాండవింపవె భూత భే◆తాళములును! ౮-౨౩

గీ. ఘనుఁడు తనకంటె ఘనులనే ◆ యనుసరించు
నీచజనుల విడంబింప ◆ నేరఁడెపుడు;
సింహము పయోదమట్లు గ◆ర్జించుఁగాక
యొక్కమారైనఁ గూయునే ◆ నక్కవోలె! ౮-౨౪

గీ. అధికులగువారలే కార్య ◆ మాచరింతు
రట్టిదే చేయుదురు కొంద ◆ రల్పజనులు;
మేటియగు రాజు పెండ్లాము ◆ మేడ నెక్క
కోరికుమ్మరి పెండ్లాము ◆ గుడిసె నెక్కు! ౮-౨౫

గీ. గౌరవాధికులైనట్టి ◆ ఘనులఁ జూచి
హీనులును వారిఁబోల య◆త్నించుచుంద్రు;
పులికిఁ గలయట్టి పెద్ద చా◆రలను జూచి
నక్క వాతల నిడుకొను ◆ ఫక్కి వినమె! ౮-౨౬

— ◆ ప్రవర్తనము. ◆ —

గీ. నడతవలన మహత్త్వ మే◆ర్పడును గాని
కులముచే జన్మచేతను ◆ గలుగఁబోదు;
కుండలోఁ బుట్టి యా యగ◆స్త్యుండు లీలఁ
గ్రోలఁ గాలేదె యేడు సం◆ద్రాలజలము! ౮-౨౭

గీ. అన్యనిందిత మార్గంబు ♦ నందు మెలఁగు
వారి కెంతయు హాని సే♦కూరఁ గలదు;
అరయఁగా నాఁడు దేవేంద్రు ♦ నంతవాఁడు
భ్రష్టుఁడై పోవఁడే దుష్ప్ర♦వర్తనమున! ౧౨౮

గీ. అతులిత జ్ఞాన సంయుతుం♦ డైన నరుఁడు
సత్ప్రవర్తన నధిక య♦శంబుఁ గాంచు;
సహజ సౌందర్యవతియైన ♦ చానమిన్న
శుభ్ర వస్త్రంబుచేఁ గడుఁ ♦ శోభఁ గనదె! ౧౨౯

గీ. సదమల చరిత్రలైనట్టి సతులుఁ గూడఁ
బతుల దుర్వృత్తిచే నీతిఁ ♦ బాయుచుండ్రు;
అల మధురవల్లి విష భూరు♦హంబు నల్లు
కొనినఁ జేదును గాంచదే ♦ కొంచెమేని! ౧౩౦

గీ. విమలమైన వర్త♦నము గల్గినప్పుడే
పరిణతిఁ గాంచు నితర ♦ గుణములెల్ల;
యౌవనాఢ్యయైన ♦ యువతి దాల్చిననాఁడె
భూషణముల కెల్లఁ ♦ బోలుపు గలుగు! ౧౩౧

♦ సహాయము ♦

గీ. అరసిచూడ నల్పు ♦ లగువారి సాయంబు
గూడ గొప్పబలముఁ ♦ గూర్పఁ గలదు;
పొట్టువిడి పోయి ♦ నట్టి బియ్యపు గింజ
మొలచునొక్కొ నేలఁ ♦ గలియుఁగాక! ౧౩౨

గీ. ఎట్టి మానవులకు ♦ నేని సహాయంబు
వలయుఁ గష్టమైన ♦ పనులయందు;
కన్నులున్నవాఁడుఁ ♦ గనునొకో వస్తువుల్
చీకటింట దివ్వె ♦ లేకయున్న ! ౭౩౩

గీ. అరయఁగా నిస్సహాయుఁడై ♦ నట్టి వాని
హీనబలుఁడేని మిగుల బా♦ధింపఁగలఁడు;
కఱ్ఱలేనట్టివానిని ♦ గొఱ్ఱయైనఁ
గఱచుచుండునటన్న వా♦క్యంబు వినమె! ౭౩౪

గీ. సాయమొనరింప నెల్లరు ♦ సంతసింత్రు
కోపగించినచో నూఱ♦కుండ రెపుడు;
పెట్టినం దినునే గాని ♦ తిట్టునెడలఁ
బడెడువాఁ డుండఁబోఁడన్న ♦ నుడిని వినమె! ౭౩౫

— ప్రేమ —

గీ. అధికసులభమైన ♦ యట్టివస్తువునందు
హెచ్చుప్రేమ జూపు ♦ టెంచ నరిది;
స్వీయసతి నవజ్ఞ ♦ చేసి యెన్నెన్నియో
పాట్లు పడరె పరుని ♦ భార్యకొఱకు ! ౭౩౬

గీ. జనులు దమకున్నయట్టి యై♦శ్వర్యమెల్లఁ
బ్రేమచేఁ గొడుకులకు స♦ర్పింపరాదు;
రాజ్యము నొసంగి యల ధృత♦రాష్ట్రవిభుఁడు
సుతునిచే గడ్డిపోచగాఁ ♦ జూడఁబడడె! ౭౩౭

గీ. కరుణ కెంతయుఁ బాత్రులు ♦ గానివారి
కెన్ని బాధలు గల్గిన ♦ నెవఁడు దలఁచు?
ఎచ్చటేనియుఁ దనయత్త ♦ చచ్చునప్పు
డించుకయుఁ బ్రేమమైఁ గోడ ♦ లేడ్చునొక్కొ! ౧౩౮

గీ. రాగ గుణము స్థిరంబై చె ♦ లంగునేని
యెంతయుం బ్రేమఁ జూపుదు ♦ రెల్లజనులు;
రాగగుణము స్థిరంబై చె ♦ లంగు కతన
నెల్లరును వీడియమును బ్రే ♦ మింతురిగాదె! ౧౩౯

గీ. ఇష్టులైన వార ♦ లే తప్పుచేసిన
వారి మీది ప్రేమ ♦ వదలఁబోదు;
ఎల్ల దోషములకు ♦ నిల్లైన దేహంబు
పైని గూర్మి సుంతి ♦ పాయునొక్కొ! ౧౪౦

గీ. ఇష్టులైన వార ♦ లెట్టి యప్రియమాచ
రించినను నిరాక ♦ రింపఁ బోరు;
తనదు గృహముఁ గాల్చి ♦ నను లోకమున నెవ్వఁ
డేని యగ్ని నాద ♦ రింపకున్నె! ౧౪౧

గీ. ఎంత దూరమైన ♦ నేమి నైజంబైన
ప్రేమ సంతసమును ♦ బెంచుచుండు;
వసుధనుండు కైర ♦ వములకు నిత్యంబు
జంద్రుఁ డధిక ముద ♦ మొసంగకున్నె! ౧౪౨

గీ. ప్రీతిగల వారి మాటల ♦ చేత నెట్టి
కఠిన హృదయంబులైనను ♦ గరఁగఁ గలవు;
సూర్యకిరణంబు లిసుమంత ♦ సోకినంతఁ
గరఁగవే వెంటనే సూర్య ♦ కాంతమణులు! ౧౪౩

గీ. కడుఁ దిరస్కారమునఁ ♦ ద్రుంపఁ బడిన ప్రేమ
మరలఁ జేకూర్ప నెవఁడు స♦మర్థుఁ డగును?
మహి నెచటనేని పగిలిన ♦ మౌక్తికంబు
లక్కచే నొక్కటిగ చేరి ♦ చక్కఁబడునె! ౧౪౪

గీ. పుడమిఁ బ్రేమంబుచేఁ గట్టు ♦ వడిన మనుజుఁ
డెందు సద్గుణముల విచా ♦ రింపఁ బోడు;
సకల జనమనోహరమౌవ♦సంత వేళఁ
దేజరిల్లును వికసించి ♦ జాజిపూవు! ౧౪౫

గీ. ఆత్మనించుక ప్రేమ లే♦నట్టివార
లెన్ని మర్యాదలొనరింప ♦ నేమిఫలము?
జగతి నెందేని యన్న ర♦సంబుకంటె
నాదరణరసమే శ్రేష్ఠ♦మనఁగ వినమె! ౧౪౬

గీ. హితులు గడు దవ్వునన్ వసి♦యింత్రుగాక
యించుకేనియుఁ బ్రేమ న♦శింపఁ బోదు;
ఆమడలు దూరమగుఁగాక ♦ యంతరంగ
ములకు దూరంబుకలుగునే ♦ తలఁచిచూడ! ౧౪౭

గీ. అతులితప్రేమ యుక్తుల ♦ కప్పుడప్పుడు
కలహ మొదవిన క్షణమేని ♦ నిలువఁబోదు;
ఆలుమగలందుఁ బోట్లాట ♦ యుద్ధముపయిఁ
బెసరగింజ నిల్చినయంత ♦ వేళగాదె! ౧౪౮

గీ. పరుషు వలుకు దుర్వి♦వాద వాక్యంబేని
యాప్తునోట నిష్ట♦మైతనర్చు;
అన్యకాష్ఠ జాత♦మగు పొగధూమమై
యగురునందు ధూప♦మగును గాదె! ౧౪౯

గీ. కరుణగలవారు దుష్టుల ♦ కరణి శత్రు
వుల దోసంగులు మదియందుఁ ♦ దలఁపఁబోరు;
అబ్జినీ సంగమును దోష♦మాచరించు
భ్రమరమును జంప నెంచునే ♦ భాస్కరుండు! ౧౫౦

♦ యౌవనము ♦

గీ. యౌవనంబుగల్గి ♦ నప్పుడే కాంతల
కెక్కుడాదరము ల♦భించుచుండు;
సద్గుణాఢ్యుఁడైన ♦ చంద్రుతోఁ గూడిన
యట్టి నిశయె శోభ ♦ నందఁగలదు. ౧౫౧

గీ. తలఁప జవ్వనంబు ♦ తొలఁగి పోయినమీఁదఁ
గామ వికృతి మిగుల ♦ గలుగఁ బోదు;
అఖిలధనము నాశ ♦ మైన పిమ్మటఁ బరి
వార మెచటనుండి ♦ వచ్చిచేరు? ౧౫౨

—♦ వ్యయము ♦—

గీ. అమితమైన వ్యయము ♦ నాచరించెడువాని
కల్పవ్యయము బాధ ♦ నందఁజేయు;
ఎంచిచూడఁ బెద్ద ♦ యేనుఁగు దాహంబు
చూరు నీళ్లవలనఁ ♦ దీరు నొక్కొ! ౨౫౩

గీ. ఎంతతక్కువ వ్యయముఁగా ♦ వించుచున్నఁ
గోట్లధనమెల్లఁ గ్రమముగాఁ ♦ గూలిపోవు;
దినమునొక్కొక్కరాయిని ♦ దీయుచున్నఁ
దఱుగకుండునొకో పర్వ♦తంబుగూడ! ౨౫౪

గీ. ఆయమున నర్థ భాగంబు ♦ నైన నిల్వఁ
జేయఁదగు భావిసుఖముఁ గాం♦క్షించు నరుఁడు;
తలఁచి చూడ సమృద్ధిగాఁ ♦ దైలముండు
దీపమేగద బహుకాల ♦ దీప్తిఁ గాంచు! ౨౫౫

—♦ వ్యర్థము. ♦—

గీ. జగతి ధర్మార్థ కామ మో♦క్షముల నొకటి
యైన లేనట్టి జన్మ ని♦రర్థకంబు;
అరయఁగా మేకమెడను వే♦లాడు చనుల
వలన నిసుమంతయేనియు ♦ ఫలము గలదె! ౨౫౬

గీ. ఫలముగల కార్యమునె చేయ ♦ వలయుఁ గాని
నిష్ఫలంబగు కృత్యంబు ♦ నెరపఁ దగదు;
కోరి తామెంత కష్టించి ♦ కొండమీద
బావి త్రవ్విన నుదకంబుఁ ♦ బడయఁగలరె! ౨౫౭

గీ. పనికిమాలినట్టి ♦ జనులకు భువిలోనఁ
గలుగుఁ దనము మిగులఁ ♦ గలిగియుండు;
గాలిఁ బీల్చి బ్రదుకు ♦ గడఁపు సర్పమునోట
రెండు వాఁడినాల్క ♦ లుండకున్నె! ౧౫౮

గీ. పనికిరాని వస్తు ♦ వునకెట్టి క్రియ యేని
నెరవుచూఁడుటెల్ల ♦ నిష్ఫలంబు;
ఎంతయేని శ్రమ వ♦హించి బోధించినఁ
జిలుకవోలెఁ గొంగ ♦ పలుకఁ గలదె! ౧౫౯

గీ. వ్యర్థకార్యంబు లొనరించు ♦ నట్టివారు
అన్యజనులందు నవమాన ♦ మందుచుందు్రు;
అద్దమందునఁ గన్పించు♦నట్టి ముడుపుఁ
గాంచనెంచుట నగుబాటు ♦ గాకయున్నె! ౧౬౦

గీ. శబ్దశాస్త్రంబొకింతయుఁ ♦ జదువఁబోక
వ్యర్థవాక్కుల సభమెప్ప ♦ వడయలేరు;
ఎవఁడయినఁ బద్మనాళ తం♦తువులచేతఁ
బెనచి మదగజమును గట్టి♦వేయఁ గలఁడె! ౧౬౧

గీ. ఫలముగల కార్యములనెల్లఁ ♦ బాడుచేసి
హీనకార్యములకు జనుల్ ♦ పూనుకొందు్రు;
నేతి కుండల నన్నింటి ♦ నేలఁబెట్టి
యుట్టిపై వట్టికుండల ♦ బెట్టఁదగునె? ౧౬౨

—♦ ఉపాయము ♦—

గీ. ఘనపరాక్రమ సాధ్యంబు ♦ గానిపనియు
నిల నుపాయంబుచేత సా♦ధింపవచ్చు;
బలముచే సర్వదేవతల్ ♦ గెలువలేని
బలి నడంపఁడె యుక్తిచే ♦ వామనుండు! ౫౬౩

గీ. పరులచేఁ గల్గునిడుములఁ ♦ బాపుకొనఁగఁ
దగిన యాడంబర మొనర్పఁ♦నగు నరుండు;
అరయఁగాఁ గోఱలందీసి♦నట్టి పాముఁ
గడు ఫటాటోపమున భయం♦కరము గాదె? ౫౬౪

గీ. పలువుర కసాధ్యమైనట్టి ♦ పని యొకండె
చేయఁగలుగు నుపాయంబు ♦ చేరియున్న;
నదిని దాటంగలేనట్టి ♦ నరుల నెల్ల
గట్టునం జేర్పఁడే యొక్క ♦ కర్ణధారి! ౫౬౫

గీ. అధిక సంకటములుగల్గు ♦ నట్టివేళ
నల్పయుక్తులఁ బూను ట♦ర్థంబు గాదు;
ఘళఘళమటంచుఁ బిడుగులు ♦ పడుచునుండ
గొడుగు నడ్డంబుగానుంచు ♦ కొనుట తగునె! ౫౬౬

—♦ నైపుణ్యము ♦—

గీ. ప్రభువు మంత్రియు నిపుణులై ♦ పరగునెడల
రాజ్యమును సర్వవిధముల ♦ రాణ కెక్కు;
రాజిత సువర్ణమును జాతి♦రత్నములును
గలియుచోఁ గంకణము శోభఁ ♦ గాంచకున్నె! ౫౬౭

గీ. క్రూరకర్ములౌ ఘోర శ♦త్రువులనేని
కుశలురగువారు దమకు లోఁ♦గొనుచునుంద్రు;
తలఁప ముప్పదిరెండు దం♦తములమధ్య
స్వేచ్ఛగా సంచరింపదే ♦ జిహ్వ యెపుడు! ౮౬౮

గీ. ప్రాజ్ఞులగువారు పరుల స్వ♦భావగతుల
నెల్ల నాకారముననె యూ♦హింపఁగలరు;
కంటఁ గనకున్నను గ్రహింపఁ♦గలవు సుమ్ము
తుమ్మెదలు కేతకిని సుగం♦ధమ్ము వలన. ౮౬౯

గీ. ఇంచుక పరీక్షగావించి ♦ రేనినరుని
యెల్ల శక్తులు బుధులు గ్ర♦హింపఁగలరు;
హస్తములతోడనే తూచి ♦ వస్తువులకుఁ
జక్కఁగఁ బ్రమాణమువచింత్రు♦చతురమతులు. ౮౭౦

గీ. పలువు రొకచోట విద్యలం ♦ బడయు చున్న
నొక్కరుండెవ్వఁడో ప్రౌఢి ♦ నొందగలఁడు;
ఎందఱో ద్రోణు కడనభ్య ♦ సించియుండ
విజయుఁడే చాప విద్యాప్ర ♦ వీణుఁడయ్యె. ౮౭౧

గీ. అరయ నిహమునందుఁ ♦ బరమందు సౌఖ్యంబుఁ
గూర్పఁ జాలునది యె ♦ నేర్పుసుమ్మ;
చక్కఁదనము నిండు ♦ జవ్వనంబును గల్గు
నదియె రమణిగాక ♦ యన్యయగునె! ౮౭౨

— ♦ అభ్యాసము ♦ —

గీ. అజ్ఞుఁడేని సంతతా♦భ్యాసవశమునఁ
బ్రాజ్ఞతనువహించి ♦ పరగుచుండు;
త్రాటి తోడ నెపుడు ♦ రాపిడిగలిగినఁ
జట్టు బండనైనఁ ♦ జాఱబడదె! ౧౭౩

గీ. ఎంచిచూడ నెవని ♦ కేది యభ్యాసమో
దాని నెప్పుడేని ♦ మానఁబోఁడు;
ఆడునట్టి కాలు ♦ పాడెడు నోరును
ఒక్కగడియ యూర ♦ కుండఁగలదె! ౧౭౪

గీ. తల్లిచేసిన పనులెల్లఁ ♦ బిల్లగూడఁ
జేయుచుండును లోక ప్ర♦సిద్ధ మిద్ది;
ఆవు చేనిలో మేయుచు♦న్నట్టి వేళ
దూడ గటున మేసెడు ♦ జాడగలదె! ౧౭౫

— ♦ శిక్ష. ♦ —

గీ. గురువరేణ్యులచే శిక్షఁ ♦ గొన్నయట్టి
ప్రజలకే గొప్పతనము సం♦ప్రాప్త మగును;
సానఁ దీర్చిన రత్నాలె ♦ జగతియందు
రాజుల కిరీటముల♦యందుఁ దేజరిల్లు. ౧౭౬

గీ. ప్రాని గురుఁ డొక్కమార్గంబు ♦ బోధసేయ
శిష్యుఁడు మఱొక్క మార్గంబు ♦ జెందు టరుదు;
ఉర్వియందునవిత్తనం ♦ బొకటి నాట
మొక్కయొండైన వేఱొండు♦మొలచు నొక్కొ! ౧౭

గీ. ఉత్తమోత్తము శిష్యున ♦ కొసఁగు విద్య
గురువునకు గొప్పకీర్తిఁ జే♦కూర్పఁ గలదు;
అర్జునుని ధనుర్విద్యా మ♦హాత్త్వమునను
ఘనముగ వెలుఁగలేదె ద్రో♦ణుని యశంబు! ౮౭౮

♦ కపటము. ♦

గీ. కపటమున నెద్దియే నొక ♦ కార్య మొక్కఁ
డాచరించిన నిష్ఫలం ♦ బగుచునుండు;
కపటమగు బ్రాహ్మణాకృతిం ♦ గర్ణుఁ డస్త్ర
విద్యనేర్వ నిష్ఫలమౌట ♦ వినమె మున్ను! ౮౭౯

గీ. అప్రియముఁ జేయ నెంచు మా♦యావియుండు
ముందుగా మిక్కిలియుఁ బ్రియ♦మును బొనర్చు;
పూని మృగముల వధియించు ♦ బోయవాఁడు
చెవులకింపుగ గానంబు ♦ సేయకున్నె! ౮౮౦

గీ. కపటభావుల చెంగటఁ ♦ గపటముననె
మెలఁగకుండినఁ జెడును జూ♦మీ నరుండు;
సారకవచంబులేని శ♦రీరమందుఁ
జేరి బాధింపకుండునే ♦ క్రూరశరము! ౮౮౧

గీ. కంచుకాసక్తులును, దుష్ట ♦ కర్మరతులు,
కుటిలగాములు, భోగులు, ♦ క్రూరమతులు,
మంత్రిసాధ్యులునై యొప్పు ♦ మనుజపతులు
సర్పములు నొక్కతరగతి ♦ జగతియందు! ౮౮౨

—♦ మా య ♦—

గీ. అమలహృదయంబుపైఁ బర్వి♦నట్టి మాయ
భగవదుచ్ఛ్వాసమునఁ బటా♦పంచలగును;
నిర్మలాకాశమునఁ జేరు ♦ నిండుమబ్బు
గాలి నడఁగదె పంచబం♦గాళమగుచు! ౮౮౩

గీ. నిబిడమాయావృతములైన ♦ నేత్రములకుఁ
ధర నలభ్యంబు పరమాత్మ ♦ దర్శనంబు;
ఎప్పుడును నాచుచేఁ జాలఁ♦గప్పియున్న
నించుకేనియు జలము గ♦న్పించునొకో! ౮౮౪

గీ. అరయ మాయాసమేతుఁడై ♦ నట్టి నరుని
వేర్పఱచి చూచు నల తత్త్వ♦వేది యొకఁడె;
పాలను జలంబునుండి వే♦ర్పఱచు విద్య
హంసకేగాక యన్యుల ♦ కలవి యగునె! ౮౮౫

గీ. ఈశ్వరుని జేరుమాయ త ♦ దీశ్వరునకు
బాధ నిడక లోకము భ్రాంతి ♦ పాలుసేయు;
సర్పదంష్ట్రిల నుండు వి♦షంబు పరులఁ
జంపుఁగాక సర్పంబులఁ ♦ జంపునొకో! ౮౮౬

గీ. మానవుండెంత గొప్పవాఁ♦డైనఁగాని
మాయకు వశంగతుండగు ♦ మాట నిజము;
ప్రథితవిజ్ఞానధనుఁడైన ♦ రాఘవుండు
వాలి సుగ్రీవుల నెఱుఁగఁ ♦ జాలెనొకో! ౮౮౭

గీ. ఈషణత్రితయంబు నా♦శించి ప్రకృతి
బద్ధుఁడై మర్త్యుఁడొందు నా♦శమ్మునందు;
దార పుత్రాదులందలి ♦ కూరిమిమెయి
వలఁదగులొ్కని సుక్కడే ♦ పావురంబు! ౮౮౮

గీ. అరయఁ దమవారివలన సౌ♦ఖ్యంబు గలుగు
నని తలంచుటయును మా♦యయనఁగఁ దగును;
పటుతరంబగు గ్రీష్మ తా♦పంబు నడఁపఁ
జాలునే తన నీడ యే ♦ జనునకైన! ౮౮౯

—♦ తృప్తి ♦—

గీ. ఎంత దారిద్ర్యమేని వ♦హించుఁగాఁక
ఆశ నూతయు లేకున్న ♦ నతఁడు ధనియె;
ముసలియెద్దొక్కటియె ధనం♦బుగఁ జెలంగు
చుండియు శివుండు పరమేశ్వ♦రుండు గాఁడె! ౮౯౦

గీ. అధిక సంతుష్ట చిత్తులై♦నట్టివారు
ఉన్న స్వల్పంబుతోఁ దృప్తి ♦ నొందఁ గలరు;
అనుదినముఁ గందమూలాదు♦లను భుజించి
కడపుచుండరె మునివరుల్ ♦ కాలమెల్ల! ౮౯౧

గీ. మహితసంతోష చిత్తులౌ ♦ మానవులకు
సంపదలె తోచుచుండును ♦ సర్వదిశల;
పాదరక్షలు గల యట్టి ♦ పాదములకుఁ
బుడమియెల్లఁ జర్మావృతం♦బుగనె తోచు. ౮౯౨

గీ. కలిగి సంతతితోఁ దృప్తిఁ ♦ గాంచనట్టి
జను లిలఁ బరాభవంబును ♦ గనుట నిజము;
అన్య పుష్పాసవంబుతో ♦ నాస చనక
యబ్జమునఁ జిక్కువడి భృంగ ♦ మడలుఁ గాదె! ౭౯౩

—♦ ఓర్పు ♦—

గీ. ఓర్మి యనెడు ఖడ్గ ♦ మొక్కటి చేతిలోఁ
జేర శత్రు లేమి ♦ చేయఁగలరు;
ఇలఁ దృణంబు లేని ♦ స్థలమునఁబడు నగ్ని
తనకుఁ దానె శాంతి ♦ నెనయకున్నె! ౭౯౪

గీ. విధివశముచే విపత్తు ప్రా♦ప్తించి నపుడు
ఎట్టి ఘనులేని యోర్పు వ♦హింప వలయు;
భవ్య తేజః ప్రభావులౌ ♦ పాండుసుతులు
హీనత విరాటు చెంత స♦హింపరొక్కొ! ౭౯౫

గీ. ఎట్టి కష్టంబులేని స♦హించువారె
యఖిల జనులందు గౌరవ ♦ మందఁగలరు;
రత్నములు సానరాతి ఘ♦ర్షణము నొంది
యంచితంబుగ నిలఁ బ్రకా♦శించుఁ గాదె! ౭౯౬

గీ. ఎపుడు నధిక కష్టముల స♦హించువాఁడు
అల్పమగు బాధ లెక్క సే♦యంగఁ బోఁడు;
దినదినము భార్యచేఁదిట్లు ♦ తినెడు వాఁడు
అన్యు లొక్కింత దూషింప♦నడలు నొక్కొ! ౭౯౭

గీ. అన్యు లెవ్వ రేమి యాచరించినఁ గూడ
క్షమవహించు జ్ఞాన సంయుతుండు;
శిక్ష కర్హుఁడగు పరీక్షిత్తునకుఁ జాల
మేలుఁ గోరఁడే శమీక మౌని! ౮౯౮

భయము

గీ. పిఱికివాఁ డెప్పుడును దన పిఱికితనము
వలననే పెక్కుకష్టముల్ పడయుచుండు;
భయమునైన నిప్పుకోడి తాఁ బరువులెత్తి
శిరము భువిఁ జొన్పి కడుబాధఁ జెందుఁ గాదె! ౮౯౯

గీ. ఎప్పుడేనియుఁ బిఱికి వాఁడించుకంత
కీడు మూడిన గిజగిజ లాడుచుండు;
మిగుల సూక్ష్మమౌ వాయువు దగిలినంత
గడగడం గొట్టుకొనకున్నె గఱిక మొలక! ౯౦౦

గీ. పిల్లి కనఁబడ మిగుల భీతిల్లు పంద
పోరునే డీకొనుచుఁ బెద్ద పులులతోడ;
దగ్గినంతనె యూడఁగాఁ దగిన ముక్కు
తుమ్ముచే నూడదను మాట నమ్మఁదగునె! ౯౦౧

మానము

గీ. శాత్రవులొనర్చు దుర్మార్గ సరణి వలన
మహిత విఖ్యాతిఁ గందురు మానధనులు;
సుదతి నలరావణుఁడు హరించుటనె గాదె
సేతువునుగట్టి రాముండు చెందె యశము! ౯౦౨

గీ. మానధనుఁ డెట్టి యిడుమ సం◆ప్రాప్తమైన
నధికునే గాని హీనుల ◆ నరయఁ బోఁడు;
చాతకంబు పిపాసచేఁ ◆ జచ్చునపుడు
నింద్రునే గాక యొరులఁ బ్రా◆ర్థించునొక్కొ! ౯౦౩

గీ. మానధనుఁ డెప్పు డన్య సం◆రక్షకొఱకుఁ
బ్రాణముల వీడుటకు నేని ◆ భయముపడఁడు;
చెలఁగి తనవారి నెల్ల ర◆క్షింపఁ దలఁచి
చావఁడే యభిమన్యుండు ◆ సంగరమున! ౯౦౪

గీ. అన్యులెన్నని కష్టంబు ◆ లందుచుండ
నెంచును స్వలాభమే మాన◆హీనజనుఁడు;
వజ్రహతిఁ గూలి గిరులెల్ల ◆ బాధ పడఁగఁ
దొడరి మైనాకుఁ డబ్ధిలో ◆ దూఱలేదె! ౯౦౫

—◆ సత్యము. ◆—

గీ. ఎట్టి ఘోరకష్టములు ప్రా◆ప్తించుచున్న
వీసమంతయు సత్యంబు ◆ వీడరాదు;
సత్యమును నిల్పుకొన హరి◆శ్చంద్రనృపతి
చేయఁడే మున్ను జండాల ◆ సేవనంబు! ౯౦౬

గీ. ధర నెవండేని కార్యసా◆ధనము కొఱకుఁ
దప్పఁగా రాదు నిత్య స◆త్యవ్రతంబు;
దాని వీడుట చేతనే ◆ ధర్మరాజు
చూడవలసెను నరకసం◆క్షోభ మెల్ల! ౯౦౭

గీ. కోర్కులోనఁగి, యలక్ష్మిని ♦ గూలఁద్రోసి
కీర్తినిడి, దుష్కృతంబును ♦ గెంటివైచి;
శుభములకుఁదల్లియై యొప్పు ♦ సూనృతమ్ము
దానిఁ జేపట్టుచోఁ గామ♦ధేనువేల! ౯౦౮

—♦ ధర్మము ♦—

గీ. చదువుగాక సర్వ♦శాస్త్రముల్ ధర్మంబు
నాచరింపకున్న ♦ వ్యర్థమగును;
ఔషధంపుసేవ ♦ నాచరింపక దాని
పేరుచెప్ప వ్యాధి ♦ వీడనోపు! ౯౦౯

గీ. తల్లిదండ్రుల కెప్పుడు మో♦దంబుఁగూర్ప
వలయుఁ గోపంబుఁగల్గింపఁ ♦ దలఁపరాదు;
పాములన్నియుఁ దల్లి కో♦పంబువలనఁ
గాలవే మున్ను సర్పయా♦గంబునందు! ౯౧౦

గీ. ఎన్నఁడును బెద్దలఁ దిరస్క♦రింపరాదు
వారిశాపంబుఁ దప్పింప ♦ వశముగాదు;
అల్లశృంగిమునీంద్రు కో♦పాగ్నివలన
మును బరీక్షిత్తు మరణంబు ♦ బొందలేదె! ౯౧౧

గీ. ఆర్యుల హితోపదేశంబు ♦ సవలఁద్రోసి
సంచరించిన నాపదల్ ♦ సంభవించు;
విదురముఖ్యుల హితబోధ ♦ వినని కతన
నెల్ల కౌరవులును నశి♦యింపలేదె! ౯౧౨

గీ. శత్రుఁడేని తనదు ♦ సరస కేతెంచిన
నింపుమీర నాదరింపవలయు;
తన్ను నఱుకవచ్చి ♦ యున్నవానికిఁగూడఁ
జెట్టు నీడనొసఁగి ♦ సేవఁజేయు ! ౯౧౩

గీ. జనులు సత్యంబు ధర్మంబు జరుపుచున్న
నవసరములేదు న్యాయాల♦యములతోడ;
అనువగు విహార మాహార ♦ మమరియున్న
నరుగఁ బనియేమి వైద్యాల♦యములకొఱకు? ౯౧౪

గీ. ధర్మమార్గ ప్రవృత్తుఁడై ♦ తనరు వాని
కఖిల జీవులు సాహాయ్య ♦ మాచరించు;
రామునకుసాయ మొనరింప ♦ రావె మున్ను
ఖచర భల్లూక వానర ♦ గణములెల్ల ! ౯౧౫

గీ. సాధుసేవితమగు వేద ♦ శాస్త్ర దిష్ట
మార్గము ద్యజింపఁగాఁ రాదు ♦ మానవుండు;
ధర్మమును సత్యమును వీడి ♦ దైత్యు లెల్ల
నొక్క మొగి సర్వ నాశంబు ♦ నొందరొక్కొ! ౯౧౬

గీ. అన్ని విధముల సంపూర్తి ♦ నందకుండ
నెపుడు నేకార్యమును బ్రక♦టింపరాదు;
పక్వగతి నొందుటకు ముందె ♦ బయటఁబడిన
వినత తనయుఁ డనూరుఁడై ♦ వెతలుపడఁడె? ౯౧౭

ధర్మము

గీ. భక్తియో శక్తియో యను♦రక్తియొ కల
మనుజులఁ ద్యజింపఁగా రాదు ♦ మానవుండు;
సాధ్వియగు సీతను ద్యజించి ♦ సంతతంబు
ప్రబలదుఃఖంబు నందఁడే ♦ రాఘవుండు! ౯౧౮

గీ. రాత్రులందుఁ జరింపఁగ♦రాదు నరుఁడు
లేని యపరాధములును గ♦ల్పింపఁబడును;
చోరుఁ డను నింద వహియించి ♦ శూల బాధఁ
గనఁడె మాండవ్యమౌనిసం♦క్రందనుండు! ౯౧౯

గీ. పాదముల లెస్సగా శుద్ధ♦పఱచి పిదప
జపతపోహోమకార్యముల్ ♦ సలుపవలయు;
పాదశౌచవిహీనతం ♦ గాదె మున్ను
నలుని జేరి బాధించె శ♦నైశ్చరుండు! ౯౨౦

గీ. అతిథుల కిడంగ మిగిలిన ♦ యట్టి సత్ప
దార్థమె భుజింపవలయు శ్రే♦యోఽభిలాషి;
అర్థికిడక భుజించిన ♦ యఘమువలన
స్వీయమాంసాశనుండయ్యె ♦ శ్వేతుఁ డపుడు. ౯౨౧

గీ. అలసభావంబు రవ్వంత♦యైన లేక
బ్రాహ్మకాలంబుననే నిద్ర ♦ వదలవలయు;
కమలము ప్రభాతవేళ వి♦కాసమొందు
కతన లక్ష్మికి నిలయమై ♦ నుతివహించు. ౯౨౨

గీ. పుడమియందు ధర్మాధర్మము♦లను దెల్ప
నీతిశాలురె తగియుందు ♦ నిశ్చయముగ;
క్షీరనీరంబులను వేఱు♦చేయ రాజ
హంసకే గాక యితరుల ♦ కలవియగునె! ౯—౨౩

—♦ గురుభక్తి ♦—

గీ. విద్య నభ్యసించు ♦ వేళయందున గురు
భక్తి వినయములను ♦ బడయవలయు;
ఔషధంపు సేవ ♦ నాచరించెడు నప్డు
పథ్యముగఁ జరింప ♦ వలయుఁ గాదె! ౯—౨౪

గీ. సదమలంబౌ గురూపదే♦శంబువలన
జనుల దోషసమూహంబు ♦ సమసిపోవు;
సాంద్ర తేజోయుతుండైన ♦ చంద్రు వలనఁ
బారిపోకున్నె గాఢాంధ ♦ కారమెల్ల! ౯—౨౫

గీ. కలుష హరమైన గురుబోధ ♦ వలనఁగూడ
దుర్జనుల దుష్కృతంబులు ♦ తొలఁగఁబోవు;
శాంతి కారణమై యొప్పు ♦ జలముచేత
నారిపోవునోకో బడ♦బానలంబు! ౯—౨౬

గీ. భక్తితోఁ జేయుచో నెంత♦భవ్యమైన
కార్యమేనియు సాధింపఁ♦గలఁడు నరుఁడు;
పరమగురుభక్తిచే మహా♦త్తరధనుష్క
ళాగరిమ నందఁడే యేక♦లవ్యుఁడపుడు! ౯—౨౭

గీ. అతుల విద్యాభినయుదాత♦యై చెలంగు
గురువరేణ్యుని భక్తితోఁ ♦ గొలువ వలయు;
రాముసేవకు మిగుల హ♦ర్షంబుఁగాంచి
గాధిపుత్రుండు దివ్యాస్త్ర♦కాండ మొసఁగె. ౯౨౮

—♦ దైవభక్తి ♦—

గీ. ఎన్ని సంకటంబు♦లేని కల్గునుగాక
యెపుడు నీశ్వరుని స్మ♦రింపవలయు;
అంపశయ్య నున్న♦యపుడును భీష్ముండు
తనివి దీఱఁ గృష్ణుఁ ♦ దలఁప లేదె! ౯౨౯

గీ. ఘనతరంబగు సద్భక్తి ♦ గలిగియున్న
మృత్యువునుగూడ నరులు జ♦యింపగలరు;
కాంక్షతో శంభుఁగొల్చు మృ♦కండు సుతుని
మరణమొందింప యముఁడస♦మర్థుఁడయ్యె. ౯౩౦

గీ. వసుధయం దెవ్వఁడేని గ♦ర్వము వహించి
యెన్నఁడును దేవుని నిరాక♦రింపరాదు;
నాస్తికేశ్వరుఁడైన హి♦రణ్యకశిపు
సంహరింపఁడె హరి తిర♦స్కారవశత! ౯౩౧

గీ. ఎంచి పరమేశ్వరుని సమీ♦పించుకొలఁది
నతిశయించును మానవు♦నందు భక్తి;
చెలఁగి నది సముద్రముచెంతఁ ♦ జేరుకొలఁది
నధికమై యొప్పుచుండదే ♦ యాటుపోటు! ౯౩౨

గీ. అచ్చమగుభక్తి చేకూర ♦ నంతవఱకు
జనులు శాస్త్రవివాదముల్ ♦ సలుపుచుంద్రు;
అరసి మధువును రుచిచూడ ♦ నంతవఱకుఁ
దివిరి ఝుంకృతి సేయదే ♦ తేనెటీగ! ౯౩౩

గీ. ఈశ్వరజ్యోతి యెల్లెడ ♦ నెసఁగుఁగాక
భక్తు మదియందుఁ జక్కఁగాఁ ♦ బ్రతిఫలించు;
సూర్యతేజఁబు సర్వత్రఁ ♦ జొచ్చుఁగాక
యమిత దీప్తి వహింపదే ♦ యద్దమందు! ౯౩౪

గీ. స్వాంత మిచ్చలఁబడి ప్ర♦శాంతమైన
కాలమునఁ బరాత్పరుఁడు సా♦క్షాత్కరించు;
గాలివీవక బాగుగా ♦ కలక దేఱి
నపుడు జలమునఁ బ్రతిబింబ♦మరయఁ దగదె! ౯౩౫

గీ. భక్తిఁ బరమేశునామంబు ♦ పలికినంతఁ
బాపసంచయములు పటా♦పంచ లగును;
సూక్ష్మమగు నగ్ని కణ మొండు ♦ సోకినంత
బూదిగాకున్నె కొండంత ♦ దూదియైన! ౯౩౬

గీ. భక్తుఁడెపుడు బ్రహ్మానంద ♦ ప్రాప్తికొఱకు
ప్రాణమేని యర్పించు న♦న్యముఁ గనండు;
చక్కెరం జేరి యొక్కప్డు ♦ చచ్చుఁగాక
విడచి చనుటకుఁ దా నిష్ట ♦ పడునె చీమ! ౯౩౭

గీ. వేదశాస్త్ర పురాణాది ♦ విద్యలెల్ల
దైవసంస్మృతిలేక వ్య♦ర్థంబులగును;
వాటమగు విత్తనం బొండు ♦ నాటకున్నఁ
బొలము దున్ని నీర్జల్లిన ♦ ఫలము గలదె! ౯౩౮

గీ. భక్తితోనిచ్చు నే హీన♦వస్తువేని
యొంతయుం బ్రీతిగొనుఁ బర♦మేశ్వరుండు;
అల్ల కన్నప్ప యిడిన మాం♦సాశనంబు
నింపుమైఁ దాను మున్ను భు♦జింపలేదె! ౯౩౯

గీ. ఈశ్వరాకృతి నేవేళ ♦ హృదిలగింప
నట్టి రూపంబె సిద్ధించుఁ ♦ దుట్టతుదకు;
భ్రమరమును గాంచుచుఁ భయ♦పడుచు దానిఁ
దలఁచు పురుగున కారూపు ♦ కలుగుఁగాదె! ౯౪౦

గీ. పరమ భక్తాగ్రగణ్యులై ♦ పరగువారు
ఐహికక్రియలను మూఢు♦లట్ల యుంద్రు;
సదమలాముష్మికజ్ఞాని, ♦ జడ భరతుఁడు
అజ్ఞగతి బూడిదం బొర♦లాడెఁ గాదె! ౯౪౧

గీ. భక్తి యుత్పన్నమగుటకు ♦ భవ్యకులము
ఘనగుణంబు నవశ్యముల్ ♦ గావు సుమ్ము;
హీనకులజాతుఁడై జీవ♦హింస చేయు
తిన్నఁడును భక్తవరుఁడై ప్ర♦తిష్ఠఁగనఁడె! ౯౪౨

గీ. అధికకష్ట పరంపర ♦ నందినపుడె
నగులలో దైవభక్తి సు♦స్థిరతఁ గాంచు;
తీక్ష్ణతరవహ్నిని బుటంబు♦దీర్చుకున్న
శుభ్రమై కాంచనంబెంచు ♦ శోభఁ గనునె! ౯౪౩

గీ. అనయమును భక్తులిడు మొర♦లాలకించి
వారిఁగాపాడుటే భగ♦వంతుని విధి;
ఎంచ నాపన్నుఁడైన గ♦జేంద్రుఁబ్రోవ
పరమకరుణాఖ్యుఁడై హరి ♦ పరువులిడఁడె! ౯౪౪

గీ. అతి తపోబలసంయుక్తు♦లైనవార
లెట్టి కార్యంబులేని కా♦వింపఁగలరు;
ఘనతర తపోధనుండైన ♦ గాధిసుతుఁడు
సృష్టికింబ్రతి సృష్టిఁగ♦ల్పింపలేదె! ౯౪౫

గీ. శాస్త్రముల నెల్లఁ బూర్తిగాఁ ♦ జదివినంత
నీశ్వరమహత్త్వమును వివ♦రింపలేరు;
కాశికాపుర చిత్రంబుఁ♦గాంచినంతఁ
జెప్పనేర్తురె యచటి వి♦శేషములను! ౯౪౬

గీ. ఇతరులకుఁ జెప్పశాస్త్రంబు ♦ లెన్నొవలయు
ఈశ్వరుని గాంచుటకు నొక్క♦టేనిచాలు;
పరవధకుఁగత్తులు కటార్లు ♦ వలయుఁగాని
చాలదే సూది తన్నుదాఁ ♦ జంపుకొనఁగ! ౯౪౭

గీ. అరయఁ గవివాణిరసయుక్త ♦ మగును గాక
భగవదభినందనంబుచేఁ ♦ బ్రణుతిఁ గాంచు;
శుక్తి నిజకాంతిచే నెంత ♦ సొంపుఁ గనిన
మహిత గౌరవ మొసఁగవే ♦ మౌక్తికములు! ౯౪౮

గీ. బహుతరాజ్ఞానమునఁ గానఁ ♦ బడఁడు గాక
యంతమాత్ర దేవుండు లేఁ ♦ డనఁగఁ జనదు;
ఒక్కపుడు మబ్బుచాటున ♦ నుండుఁ గాక
యంతనే భాస్కరుండు లేఁ ♦ డనగఁ దగునె! ౯౪౯

గీ. తలఁపఁ బరమేశుమీద నా ♦ ధారపడుచు
మెలఁగు నరునకే హానియుఁ ♦ గలుగఁబోదు;
గిరగిరం గంబముం బట్టి ♦ తిరుగునట్టి
బాలునకు సుంతయేనియు ♦ భయముగలదె! ౯౫౦

గీ. అతులభగవదనుగ్రహం ♦ బమరియున్న
నెట్టి యాపదలేని ♦ బాధింపలేవు;
ఘనుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు హిరణ్య ♦ కశిపుఁ డొసఁగు
కష్టములచేత సుంతైన ♦ గాసిపడెనె! ౯౫౧

గీ. నరకృతంబులు క్షీణతం ♦ బొరయుఁ గాక
నిలచు శాశ్వతముగ దైవ ♦ నిర్మితములు;
ఎల్ల పంచాంగములు నశి ♦ యించుఁ గాక
జారిపోవునె నక్షత్ర ♦ సంచయంబు! ౯౫౨

—♦ జ్ఞానము ♦—

గీ. లలిత విజ్ఞానమును గాంచఁ ♦ దలఁచు వాఁడు
మనసున కొసంగవలయు శ్ర♦మంబు కొంత;
నారికేళజలంబు పా♦నం బొనర్ప
నించుకైనను బాధ స♦హింప వలదె! ౯౫౩

గీ. జ్ఞానతేజంబుఁ గాంచిన ♦ క్షణమునందె
సమయఁగలదు చిరంతనా జ్ఞానపటలి;
గదిని నెలకొన్న చిరతర ♦ గాఢతమము
పాయదే తృటినొక్క దీ♦పంబు వలన! ౯౫౪

గీ. అమితమైన సంసారదుః♦ఖము నడంప
శక్తి గల్గిన వస్తువు ♦ జ్ఞాన మొకటె;
ఘోరతరమైన గాఢాంధ ♦ కారమెల్లఁ
బాపఁగాఁ జాలఁడె యొక్క ♦ భాస్కరుండు! ౯౫౫

గీ. జ్ఞాన మొకటిలేని ♦ జనునకు నిల నన్య
విద్య లెన్నియున్న ♦ వృధయనుమ్మ;
ఎన్ని సొమ్ములున్న ♦ నేమి లాభము స్త్రీకిఁ
గంఠ సూత్రమొకటి ♦ గలుగకున్న! ౯౫౬

గీ. సన్నుతంబైనయట్టి వి♦జ్ఞానపటిమ
యుండని మనుష్యునకు విల్వ♦యుండఁబోదు;
అంకె యొక్కటి లేకుండ ♦ నట్టిచోట
సున్న లెన్నియున్న ఫలంబు ♦ సున్నగాదె! ౯౫౭

గీ. మనసు గడు పరిపాకంబు ♦ నెనయకున్న
జ్ఞానమున సమకూరదు ♦ సంతసంబు;
బహుళ సంభారములు చేర్చి ♦ వండకున్నఁ
గూరలందును రుచులు సే♦కూరఁగలవె! ౯౫౮

గీ॥ మిగుల విజ్ఞానసహితుఁడై ♦ మెలఁగు నరుని
హృదయమున దుష్టభావముల్ ♦ కుదురుకొనవు;
అధిక జాగ్రత్తతో నుండు ♦ నట్టివాని
యింటిలో దొంగ లెటు ప్రవే♦శింపఁగలరు? ౯౫౯

—♦ బ్రహ్మ జ్ఞానము. ♦—

గీ. బ్రహ్మవిజ్ఞాన తేజంబు ♦ ప్రజ్వలింపఁ
బాసిచను నేను నీవను ♦ భావగతులు;
కప్పురపుఁ బల్కు పూర్తిగాఁ ♦ గాలుపిదప
నేమియును లేక శూన్యమై♦యెసఁగుఁ గాదె! ౯౬౦

గీ. స్థిరతరంబైన బ్రహ్మనిష్ఠ ♦ సిద్ధిఁ గలుగ
మనుజ సామాన్య గుణములు ♦ మాసిచనును;
పిందె వైనందిసంబుగఁ ♦ బెన్నవైనఁ
బుష్పమున రేకులును రాలి ♦ పోవకున్న! ౯౬౧

గీ. అరయ బ్రహ్మంబునను లీన ♦ మైన నరున
కదియె సాక్షాత్కరించు బా♦హ్యాంతరముల;
బహుళ జలమున మునిఁగిన ♦ పాత్రమునకు
వెలుపలను లోపలను నీరు ♦ నెలయుకున్న! ౯౬౨

గీ. అందు రిల బ్రహ్మమని పర♦మాత్ముఁడనియు
నొక్క దేవుని; మతములు ♦ పెక్కులగుట;
పనుల భేదంబుచే నొక్క ♦ బ్రాహ్మణుండె
పాచకార్చక నామముల్ ♦ వడయుఁగాదె! ౯౬౩

గీ. ఆకృతి విహీనమైన బ్ర♦హ్మంబె జీవు
లందుఁజేరుచుఁ బలురూపు ♦ లొందుచుండు;
ఎట్టి యాకారమును లేని ♦ యట్టియగ్ని
బొగ్గులం బెక్కురూపముల్ ♦ పొందకున్నె? ౯౬౪

గీ. పరమవిజ్ఞానమునఁ గట్టు ♦ పఱుపకున్న
మదిని దుర్వాంఛలెన్నేని ♦ యొదవుచుండు;
ఏన్గు నంకుశమునను బా♦ధింపకున్న
స్వేచ్ఛగాఁద్రుంచివేయదే ♦ చెట్లనెల్ల! ౯౬౫

గీ. అవ్యయుండగు పరమాత్మ ♦ నరయువఱకు
నరునియందుఁ బశుత్వంబు ♦ పొరసియుండు;
పరుసవేది సంస్పర్శను ♦ బడయువఱకు
నినుము నీచపులోహమై ♦ యెసఁగుఁగాదె! ౯౬౬

గీ. బ్రహ్మవిదులు వసింత్రు ప్ర♦పంచమందు
నాప్రపంచంబు వారల ♦ నంటఁబోదు;
నీటిలో మున్గుచుండును ♦ నీరుగాకి
దానిఱెక్కలు నీటిచేఁ ♦ దడియునొక్కొ! ౯౬౭

గీ. ఆదిలో సాధకుండు గష్ట ♦ మందుఁగాక
పిదప శాశ్వత మగు హర్ష ♦ మొదవఁగలదు;
అపుడె పుట్టిన దూడ పా♦రాడుకొఱకుఁ
దడఁబడును గాక తాఁబర్వు ♦ లిడదె పిదప! ౯౬౮

గీ. ఘనతరంబగు సంసార ♦ కష్టమెల్లఁ
బాపుకొనవచ్చు విజ్ఞాన ♦ పటిమచేత;
నిరుపమగభీరతరమహా♦శరధినేని
దాటఁగా రాదె యొకచిన్న ♦ బోటువలన! ౯౬౯

గీ. స్వమత పరమత భేదంబు ♦ స్వాంతమందుఁ
దలఁపక యథార్థము వచించు ♦ తత్త్వవేత్త;
అరసి తనవారుఁ బెరవార ♦ లనఁగఁబోక
న్యాయము లిఖించుఁ గాదె న్యా♦యాధికారి! ౯౭౦

గీ. అమలినంబైన జ్ఞాన సా♦రమును గ్రోలి
శాశ్వతసుఖంబునందు మో♦క్షాభిలాషి;
ఇమ్ముఁగా జంద్రకిరణ సా♦రమ్ముఁ గ్రోలి
గురుతర ముదంబుఁ గనదె చ♦కోరపక్షి! ౯౭౧

గీ. జ్ఞాని శ్రోత్రాదికముచేత ♦ శబ్దముఖ్య
విషయములఁ బొందినను వెండి ♦ విడచుచుండు;
తన కరమ్ములచే జల♦మ్మును గ్రహించి
ఫుడమి కొసఁగఁడె మరల నం♦భోజహితుఁడు! ౯౭౨

గీ. అఖిల సుఖదుఃఖచయము దే♦హమును జేరు
నాత్మ నిందొక్కటేనియు ♦ నంటఁబోదు;
చంద్రికళలకె వృద్ధియు ♦ క్షయముగాని
యెప్పుడేనియు నవి చంద్రు♦ నెనయునొక్కొ! ౯౭౩

గీ. బ్రహ్మమునుగాంచి మోదంబు ♦ వడయువాఁడు
సంతసింపఁడు తుచ్ఛ సం♦సారమునకు;
ఇంపయిన మేడమీఁద వ♦సించువాఁడు
కోరునే చేరుటకుఁ బెంట♦కుప్పమీఁద! ౯౭౪

—♦ వైరాగ్యము ♦—

గీ. వాసనాబంధవర్గ మె♦వ్వాని కేని
తొలఁగఁబోదు వైరాగ్యంబు ♦ కలుగకున్న;
కర్ణధారుండులేక యు♦గ్రప్రభంజ
నమును దప్పించుకొనునె యే♦నావయైన! ౯౭౫

గీ. ఎంతయుఁ దపించి యాశీవి♦షంజయించు
వాఁడె ఘనశక్తియుక్తుఁడై ♦ కాత్రిలునందు;
ఎన్నఁగారాని యాశఁ జ♦యించువాని
నేమని నుతింపవలయునో ♦ యెఱుకపడదు! ౯౭౬

గీ. అన్నిశక్తులుడిగి♦నప్పుడు వైరాగ్య
మందుచుంట గొప్ప♦యనఁగరాదు;
యౌవనాంతమున మ♦హాసాధ్వి ధర్మముల్
పలికి వేశ్యకీర్తి ♦ వడయఁగలదె! ౯౭౭

అతిపరిచయము

గీ. చిరము పరిచయంబుచేత నెంతటిగొప్ప
వారి కేని గౌరవంబు తరుగు;
మలయగిరి కిరాతు లలఁ జందనపుఁగొయ్య
వంట చెఱకుఁ జేసి వాడుకొనరె! ౯౭౮

గీ. చెంతనున్న వార లెంతటిఘనులైన
గౌరవింపఁబోరు వారి నెవరు;
కడుఁ బవిత్రమైన గంగకుఁ దీరస్థు
లెవ్వరేని మ్రొక్కు లిడుదురొక్కొ! ౯౭౯

గీ. ఎల్లరును గ్రొత్తఁదనము వాంఛింతురు గాన
నమిత పరిచయమున మానహానిగలుగు;
విదియ చంద్రుని గడు గౌరవింతురు గాక
యెంతయును బూర్ణచంద్రు భావింతురొక్కొ! ౯౮౦

గీ. పూర్వ పరిచితులందుఁ బ్రేముడిని వీడి
యెప్పుడును గ్రొత్తవారిఁ గాంక్షించు జగము;
బహుళ మకరంద మొక్క పుష్పమునఁ గలుగఁ
బలు సుమంబులపైఁ దేటి వ్రాలకున్నె! ౯౮౧

విశ్వాసము

గీ. ఆకృతింగని వీరు భవ్యాత్ములనుచు
నమ్మఁజొచ్చిన యెడల మోసమ్ము గలుగు;
ఏన్గు దామ్రింగి మరలఁ ద్యజించినట్టి
వెలగ కాయలచే నుంత ఫలముగలదె! ౯౮౨

గీ. ఎల్లజనులును మానవు ♦ లేయటంచుఁ
జిత్తముననమ్మి స్నేహంబు ♦ చేయరాదు;
పులుల యందును గలఁడు దే♦వుండటంచుఁ
జెంతకుంజేరు నెడల హిం♦సింపకున్నె! ౯౮౩

గీ. పనికిమాలిన డంబముల్ ♦ పలికినంత
నెవ్వఁడును లోకమున విశ్వ♦సింపఁబోఁడు;
"ఏటియావలి ముత్యముల్ ♦ తాటికాయ
లంత"యన నమ్మునొక్కొ మూ♦ఢాత్ముఁడేని! ౯౮౪

♦ ప్రకీర్ణకము ♦

గీ. జ్ఞాన విద్యా తపశ్శీల ♦ దానధర్మ
గుణవిహీనుల మానవు ♦ లనఁగరాదు;
నరకలోకానఁ దగిన స్థా♦నములు లేక
జగతిఁ జరియించు నరరూప♦మృగములవియె! ౯౮౫

గీ. అరయఁగా "నాస్తి" యనెడు రెం♦డక్షరములు
ప్రాగ్భవంబునఁ బల్కిన ♦ పాపమునకుఁ
గ్రమముగా "దేహి" యను నక్ష♦రద్వయంబు
శిక్షయైయొప్ప నిందులోఁ ♦ జిత్రమేమి? ౯౮౬

గీ. "భిక్షపెట్టుఁడు పెట్టుఁడు ♦ భిక్ష" యనుచుఁ
నఱచుచుండుట యది యాచ్ఞ♦యనఁగరాదు;
పెట్టకున్న మాగతి మీకుఁ ♦ బట్టుననుచు
జ్ఞాన మొసఁగు మహోపదే♦శమ్ము సుమ్ము! ౯౮౭

గీ. వ్యాధుఁడా! ప్రాణులను జంపు ♦ వాఁడ నేనె
యనుచు నత్యంత గర్వ బు ♦ నందఁబోకు;
సాధుజనహంతకులు మహా ♦ క్రోధమూర్తు
లెందఱో యుందు రల రాజ ♦ మందిరముల. ౯౭౭

గీ. జంతువులలోనఁ గడు నీచ ♦ జన్మ నాది
యనుచు శునకమా! దుఃఖంబు ♦ నందఁబోకు;
పరులు గావించు మేలును ♦ మఱచునట్టి
జనులు నీకంటె నీచులీ ♦ జగతిఁ గలరు. ౯౭౯

గీ. శ్వానమును సేవకుఁడునొక్క ♦ సరణివారె
యనివచించెద రజ్ఞాను ♦ లైనజనులు;
సంతతము స్వేచ్ఛగఁజరించు ♦ శ్వాన మేడ?
ప్రాణములనమ్ము కొన్న సే ♦ వకుఁడు నేడ? ౯౯౦

గీ. ఎప్పుడుఁ దమ వారి దూషణం ♦ బెనయువాఁడుఁ
బరుల దృష్టికిఁ బొత్తుగాఁ ♦ బనికిరాడు;
"ఇంటివారలు వ్రేలు చూ ♦ పించు నెడలఁ
బొరుగువారలు కాలు చూ ♦ పుట నిజంబు". ౯౯౧

గీ. తన్ను దా స్తోత్ర మొనరించు ♦ కొన్నవార
లించు కేని ఘనత్వంబుఁ ♦ గాంచఁబోరు;
తరుణి దానెంత స్వకుచమ ♦ ర్దన మొనర్చు
కొనిన నిసుమంత ముదముఁ జే ♦ కొనఁగనగునె! ౯౯౨

గీ. తానొకింతయుఁ బనిచేయ ♦ లేనివాఁడు
పలువిధంబుల డంబముల్ ♦ వలుకుచుండు
"మంత్రిమేలేని సంధ్యకు ♦ మఱియునాల్గు
చెంబుల జలంబు వ్యర్థంబు ♦ చేతు" రనరె! ౯౯౩

గీ. గుడిసెయును లేక దీనుండు ♦ గోడుచెంద
ధనికుఁ డద్దాలమేడకై ♦ వనటనొందు;
పొట్ట కూటికి మిక్కిలి ♦ పొక్కుచుండఁ
గొప్ప పూవుల కొఱ కెంతొ ♦ కుందకున్నె! ౯౯౪

గీ. పని యొకింతయు లేకయె ♦ పరగృహంబుఁ
జొచ్చువానికి హాని వ♦చ్చుట నిజంబు;
అప్పు డప్పుడు సూర్య గే♦హంబుఁ జేరి
చంద్రుఁ డెంతయు క్షీణత్వ ♦ మొందకున్నె! ౯౯౫

గీ. మాన్యతరమైన యట్టియీ ♦ మనుజశక్తి
వ్యయపఱుపరాదు తుచ్ఛసౌ♦ఖ్యములకొఱకు;
ఇంపగు నమూల్యరత్నంబు ♦ నెవ్వఁడేని
విక్రయించునె యొకగాజు ♦ పెంకుకొఱకు! ౯౯౬

ఇ ది

శ్రీ పరమేశ్వర ప్రసాదలబ్ధ కవితాధురీణ భాషాద్వయప్రవీణ
సంతతసమాసక్తవినయ పింజల హేమాంబా
భద్రార్యతనయ సుధీజనవిధేయ
సుబ్రహ్మణ్యాభిధేయ ప్రణీత
సుభాషితరత్నాకరము.